

2a

H.M. Mohlabe,

Bethany Mission,

P. O. Trichardtsdal.

1-9-1950.

Continuation Sekôrôrô law of divorce

Seripa sa 2 tlhalanô.

Ka fase ga 588 ke dipelaêlô tsa mantšu awe eseng leleme la gesu, bjale (bjalo) ka baka la setlwêlô, ke no fêla ke gopola gore ke ngwale leleme lewe. Rena re tseba e le (polêlô) polabolô ya Ba-tswapô.

Tema ya 13 go ngodilwê Masêgabu empaka fase ditaba di sa tswêla pele. Ditaba tsa mo temaneng e 1 go gôgêla noga motseng. Esu di fêlê bjalo ka ge mapêpa awe ke a rometsêgo, ke gomile ka 588. Bjalo dipolabôlô di sa tswêla pele.

589. Bjalo ko thôma go bolabola ka phapanô, ya poyabogadi le poetso gagabô. Tlhôgô ya ditaba ke gore di tswa mola ga mosadi yola wa go tliša noga ka motseng. Ke tla tlhaloša phapanô, tsela ke e fiwa ke bakgalabjê ba: Lee Mohlabe le Semukgisi Morei. Ba tswaletšwe mo nageng e.

Temana ya poyabogadi le poetša batswading.

590 Mantšu a a ka godimu a na le phapanô, la pele le re poya, la bobedi le re poetša goba boetša. Bakeng sa lentšu la poetša batswading, ke lentšu la ge mosadi a na le monna bjale monna a fapane naê, a moetša batswading. Poyabogadi, le supa mosadi wa motlhôlôgadi, a boetše ke sebaka, yêna ka noši o no boêla gagabô, ge a bôna ba bogadi ba sa mo tlhokomele.

591 Le bôna batswadi ba poyabogadi, ba ka se ke ba homola. Ba tla thôma ba butšiša bakgonyana gore re bôna mosadi wa lena ka mono, bjalo o bolabola tše re sa mo kwego.

~~203~~ Ge ba rialo ba rumilê sebaka, bjale le bôna ba yo fetola ka mokgwa o ba tsebago. Ge ba rata a sa dula motseng, ba tla fetola ka gore o bolabola maaka.

204 592 Seseke se noši se llê tau ya pholwana. Bjale ba fetola sebaka, ba dirêla gore ba gatllhanê ba seke. Ba kwe yo a nago le maaka. Ka go sekišana mowe ga bôna, o tla hwetsana gore o na le monna wa leloko la bo mohu goba o filo tloga kantlê le phapanô.

Tema ya 2 Morufane.

593 Ditaba tša mosadi yo e be di sešu tša fêla. Bjale ka ge di ile tša gomêlwa mo go 588 bakeng sa ge ba re o swanetše go tloga motseng. A ka ba a ba dirêla molato o mogolo, ka go ya a gôga bohopane a tliša ka motseng.

594 Mafiri a mmotša gore motlhôlôgadi ga laolwe, o ka no bôna wa gago mmoto wa dula. Ngwakô ke tla tla ke go agêla, re tla êtêlana ge re tsošetsana. A re ke di kwilê, ke moka ba ga Lewêlê kamoka ba palakana. Mosadi yêna o swanetše go tšwa motseng, ge a sa rate go tšwa a lesetše mahohomedi.

205 595 Bjale mosadi a dula a ekgopola, a hwetsana gore mahohomedi a lukile, a ka se ke a kgôna go a tlogêla. Ka baka la gore a na basadi mo, tšhalete ewe a bêrêkêlago kamoka e laola ke yêna. Le gôna motho a ka se ke a re a go raka, wa goma wa dumêla gore a tlê a go agêlê ngwakô. Aowa, a ka dira di séle.

596 A tloga, a boya gagabô, bjale a botša batswadi gore ba ga Lewêlê ba nthaka. Molato keng? Ba re nka ba ka ba dirêla molato. Ka baka la gore ba re ke gôga mahohomedi ke a tliša ka gae.

597 Lehohomedi goba mahohomedi nka buntši, re tseba e le dinôga tše di phelago ka gare ga mafsika. Wêna o wa gôga bjang? A re a ke tsebe. Re botšê nnete, a ba utamêla, a dira se nkego ba ga Lewêlê ba bolabola gore yêna ke moloi. Le bôna

~~205~~ ba gopola gore ba re ngwana wa bōna ke moloi.

206 598 Boloi ke taba e kgolo, bjalo ba se ke ba kwišiša, ba yo nyaka go tseba gore mahohomedi awe ke a mohuta mang. Pele ga gore ba ê, ba romêla sebaka. Ba re go sōna, sepela o ê ga Lewêle, re bōna mosadi wa gagwê, o re o wa rakiwa. Bjale le mo raka ka baka la mahohomedi, ke nnete, ba go tlhalošetse ge nke ba re ke nnete gore ba ra goreng.

599 Sebaka a se lape go sepela. Sa ya ga Lewêlê, a fitlha, a fitlhetša mantšu a ba mo rometšego ka ôna. Bjale go nyakêga tlhalošô. A re sepela o ba botša a ke lwe le bōna, a ba tlê ke tla ba tlhalošetša.

600 A goma a re go ba ga Šaai ke tšo fitlha ka kowa le nthomago. Bjale o re a ke lwe le lena, lena tlang ke le tlhalošetse. Fêla mantšu awe a bolabotšego ôna, ke nnete go bjale. Aowa, re kwilê gore moredi wa rena o bolabola nnete.

207 601 Mpotšê o sa ya, o se ke wa mpotša o tšo boya, ka gobane ke tla šita go araba ditaba. Ka go rialo mowe ba bitšana bōna beng ba ga Šaai gore ba tlê ba eletšane taba e. Aowa, ke molaô, nama ya beta ya begwa.

602 Ntlaišeng ke kgaitšedi ya Morufane, papago bōna e be e le Makwalê, o hwilê. A êma a re ke le bitšetša taba e ngwê še. Ke bōna yo kgaitšedi a e tla mo. Bjale o lla ka go rakiwa ke ba ga Lewêlê. Ge re butšiša gore molato keng, o bolabola gore molato ba re o tliša mahohomedi ka motseng wa bōna. Ke tšewe ke le bitšetšago tšōna.

208 603 Morakiwa a bolabola bjale ka pele, le sōna sebaka sa tlhaloša mantšu a ga Lewêlê bjale ka pele. Ditaba di a kwala, bjale mogologolo yo mongwê o re seseki se noši se lle namane ya pholo. Bjale go swanetše gore re ê, ga Lewêlê, re tshidišane naê. Mo ga go na sewe re ka se bolabolago. Aowa, di a kwala, bjale re swanetše go beya letšatši. Ba le beya, sebaka sa ya go tsibiša ba ga Lewêlê gore ka tšatši la gore ba atla, go tlilo kwa mahohomedi.

604 Ka lōna letšatši lewe ba ya ba fitlha motseng wa Lewele. Maduma a tsēna. Bjale ba botša sebaka sela sa bōna gore o ka ba botša, re tlile ka taba ela. A ba botša, bjale ba re di a kwala. Bjale, ba botše, nonyana go lla e e tľhubjago. A ba botša bjale ba re go morakiwa a bolabolē.

605 Morufane a bolabola bjale ka ge a bolabotše kowa ga batswadi. Mowe ditaba tša gagwē di ngodilwe mo go 596.

209 606 Lewēlē a re ke nnete, fēla ke mmutšitšē gore a tšwē motseng, a bōnē mmoto, a dulē. Ge go se na motho yo a ka mo agēlago ngwakō, ke tla mo agēla. Ke re a tšwē motseng ka baka la bo hōpane. Fēla ge a ka tlogēla mahohomedi awe, a na taba, a ka dula. Ke moka molato ke onowe, бага makgolo.

607 Ditaba re a di kwa mokgonyana, bjale taba kgolo re nyaka go tseba gore mahohomedi awe keng? Ke tla le tľhalošetša; mahohomedi ke batho, bjale ke mahohomedi ka gobane ga re ba tsebe mowe ba tšwago. Batho bawe ba re ke mapolantane.

608 Bjale ke na le dimpjanyana mo motseng. Di ka tloga tša loma lehohomedi lewe, ka ba le molato ka gobane le a tseba naga ke ya makgowa, ba ka tloga ba tla ba ntlēma. Ke gomile ke le molomo wa kgolēgō ka baka la lehohomedi.

609 Mosadi a dira bjala, bjale bja laola ke marakabelē yowe. Empa balemi ba mabēlē ke rena. Bjale dimpjanyana tšewe ke šetšego ke di bolabotše, tša tlala ke dipelo tša loma nōga ewe. Tša e lomēla go e bolaya. Ke mokgwa owe ke rego a agē gagwe. Ge ba ile ba mo latella ke tla bōna bana phōšō.

210 610 Ditaba di a kwala mokgonyana, ga go na motho yo a dumēlago ge dilo tšewe di tsēna motseng. Mosadi o mpja, gare ga banna ba bantši ba o tľhokileng. O bolabola therešo ge o kwana le bo hōpane bawe, o swanetše go tšwa motseng.

611 Bjale wēna mosadi o reng ka bo hōpane bawe re bolabolago ka bōna? Mosadi a re go bōna, pelo e ja seratē. Gōna tšwa motseng; a re go lukilē, nna ko dula gagešu. Lewēlē

859

210 a re-o wa kwala, motlhôlôgadi ga laolwe. Sepela, nna ke tla no fêla ke etla ke go bôna.

612 A tloga le batswadi, a ya a dula gôna. Kgadi a e ke dula ka gare ga legora. Ba mo agêla ngwakô wa gagwe go séle, ke gore kantlê ga legora. Ditaba tsa fêla di tla mowe. O bitšwa gore ke poyabogadi.

211

Tema ya 3 tsa poyabogadi gapê.

613 Bjale bakeng sa ditaba tsa Morufane, ke tsela e ngwê ya poyabogadi ya matsatši a bolehono. Kgale e be go se na mehutahuta ya batho. Poyabogadi tsela ya yôna o be a bolabola gore ba bogadi ba ntshwenya, goba a ba nthate.

614 Bakeng sa go tshwenya gôna ga go na botlhatse. O tla no ba rerella tsa maaka. Bjale ka baka la gore motlhôlôgadi ga laolwe, a ba na taba. Ba amogêla ngwana wa bôna. Ba lebeletše fêla ge nke go na le motho yo a tla go mo lata. Ge go se na motho yo a mo latago, gôna o boletše nnete.

615 Go se ratiwê ke ba bogadi go baka gore mosadi e be poyabogadi. Bjale mo tabeng e ya go se ratiwê, go na le tsela. Mosadi ke ngwakô le tšhemo, bjale ge ba se mo agele ngwakô, o swanetše go ba poyabogadi.

212

616 Taba e ngwê ewe e bakago poyabogadi ke boloi. Ge a fitlha go batswadi a ba botša gore ba bogadi ba nthêra gore ke nna moloi. Ka go rialomowe ke nyaka go ba tlogêla. Motlhomong ba tla sala ba tsenêla ke phefô. Ba bangwê ba tloša ke bophoko.

617 Ka ge seema sa re motlhologadi ga laolwe, aowa, ba fo tloga, empa a ba swanêla go mo salašala le nthagô. Ba bangwê le ge ba ile ba tloga, ge go na le taba ba no ya ba botša ba bogadi. Ya ba bôna ba tlogo go bolabola taba ewe. Ba bangwê ke moka a ba sa tsentšha seatla ba bogadi.

212 Temana ya 4 Mpheso ngwana Šaai, ke tlhalô ya bophoko.

618 Mosadi yo Mpheso o be a tsere ke Mokailê Mohlabe. O be a na le basadi ba babedi. Wa pele Makgatlakô ngwana Maseôkôma bjale yêna e be e le wa bobedi. Bjale monna a hwa.

213 619 Moratho wa mohu, Maleopeng goba Nkwane, a šêgêla motlhôlôgadi yowe. Lehufa la tsêna ga mong mosadi wa gagwe. A thôma go tlhwa a rogaka motlhôlôgadi. A mmotša gore o bolaile monna wa gago, bjale o mpakiša monna waka. Yo ke monna waka, wêna sepela o tsoša wa gago. Ba nwa bjala molaô ke ôna.

620 Monna a gôgêla maoto moragô. Ke gore a tlogêla go ya ka ngwakong wa mosadi. Mosadi e be e sale yo monyana, a sešu a gola kudu. Ka go riale mowe o sa nyaka banna, wa pele yêna a godilê, tša lefase a se na taba natsô.

621 Ka moragô ga mo a mo tlogetše, a dula le monna wa ga Mašumu. Monna yo ke kgaka methopô. Mmagwê le yêna o be a tsere ke ba ga Mašumu bjale ka moragô ga mo, monna a hwilê, a tlhala lehu. A tšea ke Sekwai Mohlabe mogolo wa Mokaile. A mo agêla ngwakô ka gare ga legora.

214 622 Go tsentsha motlhôlôgadi wa leloko le šele ka motseng, ke gore o wa tlhadiša, ge a na le motho yo a lebanego go go rêra, dikgomo, o wa go rêra, wa nyala wa kgôna o feta le mosadi. O ile a no mo tšea fela, kantlê le go nyala. Bana ba aana dikgomo. Empa bana bawe a ba sa bitsana le ba ga Mašumu ditabeng le ditabeng tša ga Mohlabe a ba tsene, ba no ba mo sebakeng.

623 Monna yowe wa kgakga methopô, a kwana le mosadi yowe Mpheso. Ka moragô ga lehu la Sekwai, a rakiwa ka motseng, monna yowe wa ga Mašumu. Bjale a kwana le mosadi a dutši legoreng la gagwê. Monna a gopola gore ba tla ba ba mpolaya, ka gobane o be a nekella bošego.

214 859

624 A bolabola le mosadi gore ge o kwana le nna, bokaone o swanetše go tšwa ka motseng. Mo ke tla ka pōifō, ka baka la gore ba nthakile. Ba mpōna mo bošego, ba ka fo mpolaya. Ka loba ka gobane ba mmutšitše.

215

625 A kwana le monna yowe, bjale ke moka ka tšatši le lengwê a re go mong wa motse, ke nyaka go šutuluga motseng. Bjale mong wa motse yowe elego Makgatlakō a re molato keng? A re aowa, molato ga o gōna. Go lukile, mogologolo o re go ya ka merutla a se go tšwana.

626 Ke moka a tia mengwakō ya gagwê, a tloga ka gare ga motse, ya šala e le matōpa. Molato a wa ka wa ba gōna. Empa ditaba tšōna ba botšana, ka gobane a ka a tloga motseng ka lešata la phapanō.

627 Mowe go gatilego kgwatla ya tsōgō le koto e tla gata gōna. O dirilê ka mokgwa owe, a etšiša Sekwai ge a tšea mmagwê. Bjale bana ba Mpheso ga se ditola. Aowa, ditaba ba bolabola nabō, kgorong ya ga Mohlabe. Ka baka la gore le ge a mo tšere o be a sa laole tša lapa lewe.

216

Temana ya 5 boloi bo dira gore mosadi e be poyabogadi.

628 Mosadi yola wa Nkwane yowe leina la gagwe elego Madirê o ile a lwantšha mosadi yo Mpheso, a re o mo amoga monna. Ditaba tša gagwê di hwetšwa mo go 619, dikōmanō tša bōna. Bjale monna wa gagwê le yēna a hwa.

629 Mosadi a lla sellō sa monna wa gagwê a dutši mowe motseng. Ka moragō ga sellō a dula le Mpereke morwa Makgatlakō. Aowa, ba dula lebaka le letelele. Monna yowe le yēna a hwa, ba lla sellō sa mohu sa fēla a sale motseng.

630 Lehung la Mpereke ba ile ba tšama ba laola gore ba kwê lehu la gagwê. Go tšama go laola mmagwê ngwana. Ditaola di bolabola gore go na le mosadi wa mmina noko, yowe le agišanego naê. O šika le monna wa mmina tau. Ke bōna baloi, bawe ba loilego motho yowe.

217

631 Moragô ga mamondi ga go šalwe moragô. Bjale ge mmagwê mohu a llêla ngwana wa gagwê a re nna a ka bolaya ke motho wa thekô, ke lena bana baka. Taba ke muši, ka mokgwa o ka tsatsi le lengwê yola o tla seba monkana wa gagwê. Kganthe motho a na monkana ka o thii. Yola le yêna o sêba wa gagwê. Bjale ke moka ditaba di sepela ka mokgwa owe, go fitlhêla mosebiwa le yêna a di kwa.

632 Tsatsi le lengwê ba re ba nwelê bjala, bjale mmago mohu a thoma sellô sa lehu. A bolabola gore bo mamokôkônônô bá ba bolaile ngwana waka. Ka baka la gore yola o di kwile gore ba lla ka yêna, a fetola ka gore mamokôkônônô a o na mong.

633 Ke moka ba napa ba thôma go ômana. Kômanô goba lešapa a le na bothakga. Mmago mohu a napa a tlhaloša boloi bja mosadi yowe. Go bjale ke wêna o mpolailego, ba rogana ka mokgwa owe ba ka kgônago, ba khutšiša ke go ya malaong.

218

634 Ka moswana a re go tsoga a ya gagabô. A fitlha a ba botša gore ba re ke a loya. A tlhaloša ka mokgwa o a ka kgônago. Ba kgôlwa, ba beelana letsatsi la go tla go tia mengwakô ya gagwê. A tlhwa a dutši mowe gagabô letsatsi kamoka. Ka mabanyana a gôrôga. Bjale bja re go sa, a ya ga morwa mokgekolo yowe a mmotša gore ke a tloga.

635 A re go yêna, molato keng? A re aowa, molato ga o gôna. Bjale ke fo nyaka go bôna waka mmoto, ka dula. Go lukile, ke be ke re motlhomong o tloga ka phôšô e ngwe.

636 O bolabola a le bjale, a šetše a rapile batho ba go tla go tia ngwakô. Ka moswana ge bo sele ba no re ba sa dutši ba bôna banna le basadi ba fitlha. Ba no re tamang, ge ba dumetšitše ke moka ba namêla godimu ga ngwakô, ba e rutlulla kantlê le polabolô e ngwê.

219

637 Morwa mokgekolo yowe Makgatlakô a re go tlhagileng le tia ngwakô kantle le go bolabola polabolô?. Ba re polabolô le bolabotše, rena lehono a re na polabolô. A ba homolêla, ba

219
Cont.

tšwêla pele le modirô wa bôna. O se ke wa re o tlogêla batho, wa šia moragô bobé. O tla ya o bôna tše dingwê, wa šita go boya go ba anêgêla.

Temana ya 6 Phapanô ya Ramotodi Sekgobêla le kgaitšedi Madirê.

638 Efêla mosadi ke nnete ke moloi. Ramotodi ke yêna yowe a go tla a tia ngwakô. Bjale a thôma kgaitšedi ya gagwê gore ke moloi. O re o ntoilê, o mo loile ka mokgwa ó, ka segô sa bjala.

639 Bjale a goma a boya bogadi ka gobane e be go se na motho yo a ka yago a mmotša. Ka gore ditaba di tšwa le kgaitšedi ya gagwê. A bega ditaba tša gore kgaitšedi o re ke mo loilê, ke mo tšheletše setlhare bjaleng.

220 640 Pae ke morwa Makgatlakô, a bitša mmagwê a mmotša taba e. Mmagwe a re di kwa ke wêna. Monna a thôma go tlhalošetša Madirê sewe se nego ka mahubeng a gagwê. A re o wa bôna, mola e be e le wêna monna, e be ke tla go botša gore o ile o wa di kgôna, sepela o di bônê. Lehono ke šitwa ka gore ke wêna mosadi.

641 Ge motho a tlogêla ba bangwê, a tloge ka lešata. Le ge le ile la ômana, o wa dula wa lebadiša. Wa re motlhang le thabile go se na motho yo a sa gopolago tšela, bjale wa tsenya lentšú la go tloga. Ba tla no ba ba bolabola gore o tloša ke taba ela, ya ba ga go na taba.

221 642 A romêla sebaka ga kgaitšedi go butšiša gore ke bôna kgaitšedi ya gago o wa lla, o re wêna o mo thomile boloi. Sebaka sa ya, sa fitlhetša mantšú awe. A ya a se fetola ka gore ke nnete, a e riê, re gatanê dirêtê. Sebaka a se lape go sepela. Sepela o mmotšê gore pele ga go ya dingakeng, taba e thômê e kwe ke banna ka se lapa.

643 Sebaka sa ya sa bolabola mantšú awe. Moloiwa a se ke a kwana naô, a re a ke nyake go ba ke bolabola ditaba tša sephiri. Ditaba tša sephiri di tseba ke ditaola, eseng motho.

Mantšu a goma a boya, bjale ba goma ba se botša gore sepela o motše a se ke a makala ge a bitša ke ba kgōrō. Ditaba di ya kgorong, a ya a mmotša, a re go lukilê.

644 Ditaba tša tsêna kgorong ya ga Šaai. Ba beya letsatši la gore re gatlhanê. Ra ya ra gatlhana naê ka tsatši lewe le beilwego. Bjale ba bula lekgotla gore ditaba di tsênê.

645 Madirê o bolabola pele ka baka la gore ke yêna a bigilego ditaba. A re nna ke a belaêla ka baka la boloi. Kgaitšedi o nthêra a re ke mo tšheletše setlhare ka bjaleng. Bjala o hwetsane re enwa, segō e le ka sethii, le yêna ra mo kgêla ka sōna. Bjale ra re go fetša bjala bjowe yêna a tloga. Motšhidi wa bjala e be e le nna bo rekile ke Mathopo.

646 Ramotodi, ke be ke nyaka gore re gatanê dinaō. Bjale le ga na bjale ke sa nyaka gore re tšwê. Ba re a go kwa wêna, bolabola ka mokgwa o a go tšheletšego ka ôna. Ke ile ge ke fitlha mowe ka hwetsana Mathopo, Mahapane le yêna. Ba rekile bjala ba enwa. Sego sewe a go mpha ka nwa, ke moka ka kwa gore bo ntlhabilê. Ka thōma go tlhatša, mowe ke bago ka tlhatša le madi. Bjale o ntoilê.

647 Mathopo, bjala go rekile nna, ka bo fa moloi, gwa ba gwa tšhêla yêna. Ge re sa nwa bjala bjowe, ke ge go tšwella monna yo wa ga Sekgobêla. A mo kgêla ka sōna segō sela a go ba a re kgêla ka sōna. Ka moragō ke ge re bōna a etšwa a thōma go tlhatša. Ge e le mowe re ka be le rena bo re tlhabile, ka baka la gore re šetše re letšiša, yêna a tšwile a tlhatša. Mahapane le yêna a no bolabola bjale ka Mathopo.

648 Ditaba ke tšewe banna, re a di kwa, empa a re hwetsane tsela ya tsōna gabotse.

649 Lekgotla la re efêla ditaba a di kwale. Ka maleng ga go na botshwarellō, ekabe o hwile. O ile wa dirang ka moragō ga go tlhatša, ka tloga ka ya ka rōbala gae gaka. Wa se ke wa dira se sengwê? Aowa. O nwêle bjala bjo bongwê bjale ga bo

223 *Cont.* a kwana le bjowe. Ka go se kwanê ga ôna, ke mokgwa owe o ilego wa tlhatša.

650 Monna a se ke a kwišiša mowe lekgotla le bolabolago. A re nna nkabe ke hwilê, ke dio lamolêla ke go tlhatša.

Diputšišô: o ile a go kgêla ka segô se šele? Aowa. O ile a go fa legata? Aowa. Bjale kgane le ile la gatlhana mo gongwê a go fa bjala? Aowa. Bjale bôna a ba ka ba nwa bjala bjowe? Ba nwelê. O ile wa ba botša gore bjala bo ntlhabile? Aowa. O be o tagilwe kudu, ga go na botlhatse godimu ga taba e.

224 651 Bjale lekgotla le go bôna molato, o thomile yo kgaitšedi ya gago ka maaka. A re ke a di kwa, fêla nkabe le re lokollê, re ê ngakeng. Nkabe le tšwê ka malapeng a lena, mono kgorong molaô a o dumele, taba tša marapô. Makgowa a ba sa nyaka ditaba tša boloi. Wêna sepela bonyêlampja.

652 Monna a ba a epôna phôšô, a ya bonyêlampja. A roma motho yo mongwê gore sepela o botšê lekgotla gore ke ipôna molato. Sebaka sa isa mantšu awe, pele ga lekgotla. Bjale ba re aowa, ditaba di a kwala. Ba isa mantšu go morenana wa gôna. A re sepelang le mmošê ke baka la gore a ba le manganga, a ntšhê pudi tše tharo.

653 Ba ya ba mmošá, bjale ditaba a di dumêla, ba mmošá gore ditefa tšewe o di tlišê ka tšatši la gore. Ba botša le yêna mothômiwa. Aowa, a di tliša ka lôna letsatši lewe. Ba šupa ditefa tšewe, mothomiwa a gapa tšepedi, ya boraro a tswalla kgôrô ka yôna. Molato wa fêla o etla mowe.

225 654 Go tloga ka lôna letsatši lewe mosadi ge a dirile bjala o tla a bitša ba bogadi ba yo nwa legata. Ge selemo se fitlhile, ba bogadi ba ya ba lema tšhemo ya gagwê. Empa ka legoreng gôna a ka se sa boêla. Ba fo botšana ditaba fêla.

Temana ya 7 Go tshwinyiwa go tlhagiša poyabogadi.

655 Go tshwinyiwa ga motho a se go tlhoka ngwakô le tšhemo fêla, aowa, mekgwa e mebe godimu gagwê. Mekgwa e dira ke mong wa motse goba motho yo a lego ka fase ga mong wa motse. Ba fêla, goba a fêla a mo ubêla. Le ge ngwana wa gagwe a fiša (go babja) ba sa nyake go mo nyakella ditlhare.

656 Sekwai Mohlabe o be a na le basadi ba bantši, bawe ba dirago lesome le motšo ka othii. Baratho ba gagwê ka ba raro ba hwile pele ga mogolo wa bôna. Bjale gwa šala yêna le moratho, ba re ke Sepalô. Bjale Sekwai a hwa gwa šala Sepalô.

226 657 Pele ga gore a hwê o be a etlhwa a bolabola ka moratho wa gagwê. A re motlha ke hwago, motse o tla thubêga ka baka la moratho waka. A nyake go dula kgorong le banna, o fo nyaka go dula ka lapeng le mosadi. Ba ba ba mo rêla leina la malapeng. Monna molaô o tšea kgorong, bjale yêna melaô a ka se ke a e hwetsana.

658 Tšatsi le lengwê le le lengwê a dula a mo ômanya, a mo ômanyetša taba e. Empa le ga go le bjale a sa theeletše. A mo lesetša a le bjale, le yêna a tšwêla pele le go dula ka lapeng. Le buušwa bja gagwê a jêla ka lapeng mola banna ba bangwê ba jela kgorong.

659 Ka moragô ga lehu la mogolo wa gagê a thôma go ethuta go dula kgorong. A dula le basadi ba babedi ba mogolo wa gagwê. A re o nyaka go dula le mosadi yo Makoše ngwana Moeng, mosadi a mo gana. A goma a bolabola le Madimaba ngwana Šaai, yena a dumêla. Bjale o šegetše basadi ba bararo.

227 660 Monna o be a dula ka lapeng, mekgwa ya gagwê e sa tšebe ke motho. Kganthe monna o na le tshêtla le pelonkgô le go kônana. Lehono motse o šetše o laola ke yêna. Basadi ge o ba bôna, o ka re a ba tlhalefa, kganthe ba tlhalifile. Molaô wa bôna ke go thôma ba diša mekgwa ya motho.

227
Cont.

661 Ba dira mapotwana a diphufutša, ba mmege, ke moka a laolê ka mokgwa o a ka kgonago ba se na pelaêlô ka gobane ke monna wa bôna, ga mmôgô le yo nola wa go mo gana le yêna a dira bjale ka basadi ba bangwê. Bôna ba ntšhitše matlhô ba lebeletše fêla mowe ba yogo mo swara gôna, ba go tseba.

662 Mong mosadisadi wa gagwê a dira bjala. Ba faga maušwa ba ja, ba alla bjala gore ba re ge ba nwele bja se ke bja ba sêga. Bjale ba ba bitša, ba yo thokolla bjala gore basadi ba nwê magôrišô, banna le bôna ba nwê legata. Dilô tše kamoka ba ile ba nwa ka molaô, pelaêlô ya se be gôna.

228 663 Ka moragô ga magôri le legata, yaba ke moka; bjala a ba sa bo bôna. Monna o gogetše ka ngwakong le mosadi wa gagwê. Go fiwa bankana. Basadi ba thôma gore mabêlê a batlhôlôgadi, a babe go baba mabêlê a nang le mong. A rena a ntšhetšwa ntlê, a nwewa ka baka la gore a na mong.

664 Batlhôlôgadi ba tihwa ba etlemile dimpa tša bôna ka malapi. Monna le mosadi ba tagilwe. Ba fêla ba re le a bôna mojêlê ya mabêlê. Rena re fo tšea re falatša, taba e ga e botse. Motho a re mo lesetšeng, ke bogosi bja makgowa, ba beya ba tloša. Bjale bjo ke bja tsatsi ka lethii, ka moswana go dula ba bangwê.

665 Ka mabanyana ba ba bitšetša phitlhô, aowa, ba se ke ba gana, ba ya. Ba re le rena ka moswana re tla ba dira ka ôna mokgwa o. Kgati ya pele ga e babe, go baba ya moragô. Bjala bo tsefa ga o ile wa tihwa nabjô o enwa, bja ka mabanyana o nwêla borôkô le go lala o etšwa o rota.

229 666 Letsogô ka lethii ga le thušane selô, le ganana go jeng. Bjale bôna ke ba bantši, ka moswana go dira yola ka tsatsi le lengwê go dira yola. Re tla bôna gore o tla phikgšana le rena. Go fitlhlilê lebaka la gore ba bônê mokgwa wa monna. Se lepetšego go gôra, se monwana nkgôpô. Monna wa rena o hwile, bjale re ka tena ke go fêpa monna wa mongwê.

667 Gwa thôma go dira Makoše bjala, aowa, tsatsi le bo
nwewago ka lona a ya ka lapeng la gagwe, a fitlha a kwatama
fase ka dikhuru, a losa, a re morena, ke tlilo le botsa gore ke
dirile mapotwana. Ke a go dirang? Aowa, ke a go fo nwewa.
Go lukile ke di kwile mogatsaka.

14
K34/82

668 Sa ka pelong ya tswaledi se tseba ke yena mong
tswaledi. Ka moragô owa ya, mosadi a mmitsetsa ka ngwakong,
a mo supa mapoto awe. A ba a ga a nwa, a re o wa kwa mogatsa,
o se ke wa sinye. Gape ba lle, ke be ke ra gore bo thokollwe.
Di ya kwala, dira bjale.

230 669 A bitša basadi kamoka ga mmogô le yena mosadi yola.
Leina la gagwe ke Ntletla. Bjala bja thokollwa, basadi ba
tsena ka ngwakong ba yo nwa magôri. Banna ba dula kgorong, ba
nwa legata. Batho ba nwa ba dula, bo phothlhisá dimpa, ge di
photlhetse, ge bjala bo le gona ba ntsha bjo bongwe ba nwa.
Basadi ge ba feditse ba a tswa ba dula lapeng, ba ba ba tsere
magane. Banna le bona ka kgorong ba tsea magane.

670 Wa kwa magane a se kwale, dimpa di pjelê. Monna a
kwa gore mpa e pjelê, a ya ka lapeng a re go mosadi, o ke o e
riê ka mo ngwakong. A re ro diyang? Ro bolabola. Mpotšeng
ke le ga na mo. A e ke e tswalla motlhapeng. Ba re o wa
kwala, sepela wena o ka nyaka go gana o sa tsebe gore o go
bitsetsang?

671 A ya naê ka ngwakong ba fitlha ba dula, a se ke a
galosa, a losa. Bjale a re a ga go na sekgerwana mogatsaka,
dilô tsela di ya mphella. Ke moka go fedile ga go sa na selô.
O isitse kae? Ke file bagwera baka. Monna a tswa ka ngwakong
a ômana, mosadi a re a e ye tau le mariri a yona.

231 672 Monna ga ngale, bjale yena a napa a ya a tsea selêpê
sa gagwe a sepela. Aowa, go ngala ke go fa, ba sala ba bo dula
godimu. Mosadi wa gagwe yena a sala a dutši. A fêla a bitša
bawe a kwanago nabô ba tsena ka ngwakong. A ba fa bjala ba enwa
ka mokgwa o ba ka kgônago.

673 Ka mabanyana ba ya ba mmitšetša phitlhô, ga mmôgô le mosadi wa gagwe. A gana go nwa, bjale mosadi wa gagwê a ya. Ba kakolêla lapeng ba nwa. Molato wa se bê gôna. Go tloga lôna tsatši lewe ke moka a se sa nyaka go kwa mosadi a mmotša taba.

674 Yo mongwê mosadi a dira, le yêna a dira bjale ka Makoše. Ba fo dira bjale ka go latelana ga bôna. A napa a ba ngaletša ka baka la pelonkgô. Kganthe bagologolo ba re konanang tša go ja, taba mpe le botšanê.

232 675 Ge go na le taba, ba ya ba mmotša bjale a sa nyake go kwa mowe ba bolabolago. Ba tlhaka ka baka la malwetši a bana ba bôna. Ka ôna motlhakô owe wa go tsama ba sepela le dingaka, monna a dutši a le gôna motseng, ga go direge.

676 Molaô wa ngaka o bjale ka wa kgôrô. Mosadi ofe le ofe, ke gore wa monna le wa motlhôlôgadi ba swana, a ba swanêla go bega molato mošate, e le gore monna o gôna ka motseng. Le ngaka le yôna e bjale, e ka se ke ya dumella mosadi gore a laolê kantlê le monna wa leloko.

677 Monna wa ngaka ba mo hwetšana a laola mosadi, o molato ka gobane o nyaka go fa mosadi ditlhare tša go bolaya banna. Ke motlhôlôgadi yowe a laolago, wa legora la gagwê. Yêna a na molato ka baka la gore ke monna, o na le legora la gagwe.

233 Temana ya 8 Lehu la dira gore Makoše e be poyabogadi.

678 Lehu a ba ngaletše, motho a hwa le ge e be re fapane, ke sa tle le ka lapeng la gago, tsatši lewe ke swanetše go tla ka baka la gore motho o bifile. Ke tsatši lewe o kwago ba re motho o bifile, ge a phela a befa, ka baka la gore motho o lewa diatla.

679 Ngwana wa gagwê, a hwa, bjale a ya go yêna gore ka mono bolwetši bo gotše, a ke bone gabotse. Tlang le mpontšheng. Monna a se ke a ya, ya ba mosadi o roma ngwana wa gagwê go

tlhábêla batswadi ba gagwê mokgoši. Moyasellong sa wabô a lete mmitši, banna ba bangwê ba kwa gore motho o hwile, ba ya.

680 Tlhôgô e na le beng ba yôna. Bjale mong wa tlhôgô ke yêna Sepalô, bontši bja batho ba tlilê fêla go thuša go aga motse wa mohu. Ba dula mowe, ba letile mong wa motse, a se ke a bônala. Motho a lewe, a re bolokeng, aowa, ba mo isa gagabô.

681 Ge go na le molato re tla tla re mo lefêla. Molato a wa ka wa ba gôna. Batswadi ba mosadi ba lebella, ba bôna gabotse gore a se yôna kagô ya motse e. Ya go tlhoriša motho ka bakeng la lehu. Ba tseyana ngwana wa bôna, ba ya ba mo agêla kgaufsi le motse wa bôna. Taba ewe a ya ka ya kwiša botlhoko batswadi ba mosadi fêla. Aowa, batho ba ile ba kwa botlhoko ga mmôgô le batlhôlôgadi ba mohu.

682 Dipelo tša bôna a tša ka tša khutša, ba bôna gabotse gore motho a ka fo bolla ka ngwakong, motho a dutši a le gôna. Yo mongwê le yo mongwê a tia ngwakô wa gagwê a bôna 'moto wa gagwê a dula.

683 Monna a sala maruping le mosadi ka othi wa motlhôlôgadi. Mosadi yowe ke ngwana wa malome wa gagwê. Ke mo mohu a ilego a bolabola ka ntshe, ge a be a re motse o tla sala wa thubêga. Go jêla ka lapeng, o be a tšhabiša tshêtle.

Tema ya 9 Go se ratiwê go baka poyabogadi.

684 Ke taba e ngwê ya ditaba tše di nego ka mo maphêpheng a ka godimu. Go se ratê ke ba bogadi ke taba e e dirago gore môya wa mosadi o siryêgê. Poyabogadi e tlhalušitšwe mo go 590 gore ke basadi ba bo ngwana-wešu (batlhôlôgadi) (serôlô) ke motlhôlôgadi wa monna.

685 Go ratiwa ga motlhôlôgadi a se go rôbala naê, aowa. Go mo tlhokômêla, ngwakô wa rutlulla ke phefô, ke moka ba gomê ba o tšhese. Ge a na le monna yo a mo segetšego, medirô ewe kamoka e lebane yêna. Ya ba ba bogadi ba se ke ba fêla ba mo tlhoriša, goba ba mo dira setlhapêlô.

235⁸⁵⁹
Cont.

686 Ditshwenyô tšewe tša go tlhōriša le setlhapêlô, di šupa gore ba bogadi a ba mo rate. Setlhare sa moši ke go tloga. O swanetše go ba tlogêla ka baka la gore yo mongwê le yo mongwê o fo mo ubêla bjale ge a botša mong wa motse a se ke a tlhōkômêla mowe a bolabolago.

236 687 Taba e ngwê le e ngwê ewe a e bolabolago ba fo mo ganetša le ge a ka ubêla ke ngwana, ge a re o wa bolabola ba mmotša gore boêla kowa, o bolabola maaka. Bakeng sa bana, ke gore bana bawe ba mo tlhapêla mosadi. Bjale ba bagolo ba mo tlhōriša.

688 Mahwa-a-loba ngwana Mongaale o be a tšere ke morwa Burwana Mohlabe. Burwane o be a na le basadi ba babedi, bjale monna a hwa le mosadi wa gagwê yo mogolo. Gwa šala mosadi yo monyana, yowe leina la gagwê elego Pulane. Makgoba ke ngwana wa mosadi yo mogolo. Bjale ba hwile, ele gore e šetše e le lesogana. Mosadi yêna a sešu a beke, a šêgêla Pulane, mogatša papagwê.

689 Ka moragô ke ge a beka Mohwa-a-loba a mmekêla ka lapeng la Pulane. Monna a ka a gola, a ba le ngwana le mosadi wa gagwê. A re a sešu a gatlêlê ngwana, ke moka a latêla batswadi ba gagwê. Ke madimabe, botlhôlôgadi bja ngwana yo mokanyana.

237 690 Motseng gwa šala bōna basadi bala babedi. Bjale Mohwa-a-loba ge a era Pulane o re 'matswalê, yêna o re ngwetši waka. Mogolo wa motse ke ngwana Mongaale, bjale ka gobane Pulane ke yo mogolo, a šala a swere motse.

691 Pulane o be a na le ngwana yo monyana wa motlhankana. Ngwana yowe a gola ka ngwana Mongaale. Bjale ge a botša mmagwê ngwana gore ngwana wa gago o wa nthoga, a mo kgalema ka mokgwa o makatšago, a mmotša gore o na le maaka, ešu a go roge. Mosadi a homolê, ka pelo a bōna gabotse gore monna o mo šietše matshwenyêgô.

237
cont. 692. Ka tsatsí le lengwê ngwana a mo roga go na le mosadi yo mongwê. A kwata a swara ngwana a mo tsípa, a lla a eya ga mmagê. Phuthana lla, mma yôna e tsogê. Mma ngwana a thôma go rogaka yola ka masapa, le yêna a mo rogabô. Empa a ba ka ba lwa, ba ile ba fo ômana fêla.

238 693 Ka tlhôrisô ya mohuta owe, mosadi a dio bôna gore a la agwa. A tloga a ya a dula go batswadi. A sala a dutsí matopeng. A re o tlhagisa pelaêlô, ya se mo thusé selô.

694 Molaudi wa bôna wa monna ke Mokobati Mohlabe. Pulane a tloga a ya ga Mokobati go mmege ditaba tsewe tsa modula gagabô. Bjale ba dira gore ba yo kgobakana ga Mongaale, gore ba o kwê gore molato keng. Ge a tloga bogadi a yo dula gagabô.

695 Ba ya ba kgobakana mowe ga Mongaale. Ditaba tsa tsêna. Pulane a thôma go bolabola ka makalô, ge a mo tlogetse maruping, yêna a setse a le noši.

696 Mohwa-a-loba ke nnete ke tlogile, nka se boêle. Fêla ditaba tsôna ke tla ya ke mmotša.. Go agisana le motho ke go kwana naê, ge le sa kwane le ka se ke la agisana. Go dula ke roga ke ngwana, nna a ke di rate. Ka re ke a le botša
239 la se ke la bolabola ditaba tsaka. La mphetola ka gore ke nna mamakane.

697 Ditaba ke tsewe banna, ba ga Mongaale, ba re di kwa ke lena ba ga Mohlabe, rena re llê dikgomo. Mokobati a re mona mootlwa a itlhomole ka noši. Monna wa ga Masumu le wa ga Tselane re thuseng mo tabeng e.

698 Masumu a re di a kwala, fêla bana ba lamolanya ke mong wa bôna. Empa bjale ka ga e se bana, e le ba bagolo, re tla leka go latlhêla mantšu. Ke fêla ke kwa morena Sekwai a re bana ba kômana bolôto bogosi ke go bopanana. Ge le ka se ke la bopana, bogosi bo ka se bê gôna.

699 Tselane a re ke a tlhamisa molomo waka ke se na mantšu, a nka bolabolago. Seema se sa kômana bolôto, ke bôna

239 eke se bolabotše ditaba. Ge go se bjale gôna, ditaba tša
 Cent. motlhôlôgadi le a di tseba gore motlhôlôgadi a laolwe.

240 700 Ke lebugile kudu, go riale ke Mokobati. Go ya ka
 merutla a se go tšwana, aowa, ditaba le a botsana. Bjale ka
 ge o kwa ka ditsêbê, a re a ke sa boêla, ka go riale, wêna o
 re keng? A re naa o a tlhala? Aowa, a wa bolabola ge o re o
 wa tlhala, o bôna a tseye ke mang? Tlogêla dipolabolô kamoka,
 o ka se ke wa mo kgôna ka gobane le wêna o mosadi, o tlile ka
 dikgomo, ba ra mola e be e le wêna mmago mohu.

701 A napa a dula gagabô, mosadi yowe ke poyabogadi.
 Bjale Pulane le yêna a ya a tia ngwakô wa gagwê, a bôna mmoto
 wa gagê a dula. Ditaba tša bôna tša fêla di etla mowe.

Tema ya 14 tlhalô ya bohuhudi.

702 Bohuhudi le bjôna bo baka tlhalanô, ka gobane mothepe
 o tla re nna nka se e ka mohoša. Bohuhudi bo gabedi, empa
 go a swana bjale phapanô ya bjôna ke e. Motho o ja kudu, a
 se ke a ba le bošaedi. Bjale yo mongwê o ja kudu a ba le
 bošaedi, bjale kudu go tlhadiwa wa bošaedi.

241 Temana ya 1 bohuhudi bja bošaedi.

703 Bošaedi bja motho yo mogolo bo phala ke bja yo
 monyana. Kudu motho yo mogolo, o dira ditšhila ge a nwelê
 bjala. A tseye bošaedi a bo fa bjala, kganthe bjala a bo na
 molato. Motho o nwa bjala bjale ka ge eke bo a feta, le ge a
 hoše a nyake go síêla yo mongwê. Taba ya mohuta owe ke bjôna
 bohuhudi.

704 Ka moragô ga mowe ke moka o tagwa kudu. Ge bo ile
 bja mo kata, ke moka o thôma go dira ditšhila. O tla bôna
 noka e êla gare ga batho. Noka go bolabolwa moretô. Ba bangwê
 ba re go rota, ba ba ba nyale masepa. Bjale ke bôna bošaedi
 bjowe bo bolabolwago.

241 705 Monna ga e sale mosogana o ka se ke wa mmôna gore
 ke lešaedi, ka baka la gore bjala a ba nwe. Fêla matsátši a
 bo lehono ba bo nwa, ka baka la gore yo mogolo le yo monyana
 ba fo swana. Ba nwa bjala kudu bjale ka ba bagolo goba go
 fitiša. Ba kgale o be a bo niwa kowa a šetše a bikiile mosadi.

242 706 Bjale ka Kuka Maletô, a loša mosadi ga Pôpêla, ba
 kwana. A ya a botša batswadi ba dumelana le yêna. Bjale ba
 isa mabotšô go batswadi ba mothepa. Le bôna ba kwana le taba
 ewe. Ba nyala mothepa ka lesome la dikgomo.

707 Dikgomo tša go nyala, go nyala go nyala batho ba ba
 rumiwago ke batswadi ba mosogana. Ka moragô ga mowe ke moka
 ba isa mosogana go bôna mowe dikgomo tša gagwê di ilego. Ba
 mo isa ka pudi, pudi ewe ba re ke ya kgata lapa.

708 Pudi ewe a e ruiwi, ba e bolaya. Aowa, ba e bolaya.
 Bjale ka moragô ga pudi ewe ya kgata lapa, go fedilê, ge
 mosogana a nyaka go bôna mosadi o fo bitša makgatlê wa gagwê,
 a ya naê. Ga ba sa isa ke monyadi, aowa, mola a mo isago la
 mathômô ke moka tsela le motho yo ba tsênago ka yêna o mmone.

243 709 Ka tsátši le lengwê ba ga makgolo wa gagwê ba mmitša
 ba re a tlê go kgopêla bjala. Mosogana ge a eya bogweng, a
 sepele a le noši, o bitša makgatlê. Ba fitlha ba ba lla
 magogô, ka ngwakong. Ge e le maušwa ba tšwa ba llê gagabô.

710 Ba tšhêla morutlwana, ba fa dikgarebe. Ba rwala ba
 isa, ka ngwakong owe go dutšigo bakgônyana go ôna. Ga ba kge
 ka noši, ba kgêla ke dikgarebe. Makgatlê tiiša go ja bogwê,
 a se bja'go. Ba nwa pitsana ela ba fetša.

711 Ba goma ba ba tšhella ya tlala, ba isa bakgônyaneng.
 Makgatlê o nwa a tšhebêla, bjale mong mosadi o nwa lôna la
 mabêlê aka mpolaê, ke lema ke le noši. Pitsa go fo fetša yêna.
 O a bo bolaya, ka morago bo tla bolaya yêna. O tla ba a
 bolabola maaka bogweng ka gobane bjala a bo tswale lepjêga.

244 712 Molaḡ wa mokgōnyana ge a enwa bjala bogweng o swanetše go fo nwa a dutši ka ngwakong owe ba mo aletšego legogḡ ka go ḡna. A se ke a tšwa a ya a nwa le ba bangwē ka kgakala, ka gobane ga go dumele gore mokgōnyana a lebane le makgolo wa gwē wa mosadi. Le yēna makgolo wa gagwē a swanēla go tsēnēla mokgonyana ka ngwakḡ.

713 Bjala bo bontšha motho mokgwa wa gagwē. Ke nnete bjala ga bo tswale lepjēga. A tšwa ka ngwakong, a hwetšana gore ba beile pitsa kgakala ba nwa, yaba o ya mola ba dutšigo, a fitlha a dula fase. Makgolo wa gagwē a thōma go huralla pitsa.

714 Yo mongwē a re naa mokgōnyana a la mo fa bjala? Re mo file. Bjale o nyakang? A re tsebe. Boēla ka ngwakong, bjala re go file, o ba o enwa le basadi bago. Mo o nyaka go bōnēla makgolo wa gago. A se ke a ba kwa sewe ba mmotšago, le bōna ba mo homolēla, o kwa bjala a na taba.

245 715 Ka morago yola wa makgatlē a ya a mmitša a boēla naē ka ngwakong. Ge a fitlha ke moka a napa a tagwa. Aowa, o dirile gabotse, o kgaotše ditshēlē. Mmalo! ba bōna noka e ēla, mokgōnyana o rota bogweng. Dikgarebe tša tšwēla ka ntlē. Yola wa makgatlē o thōma go ja ke ditlhong, a tšwa a swere lepara la gagwē. A swara tsela ya go ya gae, yaba ba mmōna, ba mo thibēla, a goma a boya.

716 A boēla a tsēna ka ngwakong, o sa tagilwe. O itše ge a tsoga a hwetšana gore borukgwē bja gagwe bo kolobile. A thōma go makala, empa a ka a makala kudu ka baka la gore bjala e be bo sa mo swere. Bjale yola a re a re laēlē re tlogē, a gana, a homola.

717 Dikgarebe di tšwilē ka ngwakong ka baka la go bōna mokgonyana yowe a rota. Makgolo wa bōna a bitša morediē, a re sepela o tšeya pitsana ela, re tlē re ba tshellē bjala. A fetola mmagwē ka gore a go ē lena.

246 718 Polabolo ewe ya gore a go ê lena ya imêla mmago mothepa. Bjale o ra goreng ngwanaka? A fo homola. Ba mo lesetsa a le bjale, ba bitsa yo mongwê wa makgatlê. Ge a fitlhilê ba re go yêna, sepela o tseyaya pitsana ela ya banna ba lena re tlê re ba tshellê bjala. Morediê a re go morumiwa, wa se ke wa ya, le bôna e ka no ba monna wabô.

719 Molato keng ngwanaka? A se ke a ba botsa. Bjale ba butsiisa yola, yola a thoma go lebella mong monna, ba bolabola ka matlhô. A re ba botsê, a thoma go ba botsa, a re ngwakô o tletse ka morotô. Bjale rena re tshabile, bjale ke baka lewe re sa boelego ka ngwakong. Ke moretoretô, a se matlhasa, ba re moretoretô, a se matlhasa. A napa a homola le molomo wa gagwê.

720 Letsatsi le ya madikêlô bjale methepa a e boe ka ngwakong. Moruti o ba le maruru, bjala bo ya mo tlogêla. A kwa gore borukgwê bja gagwê bo kolobile. A re ba mo tshetse ka metsi, yola wa makgatlê a re a ke tsebe, le nna e be ke tagilwe.

247 721 Bjale yola wa makgatlê a tswa, a ya go bi mongwê wa methepa. A se ke a gana, a ya ka ngwakong. Bjale ba re go yêna, sepela o re bitsetse mōkētê. A ya a mmitsa, ge a tlile ba re go yêna, sepela o re laella ga makgolo, rena re hoše re boēla gae. Ge a yo laēla, makgolo wa bōna a re, bana bawe baka a ba rōbalê, ba tla tloga ka moswana.

722 A goma a boetsa mantšu awe go bakgonyana, bjale bōna ba re re ka se kgōnê, a re nyatsê, ka moswana re na le maētô. A boēla a botsa makgolo wa bōna gore ba re ba na le maētô ka moswana. Bjale makgolo wa bōna a re ba kwala bana bawe baka. A ba êmê ke ba fê diêta.

723 Ba tseyaya pitsana yela ya bōna, ba ba tshella bjala. Difate tšōna ba ba buletse, a ba ka ba tshella ke dikgarebe tsela. Ba ile ba kgêla ke mosetsana yo monyana. Ba nwa

859

247 gabotse ba sa fele pelo. Ba dirêla go tloga ka letsubjana ka
 go tšhabiša borukgwê bjola bja go kolobiša ke moroto.

248 724 Bjale ge letsubjana le tšeatsēa, ba tšwa ba swara
 tsēla ya go ya gae. Ba ile ba tšeela ke yēna mosetsana yola
 yo monyana mapara a bōna. Dikgarebe tsēla tša bōna a di nyake
 le go ba bōna ka leitlhō. A gwa swaba makgatlê wa monna fêla,
 le yēna motseiwa o swabile. Bjale yēna o napile a swabêla go
 ya kgolê.

725 Bjale mmago mothepa a šala a tsēna ka ngwakong. Ka
 nnete a hwetsāna gore mokgonyana o rutile. Ekaba go rutile
 ofe? Ba re ke yēna mong mosadi. A gwa rota makgatlê, aowa,
 re mmone. Ga go na taba ngwanakê, o be o hoše.

726 Moredi wa gagwê a re go mmagwê, le se ke la ja
 dikgomo tša gwê, le mo fê, a fetêlê pele. A re ngwanaka, o se
 ke wa isa pelo kgolê, a dira ka kgolê, ke baka la bjala. A
 re mowe ke le buditsēgo, ke le botša nnete, nna a ke nyaka go
 ba ke swara tšhapja (ditšhila) ka diatla.

249 727 Mmagô ngwana a gopola gore o no ba a bolabola, a se
 ke a tlohkômêla dipolabolo tša moredi wa gagwê. Kganthe o
 bolabola a tlišitše. Bōna beng dikgarebe ge ba ile morôgong
 le dikgoneng, magane a bōna ke a go kwêra mosogana yowe.
 Mothepa le yēna a fêla a re batswadi baka ba swanetše go mo
 fa masepa a gwê.

728 Ka tsatsi le lengwê mosogana a tla bogweng. Mosetsana
 a thōma go fapana naê, le bo makgatlê a se ke a ba bitša, le
 legogô a se ke a ba lla. Ba no gakanêga kgorong. Ba bitša
 sebaka sa bōna, ba re bakgonyana sébala. Bjale ba llê legogô,
 o ba bitše ba tlê ba rôbalê.

729 A ba lla legogô, bjale a ya a ba bitša, ba thōma go
 makala. Ba makala ka baka la gore mapara a bōna a tšeya ke
 mosadi bakeng sa methepa. Aowa, le bōna ba mo šala nthagô
 go fitlhêla ba tsēna ka ngwakong.

250 859

730 Ge ba le ka ngwakong, ba roma yêna mosadi yola gore a yo ba dumedisetša. Ke yêna sebaka sa bôna. A isa maduma, ba amogêla maduma a bôna. Bjale mosadi yola wa sebaka a ya a ba a dutši nabô. A ba butšiša maphelô le bôna ba butšiša, aowa, maphelô a ba gôna.

731 Bjale ba re kowa ga sebaka, mosadi wa rena o kae? Bjale a re a ke tsebe. Lehono o be a se gôna mo, ke šita go tseba ka baka la gore ke tsugile ke se gôna mo gae. Ke tsene ga na mo e le bošego. O riale ka baka la gore a tsebe se se lego ka pelong ya mmago mothepa. Sepela o re butšisetša makgolo gore mosadi wa rena o ile kae.

732 A ya a ba botša gore bakgonyana ba re mosadi wa bôna o ile kae? A re sepela o ba botšê o etile. A boetša mantšu awe go bakgonyana. O ba botša gore o etile. Sebaka mola se bolabolê gore o gôna bjale e ka be e le phôšô. Le bôna ba bolabola bjale ka baka la gore ba sa tla šala ba laya ngwana wa bôna.

251 733 Mosadi yola wa sebaka a tloga a ya malaong. Bjale bakgonyana ntlo ya ba golêla, ba gopola go tloga le bošego bjowe. Ba bôna gore ba ka dira phôšô. Ba kgotlella ba rôbala go fitlhêla bo esa. Ba bula difate, ba re e be re etla go bôna mosadi wa rena, bjale ka gobane o tsere maêtô, šalang. Ba re di a kwala, ba tloga.

734 Ka moragô ga mo ba tlugile, mothepa a tla ka gae. Mmagwê ke motlhôlôgadi, a thôma go ômanyane moredi wa gagwê. Yêna a mo fetola ka gore o wa tlhaka, ke le butšitše gore mo feng dikgomo tša gwê, nna a ke sa mo rata.

735 A bôna gore ditaba di boima, a thôma go bitša ba leloko ga môgô le dikgadi gore ba tlê ba mo thusê go mo laiša ngwana. A bitša le makgolo wa mothepa. A ba beela letšatši la go gatlhana ka lôna. O dirêla gore a hwetsane lebaka la go dira mapoto. Ka moragô ga dipolabolo ba nwê, ba kgône ba palakana.

736 Letsatsi lewe a ba beetsego lona la fitlha. Ba ya ba kgobakana lapeng labo mothepe. Bjale mmago mothepe a re le bitsitse ke nna. Ke gakana le ngwana mo. Ke ile ke dutsi ka bona motho a etla. A re o rumile ke ba ga Maleto, ba re ngwana wa bona o kwane le ngwana yo.

737 Bjale ka le bitša, ka le bega ditaba tša bona. La dumelana le mowe moredi wa lena a kgatlhilego ke gona. Bjale ra ba ra phophela dikgomo ka baka la gagwe. Lehono o re a sa nyaka monna yola. Gore ke nnete a sa mo rata, monna o ile a tla bogweng, bjale a mo tšhaba, a rōbala a lethii. Ke yona taba e ke le bitsetsago yona.

738 Mošilo Pōpela ke rangwane wa mothepe. A re o ke o re botse gore molato keng. Mankoba ke yena mothepe yowe a tlhalago ba ga Maleto. Ke nnete, mosogana a ke sa mo nyaka, ka baka la go rota ka ngwakong. A ke nyake go ba ke swara tšhapja ya motho yo mogolo.

253 739 Ditaba tša tlēma ba bagolo, ba re tuu lebaka le letelele. Mošilo a goma a bolabola a re ditaba di a kwala, bjale lena le reng dikgadi ga mmogō le malome wa ngwana. Ke bega lena taba tše ka baka la gore gantsi bana ba fela ba o kwa mantšu a bo lena.

740 Tsetsetse Mongale ke malome wa mothepe. A re ditaba di a kwala, bjale motlhomong ditaba di na le moredi waka, o dira gore ngwana a tlhale monna. Mmagō ngwana a re aowa, a se baka laka. Motlhang ba kwanago, re ile ra mmotša gore batho ba sepela ka dikotse. Motho o ripega letsogō goba leoto, a o ka se ke wa mo tlhanogela, a re aowa, bjale lehono ke tsela e ngwe. Nna e ntšhita gore nka reng ka yona.

741 Kgadi ya re ngwana yo wa kgaitšedi yaka o wa kwala, ga go na yo a ka dumelago go ba a swara ditšhila tša motho yo mogolo, e se tša ngwana. Mo feng dikgomo tša gagwe, masogana a tletše, a tla mo tšea. Ka moka ba dumelana le mowe, kgadi e bolabotsego.

254 742 Mmagô ngwana yowe leina la gagwê elego Makgôpê a re
bjale dikgomo ga di gôna. Ba re ga go na taba, o tla fo dula
mowe lapeng go fitlhêla mosogana yo mongwê a mo loša. Le tsee
dikgomo tša Maletô le mo fê. Ge a sa dutši mo lapeng, bjale
mosadi e tla ba e le wa mang? E sale wa ga Maletô, ka gobane
ešu go bê le motho yo a mo ntšhitšego. Layang ngwana wa lena
ka go riale mowe.

743 Ba thôma go laya ngwana, ba re o wa bôna, o bolabotše
gore a o sa mo nyaka. Empa ga go na motho yo o foranego naê.
Ge a tlile bogweng, o se ke wa mo tšhaba, o dulê naê. O
dirêla gore a se ke a tseba, gore a o sa mo rata. Etlare
motlhang owe o bônanago le mothoka wa gago, a nyala, ra mo fa
dikgomo tša gagwê.

744 Ge o ka mo tšhaba, ba ka lemoga gore re a tlhala.
Bjale ba tla ba tshwenya ka gore re nyaka dikgomo. Bjale
dikgomo a diyo. A kwana le mowe ba bolabotšego.

255 Ge mosogana a tlile bogweng, ba mo swara gabotse bjale
ka pele. Bjale ditaba ba di bolabotše ka selapa sa bôna.
Batho ba šele ga ba tsebe selo, ba fêla ba re ba mo laile, o
kwilê. Methepa ge e kwêra mosogana ba le ka thekô, o fêla a
re a na taba ke monna waka. Pelo e ja serate, ke mo ratile.
O ile a dira bošaedi bjowe ka baka la dinô. Nka ga sa nwa a
sa rote, ke tla no mmotša, o tla ba a latlha.

746 Monna yo mongwê wa ga Mohlabe a kwana le mothepa.
Bjale a napa a mo tšhabiša. Ge a fitlhile naê, mowe a go mo
tšhabišetša gôna, a ya go batswadi a ba botša gore ke dirile
molato; ke molato wang? Ke tšhabišitše Mankoba. Ngwana, o
dirile phôšô, lapa lewe a le a loka, ke baloi. Ga go na taba
ke moloi waka.

747 O tsebe gore o tlišitše nôga ka motseng. Ba bitsana
ba botšana molato owe, ka moragô ga mo ba botšane, ba roma
sebaka sa go ya ga Pôpêla sa gore nyakellang mono. Sebaka
sa ya, bjale ba re sepela o ba botše ba nyale. A ya a ba
botša.

256⁸⁵⁹ 748 Ba ntšha dikgomo ba nyala, lesome la dikgomo le kgomo tše pedi. Bjale ditaba di lukile, Maletō a sa na mosadi. Ba roma motho gore a yo tsibiša ba ga Maletō gore ba ikgopolēlē. Sebaka sa ya sa fitlha, sa re ke rumile ke ba ga Pōpēla ba re ikgopoleng. Sepela o ba botšē re sa botšana, fēla ka tsatši la gore ke rena bawe.

749 Ka lōna letsatši lewe ba ya ba hwetsana ba ga Pōpēla ba ba letetše. Ba gapa dikgomo tše lesome di nago le kgomo le dipudi tše nnē. Molato wa fēla o tla mowe. Ke yōna tlhalanō ya bohuhudi bja bošaedi.

750 Ka moragō ga tlhalō, ke gōna batho ga mmōgō le yēna mosogana ba kwago gore mosadi o mo tlhadile ka gore a rota ka ngwakong. A ba sa bipa ka gobane bokgōnyana bo fedile. Yola wa makgatlē o fēla a ganetsa, ba diyo tlhaadiša.

257 Temana ya 2 tlhalō ya bohuhudi fēla kantlē le bošaedi.

751 Go ja ka maatla go baka tlhalanō. Mokgōnyana ge a ile bogweng, a swanēla go ja ka maatla. Yowe a ka jago ka maatle ke makgatlē. Yēna molaō o wa mo dumella ka gobane bogwē a se bja gwē. Ba fēla ba re makgatlē tiiša go ja, bogwē a se bja gago.

752 Taba e na ya gore moji yo mogolo ke makgatlē e ya kwala. Bakgōnyana dijō tša bōna ga ba jele kgakala, ba jēla ka ngwakong. Methepa e re go faga tša go ja, ke moka ba di iša ka ngwakong wa ba kgōnyana. Ba ba fa metsi a go tlhapa diatla, ba tswalla ngwakō.

258 753 Ge ba tswaletše ngwakō, ke gōna ba tlhapago diatla, bjale ba thōma go ja. A ba bōne gore motho yo a jago ka maatla ke mang. Ba tsolēla makgakgō a mararo, ba swanetše go ja ka mabedi la borarō ba se ke ba le thōma. Ka moswana ba tla dira a maanē, ba dira bjale lekgakgō la mafelō, a ba swanēla go le ja le ge ba sa hora. Sewe ba ka bōnago yo elego leuhudi, ke mapoto ka gobane ōna ba kgēla ke dikgarebe.

258
859
copy.

754 Bjale ka monna yo wa ga Mohlabe ba re ke Kgapana. O ile a dula bogôpê kudu ka go nyaka go diša dikgomo le ge a godile. Ba diši a ba fapane le lebakê, bjale le yêna o be a kgôga lebake kudu. Esale go eba yêna le makgoweng a go tsebe, le go ya bogweng a go tsebe.

755 Mosadi wa gagwê a se wa go lošwa, o tšeya ngwana wa malome wa gagwê. Ke gore ke motswala wa gagwê. Ge a tla ya bogweng ba diyo gapeletša, a kgôna a eya. Mokgwa wa lebake o diša motho kudu. Yo mongwê a kgôga, o nyaka go šoma kudu, yo mongwê ke go sêga batho, yo mongwê le mo dira sebođu le go roga batho.

756 Le bjale ka bjala, bjala wa bo dira gore o bê setlhôtlôlô ke moka ke modirô wago, go lwa dintwa bo a dumêla, wa šoma goba wa rôbala kamoka bo ya dumêla, ke madumêla tšotlhe.

259 757 Bjale mosogana yowe wa ga Mohlabe le mo dira gore e bê makgapa (setlaêla). O fo sêga le ge ntši ya fofa, a sa kgone modirô, le ge e le ofe ya go dira ke banna. Go jeng e be e le mphulô, go ja o be a phala le bašumi. Bjale modirô kgôtho.

758 A ya bogweng le monna yo mongwê wa ga Raganya. Ge ba etla le tsela, o mmotša melaô ya mōkgōnyana ge a le bogweng. Motho o se swara botho, wa se ke wa ba o dira bjale ka mo gae. Ge o bōna o tšwêla kantlê, o wa ithoma. Dijong le gōna, lekgakgô la mafellô ga le lewe, a dumêla.

759 Ba ya ba fitlha, sephôkgwê sa nyaka go tsêna, bjale a mo swara ka letsôgô. A re re swanetše go dula mo kgakala ka ntlê ga kgôrô. Bjale ba tla bōna bjang gore go na le batho? Re tla ba tsibiša ka go gôtlhōla, aowa, ke motlhakô taba e. Yêna mong a thōma go gotlhōla a sa khutši, bjale yola a dio ba a thibêla.

260 760 Yaba ba šetše ba kwile gore batho ba gōna. Bjale ba diyo makatša fêla ke mogôtlholle ya sehuba. Ba ya ba tšeya

859

260 mapara a bōna. Ba ba alla legogō ka ngwakong, bjale mothepe
 a tloga a tsama a bitša bo makgatlē. Ge ba fitlha ba bula
 ngwakō ba tsēna, ba kwatama fase ka dikhuru, ba re some la
 matsētšē. Ba re morena, ba fo inama, bjale a re ba dirang?
 A re ba nyaka tšhalete ya go loša go bōna.

761 Mmalo! monna a, ōma ka disēgō tša jiša makgatlē
 ditlhong, a ntšha ya gagwē šeleng a ba fa. Ya ba gōna ba
 inamologago. Bjale bo makgatlē ba dikgarebe ba mo lebella,
 ba re bjaraee!, ba mo sēga. Ba bitša sebaka satla, ba re se
 isē maduma ka gobane mosogana a na tšhalete, ba dumediša
 ka pudi. Maduma a bōna a kwala.

762 Lesēgō la mo, o sēga ka ngwakong owe o filwego ōna.
 Le gōna go ke ya methepa. Le ge yo mongwē a ka kwata, batswadi
 a ba tsentshe lentšu, ba ka bolabola ge ba ka kwa yo mongwē a
 lla, ba re ralokang gabotse. Ba ile ba rōbala gabotse, gwa
 tlhoka le pelaēlō.

261 763 Ge mahube a banna a thōma go hubala, methepa ya tsoga
 kamoka ba tšwa ka ngwakong, ba yo setla. Erile ge a basadi a
 thōma, yo mongwē wa methepa a ruthetša metsi a go tlhapiša
 bakgōnyana. Ge bo napa bo palakana, ba ba fa metsi a go
 tlhapa. O no fitlha a kwatama, a beya metsi a tloga.

764 Bōna beng ba tla ba ba mo kwa. Bjale yo mongwē o
 tla tsoga a tlhapa. Go bōnagala gore motliši wa metsi, o ōma
 molomong ka gobane motliši wa metsi o re go beya a tswalla
 lebati, a tšwa, fēla ge o fetša go tlhapa, o tla bōna a bula
 lebati, a tšeya ditšhila tšela a yo di falatša. Ka gare ga
 metsi go fakēlwa teke goba seke. Pele ga gore a falatšē
 ditšhila, o thōma a phopholetša. Ge a hwetšane tšhalete, o
 wa tšea. Bjale o tšhella yo mongwē, le yēna o swanetše go
 dira bjale. Bjale mong bogwē a tlhoka teke le ge e ka ba
 pene. A fo tlhapa, motlhapiši a phopholetša ka gare ga metsi,
 a se hwetšane selō. Aowa, ke mparē.

262

765 E be e letsatsi la mathomō a yo gata lapa la makgolo wa gagwē. Ka moswana monyadi a fitlha le pudi, a re go makgolo wa bōna, ka sebaka ke tlišitšē mokgōnyana wa lena ka pudi. Ba thabēla taba ewe. Ba bolaya pudi, ke moka ba e apea. Molaō wa yōna ba swanetše go jana motšhatšhathanō le bakgōnyana.

766 Molaō wa pudi ewe, e tsola ke sebaka sa mo motseng, sewe ba tsēnago ka sōna. Nama ya sebaka ke letsōgō, e tšwa bakgōnyaneng ka gobane ke bōna ba mo romago. Bakgōnaya ba yo ja le dikgarebe tša bōna ka ngwakong.

767 Dikgarebe di ka se ke tša ja nama ya pudi e we pele ga gore ba ntšhē tšhalete. Ba swanetše go ntšha šeleng goba go feta mowe. Mowe go ya ka bohumi bja batho, ke gōna ba tla kgōnago ba ija. Makgatlē a ntšha a ba fa šeleng. Ka moragō ga mowe ba nyaka seke sa go dikula mēnō. Gwa goma gwa ntšha makgatlē. Bjale molaō wa dikgarebe o fedilē, go šetše wa bo makgolo wa bōna.

263

768 Molaō wa go ja ga nama ke bakgōnyana, a ba swanēla go kokona dinama tša mašapong, aowa, ba dira bjale ke dimpja. Marapō go kokona bakgekolo. Le bōna a ba kokone ka fēla, ba swanetše go ntšha mašeleng a mabedi goba lefakorong, ba kgonē ba kokona. Bjale ka gobane mokgōnyana a na selo, gwa goma gwa ntšha makgatlē.

769 Mong mosadi a re go bōna gore ba bolaile pudi, a re kowa ba le kgaufsi le go tsola tša go ja, a tšwa ka ngwakong. Monna o kgalegile lebakē. O nyaka go tšilo ja dijō di mo tsefēla. A ya a le kgōga, ge a boya a hwetsana dijō di mo letetše.

770 Ka tsatsi lewe dikgarebe di jēla ka ngwakong le masogana lebaka ka lethii. Mong mosadi a lebala gore o tšile bogweng. A ja bjale ka gae, a phura le marapō, bjale yola wa makgatlē o boifa go mmotša ka gobane dikgarebe di ka gare.

263 Gwa ba gore yo mongwê wa dikgarebe, a ba kokone. Yola a ^{K34/82}
 phakiša a lesetša go ja, mphulô a tšwêla pele le go ja, a
 264 ba a fetša buušwa ga mmôgô le nama. Marapô a lesetša ka go
 kwa ba mmotša.

771 O ile ge a gana ba tšea pitša ya mapoto ba bea mo.
 Ba thôma go ba kgêla, yola wa makgatlê a nwa digô tše pedi.
 Yêna a nwa ka mokgwa o a ka kgônago, mowe mokgedi a bago a re
 auwi! Bjale mosogana a rôbala le borôkô. Ka moswana a fo
 dira bjala ka mabana.

772 Bakgônyana ba lala ba laetše ka mabanyana, bjale ka
 moswana ba ba fa dijô ba ja. Ba tlhwa mowe bogweng, ka setheo
 methepa e ba tšeela mapara a bôna, ba ba ntšha. Ka moswana ba
 dira bjale, ba ba ntšha, ba ya ba ba gomêla tseleng.

773 Bjale mothepa wa re monna ke setlaêla, ebile ke
 mphulô, nka se mo hošê. Ke moka o tlhanogile, ga nyake go ya
 ga mosogana yowe motswala wa gwe. Bjale o no fêla a bolabola
 le pele ga batswadi ba gagwê gore selo sela a se monna ke
 setlaêla. Empa le ge a bolabola ka mokgwa owe, e be ba sa mo
 tlhokomele.

265 774 Ka tsatsi le lengwê mosogana a ya bogweng. Bjale
 mothepa a fapana le monna, a ya mowe yêna mong a ratago.
 Bakgônyana ba rôbala le banyana ba banyana. Ka moswana ba re
 ba ga makgolo šalang, ka gobane mosadi wa rena a re mmone.
 Makgolo wa gagwê a ka a ba le lentšu ka gobane a ba mmone.

775 Ge mothepa a o kwa gore ba tlugile, a boya. Papagwê
 ba re ke Temêka Maseôkôma, leina la mothepa ke Matlhaba-a-enwa.
 A re go morediê, o be o ile kae? Bjale a re a ke mo rate
 monna yola papa. Molato keng? Monna ke lehuudi bjale nka
 se ke ka mo hoša. A gafêla mmagô ngwana ditaba tša gore a laê
 moredi wa bôna.

776 Bjale mmagwê a leka ka maatla go bolabola le moredi
 wa gagwê. Bjale a mmotša gore a ke mo nyake. A botša monna

265 ²⁶⁵ gore ngwana a ke kwane naê. Bjale papagô ngwana a re ditaba ke a di kwa, go kaone gore o bitšê batswadi ba gagwê, ba tlê ba bolabolê naê, nna nka mmolaya.

266 777 Ba dira gore batswadi ba mothepa ba tlê ga mmôgô le malome wa ngwana le kgadi. Ba ya ba kgobakana mowe lapeng la bo mothepa. Bjale papagô ngwana a re le bitša ke nna, ka baka la ngwana yo wa lena. O re a nyake monna yola motlogolo waka, bjale ka bôna gore nna ge nka bolabola naê nka mo gobatša. Lena bolabolang naê gabotse. Taba kgolo nna ke re o ya go apeêla rakgadi wa gwê.

778 Bjale ba bolabola le yêna, bjale a thôma go lla. Ba se ke ba mo fella pelo, ba bolabola le yêna. A re nna a ke sa mo nyaka ka baka la gore nka se ke ka mo hoša. Taba ya bobedi ke setlaêla.

779 Rakgadi wa gagwê a re o wa kwa, ge o nkgana wêna ngwana wa kgaitšedi yaka, go lukile. Ga na mowe wêna o rego o nyaka go ya o se ke wa tla wa mpotša taba. Mogologolo o re mpa ya motho ke lenakana. Monna ge a ija kudu sa go mo thibêla ke serafêlô sa mapoto, ka moragô o tla bôna go ja kudu go fedile.

267 780 Bakeng sa botlaêla bja ngwana yowe waka, aretse mankale, ségô leno mankale. Wêna motlhomong o tla ya o bégêla bana ba botlhale, ka baka la gore o tseba pêlêgô ya motho. Mafellô a polabolo ewe, a thôma go lla, ba mo homotša, ba mmotša gore kgadi a e lle gae. A phumula megôkgô, a homola.

781 Malome wa gagwê a re ngwanaka, ekwa mowe batho ba ba bolabolago. Gôna mowe motlogolo o tla kwana le nna. Go seng bjale, gôna madimabe a nago. Bjale ka ge o ekwa rakgadi wa gago, bakeng sa botlaêla bja ngwana wa gagwê, lentšu lewe a se lentšu, wêna ga o tthalifile, o tthalifile ka botlhale bja gago.

859

267
cont.

782 Ka dikomanō tšewe, le yēna a ba a kwa mowe batswadi ba mmotšago. A lokolla pelo ya gagwē, mōya wa gagwē wa kwana le go apeya lapeng la rakgadi wa gwē. Bjale batswadi kamoka ba thabēla taba ewe. A ya lapeng la rakgadi wa gagwē, go apeēla Kgapanana. Aowa, ba ya ba kwana.

268

783 Bjale batswadi ba mothepa ba ile ba bōna gore mokgōnyana o dirile phōšō ka go ja buušwa bogweng a fetša. Kganthe molaō mokgōnyana ge a ka ja tša go ja a fetša, ba swanetše go mo lifiša. Molato owe o lefa ke pudi, ba mo uta. Bakeng sa go ja kudu, kgadi e be e sa kwe botlhoko kudu, ka gobane ke molaō wa bōna. O ile a kwīša ke la gore ke setlaēla.

784 Motho ge e le setlaēla, a le mmolabole motswadi wa gagwe a le gōna. Le šala le rēpana a se gōna, ka gobane setlaēla ke maroga. Ke gore o re tswalō ya mosadi yo a belegileng motho yowe e kgōpamile. Bjale ka baka la bonyana, a bolabola lentšū lewe, a no re ke lentšū a le rogane.

785 Bjale ka lešapa la mo'gwa owe ke ge kgadi e bolabola nyepō e, aretse mankale, šegō leno mankale. O e bolabotše ka baka la gore mokōlō wa gagwe o ile wa kwa botlhoko, ge a roga ke ngwana. Mankale ke segō se segolo, sewe ba sokolago tswalō ya mosadi ge e kgopamilē.

269

Temana ya 3 bošaedi bja monna wa lapa.

786 Bošaedi bja monna wa lapa, bjale ka ge go ngodilwe ka mo go 705 gore masogana a kgale a be a sa nwe bjala. Go be go se na temogō bakeng sa taba ewe ka gobane e be ba sa nwe bjala. Bjale e be go enwa banna ba go tia fēla. Ba banyana e be ba kgaphola mašefa fēla. Ka go riale o be o ka se ke wa bōna bošaedi bja bōna.

787 Bošaedi bja motho yo mogolo bo tlhagiša ke go tagwa. Bo hwetšwa kudu kgorong ya Matselanokana bawe ba rego ke ba ga Mabakane. Kgōrō ewe mosetsana ge a kwanele mosogana wa

859

269

ntshe, ba mmotša taba ewe. Ge a ile a re o wa ya, gōna go lukile ka gobane o ile a tseba ka moswana a se ke a bolabola.

788 Mosadi o swanetše go uta bošaedi bja monna le yēna monna o swanetše go uta bošaedi bja mosadi. Le basadi ba leloko lewe la ga Mabakane le bōna ba no etša dikgaitšedi tša bōna. Ba fo nya ba robetše, bjale monna yo a ilego a mo tšea, o swanetše go uta bobbe bjowe.

270

789 Bjale ka Matsentse Mong'ale, a tšea mosadi mowe kgorong ewe ya ga Mabakane. Leina la mosadi ke Mabakane. Mosadi yo mmotse bjale a sinya ka go rota, empa motlhang a sa nwa, a rote. Ge a nwele bjala, molaš ke gore a rote. Ke gore ba tagwa, ba rōbala, bjale pele ga gore a rote a tsoge, o swanetše go rota pele, a kgōnē a tsoga.

790 Bjale monna a bōna a rōbala gare ga batho, o leka ka maatla gore a mo tsoše, ge a ganēla, ke moka o thōma go mo tia. Bjale batho ba thōme go makala gore motho o hwelang, a dirile gabotse a robadišitše bjala. Kganthe yēna o a tseba mokgwa wa mosadi, bjale ba sola monna ka gobane a ba tsebe mokgwa wa mosadi.

791 Ka tšatši le lengwē monna a se ke a mo lemoga gore o tagilwe. Ka moragō a kwa ka ge ba re noka e ya ēla. Ge a re o wa lebella a hwetsāna gore ke mosadi wa gagwē. A thōma go ja ke ditlhong. A tia mosadi wa gagwe, bjale mosadi a napa a tšhabēla gagabō.

271

792 Bjale ba gabō ba ya ba tshwara mosadi ka baka la gore a se mathōmō a mo tia. Ke gantši a dula a mo tia, a mo tiēla bjōna bošaedi bjowe. Monna a ya ga makgolo wa gagwē go nyakēla mosadi. A hwetsāna a le ka mowe gagabō. Bjale a re ke nyakēla mosadi, ba re mosadi wa gago o gōna.

793 Sepela o bitšē batswadi ba gago o tlē nabō. Re nyaka go tlilo kwa gore molato keng. Ke a kwa ba ga makgolo, bjale taba ewe ke mo tietšego yōna a se taba e e ka kwago ke batho. Bjale go kaone gore nna ke lefē bakeng sa madi. Wēna

271
o ka lefa molato kantle le batswadi ba gago, aowa, ke tla ba botša.

794 Bjale wêna bolabola gore molato keng ge o mo tia. Ke a boifa, fêla bjale ka ge le re ke bolabolê, ke tla bolabola fêla le se ke la re ke a rogana. Mosadi a nwa bjala, a rōbala gare ga batho, ke moka noka e fo êla. Ke lōna lebaka lewe ke dulago ke lwa le mosadi.

272 795 Mosadi o ka bolabola a gago mantšu. Nna a ke tsebe, goba ke bolwetši. Ge e le go dira gōna a ke diri ka kgōlê. Ke nnete o ntietše yōna taba e a e bolabotšego. Le matsatši a fitilego, ntwā ya rena ke yōna ya bolwetši bjowe.

796 Papagō mosadi a re bjale o wa kwa, ge mosadi wa gago a bolabola gore a tsebe goba ke bolwetši. Fêla o re a diri ka kgōlê. Wêna o ile ge o sepela le dingaka tša go botša gore molato keng? Nkešu ke tšamê ke laola. Ga na mowe o na le phōšō, o tla bolaya motho o sešu o kwê kgōlê le bolwetši. Taba ya bobedi o mo gobatsitše, ka go riale mowe re go bōna molato.

797 A goma a ya a botša batswadi ba gagwê, gore mosadi ke mo hwetsane bjale ba re ke molato. Ka baka la madi, taba ya bobedi mosadi o re ke nnete re lwêla bošaedi fêla, o re ga tsebe gore o wa babja, ge e le go dira gōna o re ga diri ka kgōlê.

273 798 Ba ntšha kgomo ya tshadi ya sethōlê, ba ya go rapêla ka yōna. Bakgōnyana ba lwa ba reng? Ba rapêla ka kgomo, ba ngaletša ba bōna gore a se molato. Molato o gōga ke sebaka, wa romêla sebaka pele kantlê le tefō. Bjale ba go fetolê gore ke molato, o kgōnê o ntšha setseka.

799 Sepela o mmotšê o be a tsibile kang gore re tla mo lifiša? Ge a dio thōma go rapêla ka kgomo? Kgomo ewe a e tlišê, o kgantšha ke yōna. Kgomo e be e le botse kudu, bjale

273
CoA. ba bangwê ba leka gore ba nyaka gore ba ba fê ya pholo ba bolaê yôna. Bôna ba tsee tshadi. Bjale papago mosadi a re aowa, a ka bolaya ngwana waka, ge a bôna e tswala.

800 Bjale ba tlhaba kgomo ka baka la go ngaletsa ke mokgônyana. Molato wa fêla o etla mowe. E le gre mosadi o ile a thôma go phetlaphetlêga, a re a ke sa nyaka go boêla bogadi bjale batswadi ba mo ganetsa. A lokologa, ka moragô ga mo o fedile a tloga le monna ba ya gae.

274 Temana ya 4 Ga le dumi le tswa ntšung.

801 Kganthe mosadi yola a se bolwetsi, ke lesika. Ka tsatsi le lengwê papagô mosadi a ya ga Mongale, a eya ka pitsô ya mokgônyana. A ya le mosadi wa gagwê Mahodu. Ge a fitlhile a hwetsana gore go na le bjala. Ba tswa ba llê gae ga bôna. Ya ba mosadi o bo gatile bjala, bo a tsefa.

802 Ke le bitsetsa gore le tlê le kgopêlê bjala ba ga makgolo. Ke bo file mogolo waka, o ile a thusa mosadi waka ka go mo thwella letsêpê. Aowa, ke yôna kagô ya motse ewe. Ba tlhwa mowe ba enwa bjala, molato o se gôna. Mmini wa kôsa e le mmini, motagiwa e le motagiwa.

803 Bjala bo gana ge tsatsi le ya madikêlô, bja thôma go kata dithêlô tsa banna. Yêna makgolo wa mong bjala, bja mo kata lebaka la mo go nwewa pitlhô. Ba ya ba mo alla legogô ka ngwakong, ba mo rwala, ba ya ba mo robadiša. Mosadi wa gagwe a gopola bana gae.

275 804 Ba mo aletse legogô le leswa, ba mo apeša kobô e ntswa. Bôna ba ya ba rôbala ka dithibeng. Mokgalabjê yowe a dira dibi tsa go phala le tsa morediê. Ka moswana beng ba motse ba tsoga ba gotša mollô kgorong. Basadi ba dira dijô esale ka pela, ba gopotse go tla nwa phitlhô.

805 Letsatsi la tlhaba, yo mongwê a ba a re mokgalabjê yola o kae? Aowa, o sa robetse. Ka moragô ba bôna basadi ba tliša tsa go ja. Sepela le tsošê makgolo, gwa ya mosadi yo

275
cont Mabore ngwana Mongaale. A kōkōta lebati gantši, go sa kwale motho ka gare. (A ba a bula lebati), a hwetsana ka ngwakong go se na motho.

806 Ka gare ga ngwakō go a nka, tlase ga legogō go bōnala bodiba bja morotō. Godimu ga legogō go bōnala maphaphathophatho a masepa. A goma a tswalla lebati, a ya a ba botša gore ke ile ke a mo šikinya a šikinyege. Ba thōma go makala gore molato e kaba keng.

276 807 Basadi ba kgōna go bēlēga fēla, empa ge motho a bifile o gobella ke banna. Mokgōnyana a se ke a ya, gwa ya mogolo wa gagwē Matlala le Makōma Mašumu. O bontšha Mongaale. A fitlha a bula lebati a bōna legogong go se na motho. Ba bōna fēla maphathophatho a masepa ga mmōgō le moreto.

808 Ba tswalla lebati, ba boēla kgorong. Aowa, ga go na motho ka ngwakong. Taba kgolo ngwakō o na le baeng. Mosadi o tšhabile baeng. Mokgōnyana a ya go bōna baene bawe. A hwetsana ditšhila tšewe fēla, ke ge a gopolēla moredi wa mokgalabjē yowe. A re mosadi ke nnete, a diri ka kgōlē, di tšwa tswalong.

809 Monna a napa a bōna gore go tlhwa ke tia mosadi, nkaba ka bolaya. Taba kgolo modirō wa ngwakō ke wa gagwē. Yēna o swanetše go tlhōkōmēla ngwakō gore wa se ke wa ba le diboko, ka gobane moreto o baka diboko.

Tema ya 15 tlhalō ya mokgwa wa mokgōnyana.

277 810 Mokgwa wa mokgōnyana, taba e a e ke e atiša go tlhaga, bjale e ile ya tlhagiša ke baka la bušuwana. Ka baka la bošuwana bjowe, bana ba ya ga malome wa bōna go lēla botlogolo ka gobane ge go se na motho yowe a ka ba lēlago, ba swanetše go lēla ke malome wa bōna.

Temana 1 Galase le M'oko.

811 Bjale ka bana ba babedi, ba Galase le Mmoko. Ke bana ba mosadi mmagō bōna ke Makōma, bjale papagō bōna a hwa

277
cont.

esale ba banyana. Ngwaga wa go latêla owe, mmagô bana a hwa.
Bjale bana ba sala ba gakanegile.

812 Makôma ke ngwana Mohôfê, mogadibô wa gagwe ke Matsêbê ngwana Mohlabe. Monna wa gagwê e be e le Tsekê, kgaitšedi ya Makôma. Ba ga Lokweng ba gôna bawe, ba ka šalago ba lêla bana. Bjale ba gana go lêla bana. Ke ge Tseke a ba tšea, bana ba kgaitšedi yaka ba ka se ke ba tlhaka ke sa phela, ba tla sala ba tlhaka ke hwile.

278 813 Sekutu sa kgomo se ja ke mong. Matsebe o tšerwe ka dikgomo tša go tšwa Makôma. Bjale o na le bana ba babedi fêla, montlhankana le mosetsana. Bjale mosetsana o swanetše go tšea ke Galase Lokweng.

814 Bjale ge ba botša mothepe gore monna wa gago ke yo, ke ngwana wa rakgadi yago, mothepe a gana, a re nna a ke mo nyake ka gobane o bifilê. Mmago mothepe o be a nyaka gore a tšee ke motswala wa gagwê. A leka ka maatla go bolabola le moredi, wa gagwe. Motho ge a phela a befe, o befa ge a hwile.

815 Aowa, a ba a kwa mowe, mmagê a bolabolago. A dumêla go tšea ke Galase. Yaba papagô bôna ba ile ge ba ehwa, ba šia dikgomo bjale dikgomo tšewe tša tswalla. Ba nyala ka tšôna, tša ba tša sala, bjale tšewe di šaletše moratho.

279 816 Galase le moratho ba thôma mokgwa o mobe. Motlhang go na le mabjala, ba bagolo ba ile mabjaleng, Galase a fitlha a hwetsana mosadi yola wa gagwe. O thôma gore a mo fê molaô bjale ge mothepe o gana, o thôma go mo kata gore a robalê naê ka swele. Bjale a dio šitwa fêla ka gobane o be a bekiše ke mothepe ka maatla.

817 Bjale mothepe a lebella gore ke monna wa mohuta mang. Fêla monna a ka a belaêla ka yêna kudu. Tšatši le Galase a sa tla go tla moratho, le yêna a thôma go katana le mothepe, o mo nyaka malaô. Bjale a tsiêlêga ka baka la banna bawe.

818 A tenwa ke mokgwa owe, a botša batswadi gore bjale ke tla dira bjang. Ba ntlhakiša, gwa tla mogolwane o re go

279
cont. 859

nna ba mosadi. Moratho le yêna a fitlha o re ke be mosadi. Ka go riale mowe ke swanetše go alla mogolo le moratho, aowa, bjale ba ntshwenya.

280 819 Mmago mothepe a re go morediê, ke go kwile ngwanaka. Ke tla ba bôna, ke tla leka ka maatla go fêla ke etla mo gae esale mosegasana. Ka nnete a dira bjale ge letsufi le thôma go tšeatsēa, o fitlha gae. Bjale go fitlhêla tsatsi le lengwê a yo hwetsana ba katana. Wa mothepe a katile mosogana kgaufsi le selêpê.

820 Bjale mmago mothepe a bôna gore taba e ga se taba. Ba ka ba ba ntirêla molato, go no ba matlhatse, selêpê se nyakilo mo ripa molala. A tsoga esale ka moswanyana, a tsama a bitša ba gabô. Aowa, ba kgobakana a ba botša taba e.

821 Bana ba mogadibô, ba tshwenya, ge re ile mabjaleng, bôna ba šala ba tshwenya ngwana yo waka. Ga go diri monna wa gagwê fêla, aowa, le moratho le yêna o nyaka malaô. Bjale taba ya mohuta o e kwiša botlhoko. Mosadi ke wa monna, eseng banna. Abea Mohôfê a re ngwana yowe wa mogolo waka a tšeiwe, bôna ba kgantše.

281 822 Mothepe o be a šetše a godile. Bjale ditaba tše ba di bolabolago o wa di ekwa. Ka tsatsi le lengwê ge mmago mothepe a gôrôga, a hwetsana moredi a se gôna. A butšiša Maruping, kgaitšedi ya Motšatsi, la go bolla Ditlhanyane, gore o ile kae. Bjale a re a ke tsebe, esale ke bôna a eya ka mo tlase.

823 A thôma go butšiša yo mongwê yowe ba agišanego. Yêna a re esale ke tlhwa mo, nkešu ke mmônê. Yaba e šetše e le bošego, motšhaulêla wa pula o ena. A goma a boêla ka gae, a rôbala. Ka moswana a se ke a fêla pelo. A tsoga a setla maušwa, a re etlare ka moragô ga dijô, a tsamê a mo nyakêla.

824 Ge letsatsi le tshabile, a bôna mosadi yo ba rego ke Makobê a etla, pelo ya mo gopotša gore o swere taba. Ka

859

281
C.A.K. baka la gore a ke a etla. A se ke a tsêna ka lapeng la bo
mothepe, a tsênêla ka lapeng la Molokwane. Ya ba yêna a isago
ditaba go batswadi ba mothepe.

282 825 A bitša mmago mothepe, a tsena naê ka lapeng ka
gobane o be a setla mokgobeng. Ba dula fase, a thôma go loša.
Ka morago ga mowe a thôma go mmotša gore mosadi yola o re o
rumile ke ba ga Thobetsane ba re nyakelang mono. Yêna ka noši
mmago Motšatši a bitša Tseke le Maollê, ke mmago Tseke. Ba
a tla, a ba botša ditaba tšewe.

826 Papago mothepe a tšea lepara a re o nyaka go tia
moredi wa gagwe. Bjale mosadi a re aowa, o se ke wa dira
bjale, motho a ba sa tia, ke sekgowa. Mošwedi ba ile ba mo
tia, makgowa a ya a tia motei. A bea lepara la gagwe fase, a
napa a dula. A re sepela o botše sebaka ngwana yowe waka ke
a mo nyaka.

827 Sebaka sa boetša mantšu, bjale ba ga Thobetsane ba
se ke ba bolabola selo. Ba fo homola. Batswadi ba lebella
letsatši la dikêla, ka moswana le gôna la goma la dikêla. Ba
thôma go makala gore ke batho ba mohuta mang.

283
828 Mmagô ngwana a se sa dira gore go ê sebaka, a ya ka noši.
A fitlha a ba dumediša, a hwetšana yowe wa mosogana a nametše
godimu ga ngwakô a rulêla ntlo. A fologa, a dumediša makgolo
wa gagwe ka letsôgô. Bjale mosadi yo mongwê a mmitša a mmotša
gore ke yêna makgolo wa gago, motho yo. Yaba gôna a tšhabêlago
ka ngwakong.

829 Mmagô mothepe a thôma go ômana, kômanyô tša gagwê
a ba botša gore ba tle ba nyale, ba fe Galase dikgomo tša gwê.
Lena o wa le fagêla bjale motlhadiwa a fagele ke motho. Ke
di nyaka ka moswana, la se ke la dikêla letsatši la ka moswana.
A ba tlogêla a boêla gae gagwê.

830 Ka moswana ba romêla banyadi gore ba yo nyala. Ba
ba phôphêla, ba nyala ka lesome la dikgomo le dikgomo tše
pedi. Ba tšea dikgomo tša ga Lokweng ba ba fa. Ewe ke tlhalô
ya mokgwa o mobe wa mokgonyana.

831 Ditaba tše tša tlhalō ya mokgwa o mobe wa mokgonyana di laudišitše ke yēna mong Matsēbē ka noši. A bolediša ke ditaba tša Khasa ge a tlhala Matsurutlêla, a tšea ke Makaepa Masete. O re go dia mmago mothepa. Ditaba tša bōna di ngodilwe mo letlakaleng 463.

Temana ya 2 tlhalō ya bagogadi.

832 Diphōšō a di diri ke bakgōnyana fêla, aowa, le bagōgadi ba dira ka baka la lehufa. Ba hufêla moredi wa bōna. Ka baka lewe gore motho o dira phōšō a gopole, lehufa le mo tswaletše matlhō, o hwetsana eka o dira nnete. O tla makala tšatši le batho ba mo solago ka lona, yaba gōna a bōnago gore o dirile phōšō.

833 Makgolo wa motho ge a ile a dira phōšō go mokgōnyana, bjale ba leloko ba mo sola gore o dirile phōšō, o rugile mokgonyana; a ntšhe seruiwa a rapêla ka sōna, aowa, o dira bjala a ya a rapêla mokgōnyana ka bjōna.

285 834 Bjale ka mosadi yo Kwekwe ngwana Raganya. O be a tšere ke ba ga Lokweng, a na le baredi ba babedi, Tšhwenyana le Malešaba. Bjale mosogana wa ga Mohlabe a fitlha a loša mogolwane Tšhwenyana a kwana naê. Mabotsō a ya ga batswadi, ba mo amogêla. Aowa, a ba a nyala ka lesome la dikgomo di nago le kgomo tše pedi. Dipudi le ditšhalete a se dilō tše di badiwago, di badiwa motlhang ba tlhalanago.

835 Mosogana a dira modirō wa gagwê wa ngwakō. Ge a feditše go rulêla ngwakō, a rêta basadi gore ba tlê ba mmōtêlê ngwakō. Bjale gwa tla le mosadi yowe moredi wa gagwê a kgetilego ke mosogana yowe wa ga Mohlabe.

836 Makgolo wa mosogana a napa a ya a dula a se sa bōta. Bjale basadi ba bangwê ba tšwêla pele le go bōta. Go fitlhêla ba fetša ngwakō. A ba fa mputšō wa bōna kamoka ga bōna. Basadi ba tšama ba bolabola ka leina la makgolo wa mosogana gore ke lešaedi, a nyake go godiša mokgōnyana wa gagwê.

286

837 Kganthe o tla ba a di kwa, bjale a leka go ômana, a se ke a kgôna selo, ka baka la gore ke ba bantši. Bjale a tšea ditaba a di beya godimu ga mokgônyana. Ge a tloga motlhakeng a gopola gore ko tšea diputsanyana ke di boetše go mong wa tšôna. Ba gopola gore nna ke nna tšhuwana, ke llêla dilô tša batho.

838 Mosadi o sóma modirô owe kantlê le monna wa gagwê. Leina la monna ke Mankepeng Lokweng. Monna ge a boya mowe a go ba a ile a kwa taba ya mohuta o. Ele gore pele ga gore a ê go botša monna gore ke šetše ka dira molato, o ile go gapa dipudi a di isa ga mokgônyana, a fitlha a mo fa dipudi a re o tlê o gapê dikgomo tša gago.

839 A thôma go makala taba ya mohuta o. A homola, a rôbala; ka moswana a tsoga a roma motho gore a yo mo tšeele ditaba ga makgolo wa gagwe. Maphowase Tsealane ile gwa ba sebaka, a mo roma pele ga gore a botše ba gabô.

287

840 Mokgalabjê yowe wa sebaka a ya a fitlha a bolêla mantšu awe a rumilwego ka ôna. A re ke rumile ke ba ga Mohlabe ba re ke nnete ge le re re tlê re gapê masepa a rena? Mosadi a re go bjale. A buiša mantšu, ke nnete ba re tlang le gapê dikgomo tša lena. Sebaka a se lape go sepela, sepela o ba botše ke sa botša ba gešu, ka tšatši la gore re tla tla re di gapa.

841 Bjale go gapa dikgomo ke tsela e ngwê ka gobane lešaka le swanetše go bula ke monna. Bjale ditaba di fo dira ke mosadi, monna a se gôna mo gae. A fetola sebaka gore sepela o ba botše mong wa motse o sa etile. Etlare tšatši a boyago, re tla mmotša.

842 Ba dula ba homola, ba letêla sebaka gore makgolo wa bôna wa monna a boê, ba kgônê ba yo gapa dikgomo. Monna ge a boya, mosadi a botša monna gore ke bôna ba ga Mohlabe ba re ba nyaka dikgomo tša bôna. Molato a re a ke tsebe, aowa, go lukile ke tla di bôna ka moswana.

288 843 Moso a o na lešidi, bja a sa. Bjale a ya ga mmagwê, a re ke kwa mosadi a mpotša ditaba tše. O re ba ga Mohlabe ba re ba nyaka dikgomo tša bōna, bjale ge ke mmutšiša gore molato keng, o re ga tsebe. Mokgekolo Maphaše a re mosadi wago o bolabola maaka, a se bakgōnyana ba rego ba nyaka dikgomo, ke yēna yo a rego ba tlê ba gapê dikgomo.

844 Bōna ba ile ba roma sebaka sa go tla go butšiša gore ke nnete re tlê re gapê dikgomo, a fetola sebaka gore ke nnete ba tlê ba gapê dikgomo tša bōna. O fetola morumiwa kantle le gore a re botšê. Bjale ditaba di emišitše ke wēna ka gobane o be o se gōna.

845 Monna a bitša mosadi wa gagwe a re go yēna, o ke o mpotše nnete mabapi le ditaba tšela wa go ba o mpotša ka mabanyana. A re a ba tlê ba di gapê, ba yo tšea bawe ba malapa a mabotse. Ke ba fe, a ke re o nyaka Mamaile yo waka a mo nyake. O mo nyetše ka dikgomo tše kae? Karabō ya tlhoka.

289 846 Monna a re o wa bōna mosadi, o rugile mokgōnyana wa gago. Bjale ka go riale mowe, o swanetše go rapêla mokgōnyana. Moredi wa gago wa mo nyaka, ka gobane o mo nyetše; yowe o molabolago a mo nyake ka gobane a mo nyala. A kwa mowe monna wa gagwê a mmotšago.

847 A dira bjala bjo bontši, a roma batho ba rwala. Ba yo rapêla molato go mokgōnyana. Ba re ba sa dutši ba lebeletše gore re tla kwa lentšú le re tlang le gapê dikgomo, ba bōna bjala bo tsēna. Ba re bo a tsēna ga Mohlabe wa tswêlê wa mokwala, wa go kwala ^Bbopedi le ^Ttsakwê. Bjo bo tšwago ga Lokweng, lokwa legolo la moraba.

848 Batlhakanetši ba kitima ba tlhakanetša, ba tsēna ka kgōro, ba bo rolêla ka ngwakong wa mmagō mosogana. Bjale ba bitša sebaka, ba mmotša mantšú awe ba rometšwego ka ōna, gore bjala bjo makgōlo wa lena o re o wa rapêla, molato ola wa gore tlang le gapê dikgomo.

849 Sa isa dithapêlô go bakgônyana. Mmago mosogana a botša morwa wa gagwê gore makgolo wa gago o re o rapêla mantšu ala a go bolabola. Mosogana a re ditaba tšewe tša bôna a ke sa di kwa. Nna ke nyaka dikgomo tšela tšaka, ba ile ke nna masepa bjale ke nyaka masepa awe aka.

850 Mmago mosogana a tšama a bitša ba gabô, ba tla ba kgobakana. Bjale a ba botša ditaba tša bjala. A re bjale ka ge le tseba gore e be re swanetše go gapa dikgomo ga Lokweng, lehono o tlišitše bjala, o re ka bjôna o rapêla molato ola wa kgopô ya dikgomo. Bjale ke ile ke botša mong mokgônyana, yêna o re a ke sa nyaka, ke nyaka dikgomo tšaka.

851 Ba bitšetsa morwa wa bôna thopeng, ba mmotša dithapêlo tša makgolo wa gagwê. A re a ke sa di nyaka, ke nyaka fêla ge ba mpha dikgomo tšaka. Ba mmotša gore o wa bôna ngwana, diphôšô di bathong, bjale mophôši ge a bôna phôšô ya gagwê a rapêla, o wa swarêlwa. Bjale wêna ge o ka gana, dikgomo o tla di bôna kae, o tla di gapa bjang yêna a rapêla?

852 A ba a lokolla pelo ya gagwê, ba amogêla molato. Ba re sepelang lo botša makgolo molato o fedile. Ba kakolêla bjala ba nwa, molato wa ba ke moka o fedile.

Temana ya 3 tlhalô ya poetša gagabô.

853 Ke taba e ngwê ewe e ka atšisago go tlhagiša tlhalanô. Empa motho esu a ke a tlhala ka yôna ka gobane monna ge a boetša mosadi wa gagwê gagabô, o dirêla gore ba yo mo laya. Ka go riale mowe a kwe monna wa gagwe sewe a se bolabolago. Ka mokgwa owe monna o dira gore motswadi ke yêna yowe a swanetšego go laya moredi wa gagwe. O mo isa ka kgomo, kgomo ewe ke yôna ewe ba yo mo layago ka yôna.

854 Bjale ka Kgati Makgopa, monna yowe o be a na le basadi ba babedi. Mosadi wa pele ke ngwana Raganya, ke motho fêla. Wa bobedi le yêna ke ngwana Raganya, yêna ke ngwana wa

291 malome wa gagwê.

292 855 Ngwana wa malome wa gagwe ke sôna setimamollô.

Bjale monna a thôma go tlhôyana le mosadi wa bobedi ka baka la bophoko. Bophoko bjowe bja gagwê e be bo mo dira gore mosadi a se kwe monna wa gagwe sewe a se bolabolago. A leka go lwa le mosadi wa gagwê, mafellô a bôna gore a kaba a bolaya.

856 A nyakêla motho ba re ke Mathibele, a tseye mosadi a mo fa monna yowe a re go yêna tseye mosadi yo o mo iše gagabô, ka kgomo ba yo mo laya. Mosadi o ntenne ka mekgwa ya gagwê, o tla gae ka lebaka le le nyakago ke yêna. Bjale ke bôna gore ka fo re ke tšwêla pele le go tia nka ba ka bolaya, ba tla ba ntlêma. Phapanô yaka le yêna ke yôna ewe, mosadi o sepela le basadi ba bangwê, ge ba gôrôga le yêna o swanetše go gôrôga nabô.

857 A mo tseye a ya naê ga batswadi. Dibaka tše dingwê ke dikwêlêpa. Ge a fitlha a bolabola mantšu a šele. A re ke rumile ke Makgopa o re o gafa ngwana wa lena ka kgomo.

293 858 Bjale ba thôma go makala, moišywa le yêna a makatša ke taba ewe, empa a se ke a bolabola. Bjale ba re go morumiwa, molato wa mosadi keng? A re o re mosadi ke sephuruphuru, a dule le gae, o tla gae ka lebaka le le nyakago ke yêna. Aowa, go lukile sepela o mmotše re lebugile, ge a sa bolaya a re file a sa thabile.

859 Ditaba ke dithušanyana, di re morago tša re pele. Leina la mosadi ke Matlala, bjale papagô o hwale esale yo monyana. O na le kgaitšedi ba re ke Ntsee. Bjale a tšama a bitša ba gabô gore ba tlê ba mo kwisê taba e. Sebaka sôna sa goma sa boêla ga Makgopa go mmotša gore o fitlhile ba bile ba mo amogetše.

860 Ba leloko la ga Raganya ba ya ba kgobakana mowe ba bitšwago gôna. Bjale kgaitšedi ya mosadi ya ba tsibiša ditaba gore le bitša ke nna mabapi le yo kgaitšedi. Ke bône monna

859

293 wa ga Marula a mo tliša mo, o re o rumile ke Makgopa o re
 294 tšeyang ngwana wa lena ka kgomo. Kgomo ewe ke ya go mo gafa.
 Ditaba ke tsana tšewe babina kgomo.

861 Ba butšiša mogafiwa gore a ba botšê molato. A re
 aowa, nna ga ke tsebe molato waka gore keng. Ke no kwa a
 mpotša bošego re robetše a re o swanetše go mpuiša gore lena
 le tlê le ntaê. Ka nnete ka moswana ke ge a bitša monna yola
 wa ga Marula. Ba hwetsana ke lwaleng ke sila, bjale a re ke
 alolê dithôrô. Ka di alola, ka ya ka di beya ka ngwakong.

862 Ka boya ka dula, bjale a re taba ela ka go ba ke go
 botša bošego, motho yola ke yo. A thôma go botša morumiwa
 gore ke go bitšetša go go roma. Ke re iša mosadi yo go
 batswadi ba yo mo laya ka kgomo, ke sefebi, ke moka ke ge a
 ntliša mo.

863 Bjale ditaba ke tšewe, banna ba re re a di kwa.
 Bjale mantšu a mo tliši le a motlišiwa a fapana. Go kaone
 gore re rome batho ka babedi, ba yo re tšeela ditaba. Ba
 dira bjale.

295 864 Ba roma batho bawe, bjale barumiwa ba ya. Re tlile
 mo, re rumile ke ba ga Raganya ba re ke nnete o gafile ngwana
 wa bôna? A re aowa, ga ka mo gafa, o tla go laiwa. Aowa,
 morumiwa wa gago o bolabotše gore wêna o mo gafile. A re
 sepelang le botše ba ga makgolo ba laê moredi wa bôna. Etlare
 ge a tseba gore ke nna monna wa gagwê, ba kgônê ba mo tliša.

865 Ka tsatši lewe ya ba gôna ba hwetsanago nnete ya
 ditaba. Bjale ba thôma modirô wa go laya moredi wa bôna.
 Motho a ke a latlha medirô ya gagwê. Ge ba dutši ba mo laya,
 ka thekô o na le yo mongwê monna, bjale batswadi ga ba tsebe.

866 Ka tsatši le lengwê monna yola wa gagwê a tla bošego.
 A fitlha a kôkôta mowe ngwakong owe a fêlago a robala go ôna
 ge a etile le mosadi. A se ke a araba ke motho, mafellô
 makgolo wa gagwê a di kwa a tsoga. A hwetsana gore ke

296 mokgōnyana wa gagwê. A mo dumedisa, bjale a ba a bolabola gore ke tšwa ke le Matloumeng, ke bōna gore ke bošego, nka se ke ka fitlha gae.

867 O wa kwala ngwanaka, mosadi wa gago o ka mo ngwakong o. Bula o rōbalê. Makgolo wa gagwê a tšwêla ka mokgobeng go rota. Monna a bula ngwako, a hwetsana monna yo mongwê, a thōma go lwa naê. Setlhōtlošō sa tšwa sa tšhaba. Mmago ngwana a swaba kudu, a kitima a bula ngwakō wa gagwe, a robala.

868 A ya ga makgolo wa gagwe a fitlha a kōkōta ngwakō, a botša makgolo wa gagwe gore ke hwetsane monna yo mongwê ka kowa ngwakong. Bjale a re di a kwala, bjale ke bošego robala re tla di bōna ka moswana bo sele. A boêla malaong a rōbala go fitlhêla bo esa.

297 869 Ge bo sele a botša bo makgolo wa gagwê taba ewe. Bjale bōna ba re a re tsebe gore go na le motho ka ngwakong. A laêla a tloga.

870 Ge a fitlhile gae, a bitša monna yola wa ga Marula, a mmotša ditaba tše a go ya a di hwetsana bogweng bja gagwê. Monna o hwetsane monna ka ngwakong wa gagwê, empa a ka a tšeya selo sa gagwe. Bjale a goma a roma Marula gore sepela o botše ba ga makgolo monna yowe a mphe dikgomo tšaka.

871 Sebaka a se lape go sepela, a thōma a ya. A ya a fitlha a re ke sa buile gape bjale ka maloba le mpōne fa. Ke rumile ke mokgōnyana wa lena, o re ditaba le a di tseba. Bjale ka go riale mowe lena le swanetše go botša monna yowe a dutšigo le mosadi a mo fe dikgomo tšagwê, a fete le mosadi.

872 Bjale ba re ke mang ka gobane rena a ra mmōna. Sebaka sa re a ke tsebe, bjale sepela o mmotše ka gobane yēna o wa mo tseba, a be a bolabola naê.

298 873 A boêla a botša Makgopa mantšú awe. Bjale a thōma gore ba mo tseba, bjale lehono ba nyaka go mo uta. Ka go riale

298
Cont. mowe ke gore nna a ba nthate, ba rata monna yola. Aowa, go ya kwala, bjale ke bōna gore bokaone ke é ka noši. Mosadi o tla ya a mmolabola.

874 A tloga a ya le sebaka sa gagwe. A re go sebaka, botša ba ga makgolo ke tlile ka ditaba tšela. A ba botša, ba re a ka no bolabola, fêla taba ya gagwê e tla tšeya ke phefô ka gobane a na wa gabô.

875 A thōma go bolabola a re ba ga makgolo, ke ile ka fitlha mo bošego ke tšwa Matloumeng. Bjale makgolo a re ntlô ya gago šewe, tsêna o rōbalê. Bjale ge ke bula ngwakô ka hwetsana monna yo mongwê. A lwa le nna, a tšwa a tšhaba. Ka le tsibiša taba e. Lehono le reng le re a le mo tsebe?

299 876 Makgolo wa gagwe, o šetše o bone gore monna o nyaka go tlhala moredi wa gagwê ka maanô. A re nna ga ka kwa selô, bjale wêna ka gobane o bile wa lwa naê, go kaone gore o mmolabolê. O bee o mmošše wêna ka noši, eseng rena. Aowa, rena re ka se ke ra kgōna. Mokgōnyana wa rena ke wêna.

877 A re go bōna butšišang moredi wa lena, o tla le botša monna yowe. Ba re go yêna, aowa, wêna ka noši o ka butšiša, mosadi a se wa motho yo mongwê, ke wa gago. Bjale ka molaô wa gore monna yo mongwê le yo mongwê ge mosadi wa gagwe a ile a mo phošetša, a butšiša ka noši, Marula a re ba kwala.

878 Bjale a thōma go butšiša mosadi, mosadi a re nna a ka mmōna. Le ge o bolabola gore o be o elwa le monna ka ngwakong owe ka go ba ke robetše, a ka mmōna. Monna a fetoga setlaêla ka gobane a ba mo tlhatsetše mowe tabeng ewe.

300 879 Monna a tloga ka go ngalotšega, a boêla gae. Marula a diyo šala a mo latêla. Bjale ge a fitlhile a re efêla mosadi a ke naê. Bjale Marula a re o swanetše go bitša ba geno o ba botše taba e. O se ke wa dira gore ke tabanyana, aowa, ke taba e kgolo ruri. A re o wa kwala, go kaone gore ke dirê bjale.

859

300
Cont.

880 A tsama a botša ba gabō gore ka tsatsi la gore ba tlê kowa gae gagwê, go na le ditaba. Le ge a sa ba botša mathomong, ka ditsebe e be ba no ba ba di kwa. Le ga a sa ka a ba botša, mathomong a ditaba, a ba ka ba gana, ba ile ba ya.

881 Ge ba kgobakane, yêna motlhotlha taba a êma pele go bōna. A re babina noko, pele ke kgopêla tshwarêlō ka baka la gore a ka ka ka le botša mathomong. Ke ile ka fapana le mosadi, bjale ka mo romêla ga batswadi gore ba yo mo laya ka kgomo. Bjale ka ya bošego ka mo hwetsana a na le monna yo mongwê, ka se mo tsebe, a tšhaba.

301 882 Bjale ka tla mo gae, ka roma Marula gore a yo botša ba ga makgolo ba mphê dikgomo tsaka. Dikgomo di tla ba di etšwa go monna yola ka go mo swara. Ba ya ba fetola ka gore bōna a ba mo tsebe. Bjale ge ke ile ka noši, ba bolabola gore nna ke lefišê monna, bjale le yêna moredi wa bōna o re monna yowe ešú a mmōnê.

883 Bjale ba gešú ke le bitšetša taba ewe, gore le tle le nkwišê yōna. Nna mosadi o ntennê ka mokgwa wa gagwê, bjale ka go tenêga mowe gaka ke nyaka dikgomo tsaka, yêna a fete le monna yowe wa gagwê.

302 884 Ditaba tša gago di a kwala, empa a di kwale. Dikgomo tšōna napa o homolê, o ka se ke wa di bōna. Ba ga makgolo wa gago ba ka se ke ba kgōna go go swarêla setlhōtlōlō, aowa, wêna o swanetše go swara ka noši, o mo lifišê. Bjale wêna o fapana le mosadi wa gago ka lefêla ka gore ešú o mo swara a na le yo mongwê. Ke taba ewe o kwago banna ba re ditshêlê. A wa mo swara, lepono le swariwa ka morwalō. Ka metlha ge o na le taba, o fêlê o re botša pele, ra tla go eletša, bjale ka ge mogologolo a bolabola gore tswala banneng ga e farele. Ke nnete go bjale.

885 Monna a ba kwa, aowa, ba goma ba roma sebaka gore sepela o botše ba ga makgolo. Dipolabolo kamoka ke lefêla,

302
C-19.

bjale nolabolo e kgolo ke ela ya go laya mosadi. A ya a ba botša mantšu awe. Bjale ba ga makgolo wa gagwê ba re aowa, o bolabotše taba ya senna, e be re gana tsela a go ba a di bolabola.

886 Bjale ba dira bjala bjo bontši, ke bja go boetša mosadi monneng wa gagwê. Ka moragô ga tayo ewe. Aowa, ba rêta basadi gore ba rwalê bjala ba isê mosadi. Ba ê ba botšê monna gore mosadi wa gago re likile go laya, bjale ga re tsebe ge e le ngwana yo a tswalegilego re ka no re o kwile. Bjala ke bja go tliša yêna.

303 887 Ba laya bokwago, ka morago ga mo ba isitše bjala, a kwana le monna wa gagwê. Lerato la gola go feta mola e sale mothena. Ge mosadi yowe a etile, monna o rêka bupi ka lebenkeleng, a faga a ja. A nyake go ja bja go faga ke mosadi yo mongwê kante le bja mosadi yowe.

Temana ya 4 go boetša mosadi gagabô ka baka la boloi.

888 Mosadi o wa boetšwa gagabô ka baka la boloi. Mosadi wa go lôya a ba mmoetše ba diyo raka. Bjale ge a fitlha batswading o tla ba botša gore nna ke rakilwe. Kudu kudu ga ba diri bjale. Ba thôma ba ya dingakeng. Bjale ge dingaka di ka ya tša mo tia, ba mmotša gore o moloi.

304 889 Yêna ka noši o wa tloga a ya gagabô, a fitlha a ba botša gore ba bogadi ba re ke moloi. O tla ba botša gore ba bogadi ba re ke a loya bjale bôna ba tla mmotšiša gore ke nnete? a ganetša. Batswadi ba swanetše go nyaka go tseba boloi bja ngwana wa bôna. Ba tla roma sa bôna sebaka sa go ba butšiša bakgônyana gore re bôna mosadi wa lena mono. Bjale o re lena le bolabola gore o wa loya, a ke nnete? Bjale ba dumêla gore ke nnete, bôna ba tla re go kaone gore re gatanê dinaô, re tsame re ekwa boloi bja moredi wa rena.

890 Ka tsela e ngwê mong wa motse o tsama a kwella lehu la motho yowe a hwilego. Bjale ditaola ge di ile tša tia mosadi

304
cont - yo mongwê, monna o wa boya, ke moka a kgobakanya basadi ba motse ga mmôgô le banna. A ba botša gore ke a lla ka baka la lehu la ngwana waka. Ka go riale mowe ke nyaka gore yo mongwê le yo mongwê a yo botša motswadi wa gagwe gore ge re etšwa le bôna ba be ba le gôna. Bjale ba dira bjale ka ge ba laetšwe.

305 891 Ge batswadi ba bôna ba tlile, bjale ba dula mowe kgorong ya mong wa motse. A se gore ditaba dikgorong, aowa, di sale ka laneng. Bjale mong wa motse o wa êma a tlhaloša sewe batho ba tletšego sôna. Le bitša ke nna, ke tsibiša gore ke mo sellong sa ngwana waka. Bjale ke nyaka go tšwa le bana ba lena ke tšame ke ekwa sewe se llogo ngwanaka. Bôna ga go na taba e ba ka fetolago, ba tla fo re di a kwala. Fêla yo a nyakago go ya, yo mongwê wa batswadi, a na taba a ka fo ya.

892 Ge ba tšo boya molaô ke onola wa vele. Ga go na motho yowe a fiwago naka ke ngaka, aowa, ka gobane ga go na yo ba mo thomilego. E be ba tšama ba kwella lehu la mohu. Ba tla goma ba bitša batswadi ba basadi gore ba tlê ba ba nêgêlê tše ba tšwago natšô.

893 Bjale mowe ba bolabola bolabolo e ngwê le e ngwê ewe ngaka ya go bolabola, le yowe ditaola di mo teilego ba mmolâla gore yo mongwê le yo mongwê a tsebe gore mokêtê ke moloi. Batswadi ba mosadi ba tla mmutšiša gore ke nnete o moloi? Bjale ge a ile a gana, ga go na taba e ba ka e bolabolago, ba tlo no balakana go se na taba.

306 894 Moloi a na lentšu le a ka le bolabolago. Le ge ba ile ba mmola ka leina ga go na taba. O theletšitše fêla mamondi ge a mo thôma gore o moloi. Eseng go no bolabola ka molomo wa gagwê, aowa, a mo romêlê motho wa gore senela o botše mokêtê o molaila. Bjale mowe ke taba, o swanetše go botša batswadi gore ba re ke moloi. Batswadi ba tla kgôna go tsêna ditabeng ka gobane mantšu ala ba go ba ba bolabola kowa kgorong, motho a swanêla go a šala nthagô. Ke mantšu a mañondi a šalwe morago.

306
Conk

895 Bjale ka monna yo (Mafiri) la bonyana ke Mašóšó. O ile a tšeya (Makgana) ke leina la dikwêrô, la bonyana ke Mafedišé, ngwana Masete. Mafiri e be e le wa ga Lewélê. Mogolo wa gagwê mosadi wa gagwê e be e le Makgobêlê, ngwana Mabakane. Bjale mogolo a re go hwa, moratho a šala a dutši le mosadi.

307

896 Makgobêlê e be e le moona, bjale ka baka la boona bjowe bja gagwe a loya bana ba basadi ba bangwê. A dirêla gore ba swanê naê. Monna a fêla a tšama a ekwa ditaola mowe di tiago gôna. Bjale a dula ditaba ka maragô.

897 Moloi a na mothakgi, monna o leka ka maatla go mmiva dibi tša gagwe, bjale yêna o tšwêla vele le go loyana. Motlhare o gola ka dithabi, lehono ge a tšwêla vele le go bolaya makgatla, bjale kgolô e ka se be gôna. Motho yo mongwê le yo mongwê ge a tšeya mosadi, o dirêla gore a hwetšane bana ka mosadi yowe. Le ge a hwile leina la gagwê le tla šala le sa bitšwa lefaseng. Leina la gagwe le ka se ke la hwa ka baka la dithabi tša gagwe.

898 A bôna gore lešaba la gagwê le a fêla, a bitša basadi ba motse kantlê le batswadi ba bôna. A tšwa nabô ba ya ngakeng, bjale ya ya ya tia Makgobêlê. Monna a re ke kgale ke mo uta ke re motlhomong o tla ka a goma go bolaya bana ba ka. A mmošša gore o moloi, tloga, a ke sa go nyaka mo. O bolaya batho, bjale wêna o tla šala o dirang? Ge o belaêla sepela o botša batswadi bago.

308

899 Moloi o na le manganga le ge a tseba taba, a ke a dumêla gore ke nnete ke dirile. A tloga a ya a botša batswadi, bjale ba re go yêna, afa a ba go rereše? A re aowa, nna a ke tsebe selô. Mabakane a re go tlhwa ke romêla sebaka di a tshwenya. A bitša banna ba gabô ba bararo, yêna ke wa bone ga mmôgô le yêna moloi. Ba ya ga Lewele go kwa boloi bja ngwana wa bôna.

900 Ge ba fitlhile ba dumedišana ka bothakga. Bjale papago mosadi a re mokgônyana ke tlile mo gago ka ditaba tša mosadi yo. A re ke a di kwa, ke a tla gôna bjale. A ya a bitša banna ba gabô gore ba tlê ba mo kwisé ditaba. Bôna ba no šala ba dutši mola kgorong.

901 A thakiša a boya le banna ba gabô. Ba fitlha ba kgobakana mowe kgorong. Bjale papago mosadi a re ke tlile mo ka baka la mosadi yo, o re le mo thomilê boloi, le re o wa loya. Bjale ke bone gore go tlhwa ke roma sebaka di a tshwenya, go kaone gore ke tlê ka noši, go tllilo kwa boloi bja moredi waka. Bjale ke yôna taba e ke tletšego yôna, gore ke nnete le re ke moloi.

902 A ke go tsene ganong makgolo, ka gobane ke kitimêla go bolabola, kganthe ka molaê e be go swanetše go bolabola moredi wa gago. Ke thakiša go bolabola, ka nutšišô ya go leba nna. Ke nnete, moredi wa gago ke moloi. O feditše lešaba laka, bjale re ile ra tšwa ka selana sa rena, ditaola di tšo mo tia. Ke kgale ke tsama ke kwa bjale ke mmipa, bjale ke bôna lešaba laka le tšwêla pele le go hwa. Ke ge ke raka moloi yo. Dikgomo a ke na taba natšô, a di swane le motho.

903 Papago mosadi a re ke a di kwa, bjale le diretseng ge le sa ka la mpotša ge le ya ngakeng? Gona o be o tla dirang? Aowa, e be ko kwa boloi bja ngwana waka ka tsaka ditsêbê. Ke re moredi wa gago a ke sa mo nyaka, ke moloi, sepela o dula naê. Gôna ga go le bjale le thomile ngwana waka boloi.

310 904 Banna ba re makgolo wa gago o wa kwala. Boloi bja motho bo kwa ke batswadi ba gagwê. Wêna a wa swanêla go gana, bokaone o kgodišê makgolo wa gago ka go boêla dingakeng. Mosebele a o na senyalo. Le ge ba tseba gore ngaka e tšo mo tia, ga batswadi therešo ga e gôna. A re nna a ke sa na selo sa go ya ngakeng, bjale ba re o wa kwala sešô se baba mongwai.

905 Ditaba šediwe babina tlou, mokgonyana wa lena o re a ke ne selo. Re a di kwa, bjale re nyaka go tseba gore ge ngwana yo wa rena a ka ya a phêphêla, o tllilo lefa ke mang? Lewêlê a re o tla tla a lefa ke nna. Fêla ge di ka ya tša mo tia, nna a ke le nyake selo, le tloga le ngwana wa lena. Ba re di a kwala. Ditaba re di kwile, bjale taba kgolo ke go beya letšatši la go ya ka lona. Lewêlê a re nna lebaka le lengwê le le lengwê ke lukile, letšatši le ka beya ke lena. Ka moswana go fagiwa dinoba,

310 859

ka moswana o o latélago re a thôma, ba dumelana mowe.

311

906 Letsatsi lewe la fitlha, ba ya ba gatlhana kgorong ya Lewélé. Ba re rena re lukile, le ka tšhalete ya ngaka. Ba ntšha diponto tše tlhano ba dibeya lepatlelong la kgôrô. Bala le bôna ba re le rena re lukile. Ke moka ba rwala diboba tša bôna ba wêla tsela.

907 Motho ge e le moloi o fo wa ba sa swere leeto la go ya ngakeng. Mosadi o be a rwele ditlhaku le dikgwa. Banna ka metlha ba éta vele, basadi ba šalla moragô. Ba šala ba bôna makgôlô ka nthago. Setswana sela a rwelego se tsama se ewa. Ditlhaku le dikgwa di falla, a diyo fêla a topêla. Letlhôkwa ka ganong le sa tswe, ke la go leka go fenola ba bagolo.

312

908 Aowa, ba fitlha mowe ngakeng. A ba dudiša kgorong, yêna mong a ya ka gae. Lebaka la mo a etla, gwa thôma ka setlhatlhedî, sa tla sa tsêna ka gare ga bôna. Ba donya ka go tšhaba lereta ka gobane le ka ba fatlha. Ba ile ge ba ponyologa, ba hwetsana gore ngaka e dutši setulong sa yôna. Ba thôma go makala, ka gobane le ka othîi wa bôna a mmôma ge a etla.

909 A thôma go ba fa motšoko, yo mongwê le yo mongwê a kgôga motšoko owe. Le yo a sa kgogego o swanetše gore a kgôgê. Ke molaô wa ngaka owe. Ka moragô ga mo ba kgogile, a thôma go ba beakantšha ka methopô ya bôna. Ngaka e setlhamile ka ditlhamô tša yôna, tša bongaka. Bo tšhoba bjôna ke molaô, o no dula a bo swere.

910 Bjale a thôma go ba botša tša gae ga bôna le ka mokgwa o ba tlugilego ka ôna gae. A ba anêgêla ditaba kamoka tšewe ba go ba ba di bolabola ge ba tloga gae. Bôna molaô wa bôna ke go dumêla ka go foma. O ba laola gabotse, mowe ekego ba ka se ke ba teiwa. Go tlhanoga ga mothoka ga go gokae. Ba bôna ka moragô a thôma go nyaka go tabogêla godimu, a dira ka maatla gore dumêla, le bôna ba re se a foma ka maatla. Ngwana wa mothôka letobo le kgaoga.

313

911 A swara Mafiri ka leoto, a fêla a re fomêla, ba fêla ba re se a foma. A bintšha leoto la gagwe ka lefase. Ba gopola

gore o tla tia yêna, kganthe ga go bjale. O mo swara fêla ka baka la gore motse ke wa gagwê. Ka moragô a mo tlhalošetša gore ke wêna modira ka kgôlê. Lešaba le fedile, o dula ditaba ka maragô; fomêla, ba re se a foma.

55
K34/82

912 Gwa tlhaga setlhatlhedî gabê, ba goma ba ponya, a tlogêla Mafiri, a ya a emeletša Makgobêlê. Ge ba nonyologa ba bôna a eme kgaufsi ga mosadi. A thôma go mo tia ka letšhoba, a ba a mo kêra, a re o wa mo tlhakola; papagwê a ntšha tšhalete a mo thibêla. Ge le sa kgôlwa, le ka fo bolabola, le tsee tšhalete ya lena le fete.

913 Papago mosadi a butšîša moredi wa gagwê gore o wa ganetša, morediê a re aowa, nna ke wele. Ba goma, bjale Mafiri e be e le motho yo šoro. A tšama a ba tia papago motho le moredi wa bôna, ba ile ba diyo ganetša, mokgwa wa gagwe o be a nyaka go bolaya mosadi bjale ba gabô ba diyo ganetša, a ba kwêla.

914 Ba fitlha kgorong ya Lewele, bjale batho ba bitšîwa, ba tsoga ka moswana ba ba botša ditaba tša ditaola. Bjale papago mosadi a re a ke sa na polabolo, ngwana o be a fo gana ka phôšô. Bjale Lewele a re le mathomong ke bolabotše ka re sepela o dula naê. Dikgomo nka se ke ka go nyaka tšôna. Aowa, a tloga le moredi wa gagwe, a ya a dula naê, molato wa se be gôna.

915 Dikgopolo tša batho ba gonola gore monna o raka mosadi ka baka la boloi, bjale a se nyake go nyaka dikgomo. Ke gore ke motlhôlôgadi, a ka se ke a kgôna go gapa dikgomo. Kganthe monna a gonole ka mokgwa owe batho ba gonolago.

916 O bôna gore ge a ka re o nyaka dikgomo, ke ditshêlê tše dingwê. Bjale ka go riale mowe kgonolo ya gagwê ga e nyake go favana le bôna.

Temana ya 5 Go raka mosadi ka boloi.

917 Moloi a na le šuni, a re go fitlha ga batswadi a thôma go loya bana ba mowe motseng. Ge ba tšama ba kwella, ditaola di fo ntšha yêna. Ga le dumi, le tšwa ntšhung. Yêna mong

859
315
314

papagô mosadi ke moloi, bjale ka go riale mowe di tšwa tswalong. A se ke a bolabola bakeng sa boloi bja morediê. Mafellô basadi ba re ge nôga o sa e ntšhe ka gare ga motse, go kaone gore rena re tlogê, re boêlê batswading. A bôna gore motse wa gagwe o ka phumêga, a ntšha morediê ka legoreng, a mo agêla go šele.

918 Mafiri a goma a raka Mafedišê mong mosadi wa gagwê. Le yêna a no mo raka bjale ka yola wa vele. A se ke a nyaka dikgomo ga batswadi. Bjale batswadi ba morakiwa ge ba bôna moredi wa bôna a bolabola gore ba nthakile ka baka la boloi, a ba ka ba etša Mabakane, ba ile ba roma sebaka sa go ba tšeela ditaba.

316 919 Sebaka sa ya sa fitlhetša mantšu awe, a mo fetola ka gore gana mowe mosadi a bolabolago o bolabola nnete. Ke mo rakile ke moloi. Sepela o ba botšê ba dule naê, ka motseng waka a ke nyake go mmôna ka leitlhô laka. Ba nana ba dula le moredi wa bôna ga mmôgô le bana. Papagwê a se ke a nyaka go kwa boloi bja moredi wa gagwê.

920 Mafedišê di ile tša mo swanêla tša boloi empa o ile a se be le lešuni. Lešuni ke gore o ile a re go fitlha ga gabô, ešu a ke a loya motho. Bjale ka go riale mowe gwa bônagala gore o be a sa loe. O rakilwe fêla ka baka la bagadikane, ka gobane mosadi wa mamoratwê o wa rutla motse, ge monna a fo dumêla sewe a se bolabolago.

921 O bile a tla a hwa a sešu a ke a loya motho Fêla polabolô yôna ba bolabolagore o rakilwe bogadi ka baka la boloi. Boloi bja gagwê gagabô ešu ba bo bônê.

317 922 Batswadi ba gagwê kamoka ga bôna e be ba sa loe. Bjale ba diyo makala fêla ge moredi wa bôna a loyana gore naa yêna boloi o bo hwetšane kae ka gobane boloi bo tšwa tswalong. Bjale ka Makgobêlê, e be bo etšwa tswalong. Papagwe le ge a be a bolabola gore o nyaka go bôna boloi bja moredi wa gagwê, e be e no ba manganga a moloi.

923 Boloi bja papagwê o be a sa uti yêna ka noši, o be a bo bolabola. Le motho yo a mo fenyago bošego, o be a ba botša

gore bošego ge re tšwile, re ile go loyana re ile ra fenyā ke mokete. Ditaba tša Matlouloumeng ba ekwa ka yēna.

318

924 Letšatši le ba ga Mametša ba ilego ba ba fenyā, o tlile a ba botša. A kgobakanya bana ba gagwê, a re go bōna ke moka ke hwile. Ke bolaile ke ba ga Mametša, baloi ba gešu kamoka ba ile ba tšhaba ba ntšhia ka baka la gore ba ntlhabile. Le mpone ke sa tšwa go fitlha gana bjale, le kwile ge kella, ba re lešibišane la go lla motseng bo sele le a tlhōla, aowa, ke go fitlha gaka bana baka. Ka moragō ga dipolabolo tša gagwê, a tsēna ka ngwakong a robala. Ke moka ke bolwetši, ka morago ga matšatši a se makae, a napa a hwa.

925 Ditaba tše tša ka godimu di anegile ke Sekaloko Masete, o belegile mo nageng e. Mphatho wa gagwe ke Makgalwa. Bjale o re ga di bōna e be e sale yo monyana, o fo kwa ge banna ba bolabola ge ba dutši kgorong. Fēla tašlō ya Mabakane ge a bolailwe ke ba ga Mametša, o i kwile ka gobane e be e le legaola.

926 Mosadi wa go fo tloga a ya gagabō ge a fitlha a botša batswadi gore monna waka o nthakile. Molato o ile tloga bageno ba mphē dikgomo tsaka. O tlile a le nnoši, a felegetša ke motho, ka baka lewe batswadi a ba swanēla go kgōdiša ke dipolabolo tša moredi wa bōna. Ba swanetše go romēla sebaka sa go tšea ditaba, bjale ge a ka ya a boya natšō, ke gōna mowe ba ka kgōnago ba bolabola.

319

927 Ge nke ke la mathōmō, mosadi a etla, a bolabola gore o rakilwe. Batswadi ba gagwê ba swanetše go nyakēla motho, a oetše mosadi. Bjale motho yowe ke yēna yowe a swanetšego go ba sekiša. Ge a ka hwetšana gore monna o re mosadi a ke sa mo nyaka, gōna morumiwa o swanetše go goma le mosadi. Bjale ke taba ka gobane mosadi o bolabotše nnete, gela eke monna o bolabotše mantšu awe ka baka la go kwata, ekabe ge ba išitše mosadi a boetše mantšu fase.

928 Bjale ka monna yo Maselo Moeng, monna yo o be a na le basadi ba babedi. Mosadi wa nele ke Mathokê ngwana Masete, e no

859
319
C2K

ba motho fêla. Wa bobedi ke Nyole ngwana Mongaale le yêna e K34/82⁵⁸
fo ba motho fêla. Bjale monna a re go beka mosadi wa bobedi a
thôma go ba le mokgwa. Mokgwa owe o dirêla mosadi wa vele.

929 A thôma go fêla a mo tia, mosadi a no kgotlella, a sa
320 tloge. Tsatši a nwele bjala, selepe o ya kae, ke ya 'motlêpeng,
o mo tia, a fo dula. Bjale o tia mosadi, a tloga a ya a rôbala
ka ngwakong wa mosadi wa bobedi. Ge o nyaka gore a se ke a
tloga ge o ile wa mo tia, o swanetše gore go mo tia, o rôbala ka
ngwakong wa gagwê, gôna a ka se ke a tloga.

930 Monna yowe wa ga Moeng o be a tia Mathoke. Ka moragô
ga mo a mo teile, o wa tloga, o rôbala ka ngwakong wa ngwana
Mongaale. Ka moswana le ge bo sele, a ke a eya a mo tsošetša,
o fo dula ka mola laneng lela. O ile a mo tia gantši, bjale
mosadi a sa tshabele ga gabô.

931 Ka tsatši le lengwê a tia mosadi a mmotša gore a ê
gagabô, ba gabô ba mo fê dikgomo tša gwe. Mosadi a diyo bôna
gore ditaba di a imêla, le gôna a ka ba a bolaiwa, ke ge a
tshabêla ga dikgaitšedi ka malana ka gobane mmagwê le napagwê
e be ba hwile. Mong kgaitšedi ya gagwê o tlugile, o ile o dutši
le mošegêla monamalla, o šilê mosadi wa gagwê motseng.

932 Bawe dikgaitšedi ba romêla mosadi ga monna ka sebaka.
321 Sa re go monna, ke tlišitše mosadi wa gago. Bjale ba ile ke tlê
ke kwê gore molato keng. Monna a re mosadi a kwe sewe ke mmotšago,
ka go riale mowe nna ke ge ke mo tia. Ke a kwa, empa ga ke
kwišiši gabotse, ke nyaka mong molatolato, owe le lwêlago ôna.
A re mosadi ke lešaedi, mokgoro waka o fo tsolêla a sa tlhatswa,
taba ya bobedi o senela kudu. Bjale ke mokgwa owe ke lwago naê.

933 Mosadi a ka fo bolabola, bjale mosadi a re nna a ke
tsebe gore molato waka keng. Ke kgale ke le mo motseng wa ga
Moeng, ke bile ke na le bana ba bane ke dutši le monna yo. Dijô
ke fagile kgale ke mo fagêla a ija. Lehono ke a makala ge a
bolabola gore ke faga dijô tša ditšhila. Nkabe a bolabotše kgale.

934 Bjale ba ga Masete ba itše mosadi wa gago šowe, fêla
ba itše o se ke wa boeletša. Ke moka a goma a ya a botša batswadi
mantšu a monna.

322 859

935 Matsátsi a sešú a be makae, monna a goma a ba a
 ômanya mosadi, a mmotša gore a ka go botša gore sepela gageno?
 Ke nyaka dikgomo tsáka, wêna a ke sa go nyaka mo. A re go wa
 kwala, nyakêla motho a nkiše; a gana go kwa mantšú ala, mosadi
 a mo letolago ka ôna. A napa a mo dula godimu, a mo tia ka
 mokgwa o šoro. A tšhabêla gagabô, a ba botša gore monna o wa
 nthaka, o re o nyaka dikgomo tša gwê. Bjale ba roma sebaka
 sela ka lona tsátsi lela, a tlogo ka lona. A ya a hwetšana
 monna a sa kwatile, a mmotša gore a ke sa mo nyaka, a ba mphê
 dikgomo tsáka.

936 Aowa, a boêla a ya a ba botša gore monna o re o nyaka
 dikgomo tša gwê, ge e le mosadi a sa mo nyaka. Sepela o dula,
 ngwana yo wa rena a re robe. Ea dula le kgaitšedi ya bôna.

937 Monna a romêla sebaka a re sepela o ba botše ke nyaka
 dikgomo tsáka. Sebaka sa ya, sa fitlhetša mantšú awe. Batswadi
 ba mosadi ba re o wa kwala, bjale a ka a re nyalla a nnoši, o
 be a na le bagabô, le rena re di amogetše re na le bagešú.
 Bjale ka go riale mowe sepela o mmotšê a botšê bagabô, le rena
 re sa botša bagešú, re tlê re kwe taba tše, re kgônê re mo fa
 dikgomo.

938 Sebaka sa fitlha sa botša monna mantšú a makgolo wa
 gagwê. Bjale a bitša bagabô pele ga gore a yo tlhakana le ba
 ga makgolo wa gagwê. A bitša ga mmôgô le dikgadi, aowa, ba tla.
 Bjale ge ba kgobakane, a ba botša mantšú awe a ba bitšetságo
 ôna. A re le bitša ke nna ka baka la mosadi; o tlugile, o ile
 o dutši gagabô, bjale ka go riale mowe ke re ba mphê dikgomo
 tsáka. Ea mphetola ka gore a ka ba nyalla mosadi ke nnoši,
 dikgomo di ntšhitše ke ba leloko.

939 Mmoleci yo mongwê a re re a go kwa, a re go kwe. O
 kga tlhatlo, kganthe ge motho a e kga. Bjala, o swanetše go
 huduwa, A o kgônê o ekga. Ke bolabola ka mokgwa owe ka baka

323
ca. 14

la gore a o re botse ditaba ka lethêthô la tsôna. Ga go na motho yo a ka tlogago a ya a dula gagabô kantle le taba. Re botse nnete gore o tlugile ka baka lang.

324

940 Monna a thôma go etoma leleme, a se ke a bolabola nnete. Mmago monna yowe Maselo, a re ga go na selo se a se bolabolago, o fo tshwenya ngwana wa motho yowe. Ke dula ke mmotša gore taba e a e dirago a se molaô. Monna ge a sa nyake mosadi, ga tii, o fo mo lesetša, ke setlaêla, a na taba. Bjale le a nkwa banna, o nyaka go lobiša dikgomo tsaka, mosadi yowe o tserwe ka dikgomo tsa moredi waka. Le mmotše a mo tlogêlê a le bjale, o tla apeela nna. Nna ge ke re ke a mmotša, o re o nyaka go ntia, ga go na taba e a tlogo le botša yôna. A diyo tloga, aowa, ke sekgôtlêlô sa gagê. Ge a etšwa go nwa bjala, o tlilo mo tia bjale bjale.

941 Mmoledi yola wa pele a re bjale ditaba di a kwala. Lehono wêna o na le phôsô, ge e ke mosadi a be a na le mokgwa, ekabe o re bitšê o re botšê. Lehono le e be re bolabola fêla phapanô ya gago le mosadi wa gago. Lehono a wa re bitšetša selo, o lebetše ngwana wa motho yowe. O swanetše go rapela ba ga makgolo wa gago, a boê gae.

325

942 Mammuwi wa dikgomo a re go tloga gana lehono ke nyaka gore yowe mogadibô a boê mo, a tlê a apeele mma. Go seng bjale ke tla bôna gore yêna dikgomo o tla ya a di bôna kae, ka gobane yowe mogadibô o diyo mo raka. Nna nka se ke ka rakiwa, ko tloga, ke tlilo dula mo, ka gobane a se monna a ntlhalago, ke nna ke tlo bago ke tlhala, wêna o swanetše go mo fa dikgomo tša gagê. O ubetše mogadibô waka, a ke nyake go bolabola ka maatla, nka tsoša badimu, fêla wa tlhôka go phetha mowe ke šetšego ke bolabotše, a ke tsebe, di tla tseba ke wêna.

943 Banna ba re di a kwala, le rena re eme mowe kgadi le mmago ba bolabolago gôna. Ge o nyaka dikgomo, wêna o le nnoši,

325
Cont

sepela o gapa dikgomo tšewe. Monna a tlhakana tlhōgō, a se sa tseba sewe a se dirago. Mafellō a kwa gore ba mo fentše, a re ke di kwile. Bjale ke tseelegile a ke tsebe gore ke tla dira bjang, go bitša mosadi gore a boš gae, ka baka la gore ke ile go makgolo a mphē dikgomo tšaka. Ba re ke molato o swanetše go rapēla ba ga makgolo wa gago.

326

944 Mmagō monna a re ngwana yo waka o fo kgōna go dira taba ewe, ele gore ga go na selō. O thoka le kgogo ya leroia, ka gobane pudi le kgomo nka se ke ka bolabola ka baka la gore ke dilo tše dikgolo. Bakgekolo ba kgōna go beya; a tsēna ka ntlong, a ntšha ponto le lesome, a re tšhalete e ke ile ka rekiša mabēlē aka kgale. Bjale ka e epēla, lehono ke re ka yōna a yo rapēla makgolo wa gagwē ka yōna.

945 Ba roma sebaka, eseng sebaka sela sa go nyaka dikgomo. Ba mmotša gore sepela o botšē ba ga makgolo ngwana o dirile phōšō go raka mosadi. Ka baka la keletšo ya lena, o re bitšitše, bjale ge a re anēgēla ditaba tša go raka mosadi, ra hwetsana gore ngwana o na le phōšō. Ka baka lewe ba ga Moeng ba re ba rapēla ka dipudi tše tharo, elego ponto le lesome.

946 Sebaka sa ya, sa fitlha sa ba botša mantšú a bakgōnyana. Ba mo fetola ka gore sepela o ba botše, rena a re lwe nabō, taba ya mohuta owe a se ke a tsoga a boeletša. Ba tšea tšhalete ela, ba ra mosadi, ba mmotša gore a sepele le sebaka. Aowa a se ke a gana, a thakgoga a sepela naē.

327

947 Ge ba sa dutši, ba bōna sebaka se boya le mosadi. Bjale ba thaba ka dipelong, empa ba sa tsebe gore morumiwa o tšwa a rweleng. Aowa, ba ile ba thaba ka molaō, ka gobane wa roma motho, wa bōna a boya le motho yowe, la go ba le bolabola ka yēna, ke gore molato ga o gōna. Taba kgolo ke mantšú fēla, a ditayo. A fitlha a ba botša mantšú a a tšwago naō, aowa, ba leboga.

327
part

948 Ba botša monna gore ge o sa mo nyake, o se ke wa mo
šala nthagô. Mogologolo yo mongwê o re mamonyadiwê ga šadiwi
nthago. O mo lesetše a le bjale, kgane ke ge a boya a gotšetša
bana mollô. Monna o kwile batswadi ka mokgwa owe ba bolabotšego
ka ôna.

328

949 Go bolabola ka tsatsi le lengwê e ke ke moratisô,
monna a goma a rata mosadi wa gagwê, bjale ka pele. Ka lapeng
la mosadi wa bobedi a diyo fitlha a êma ka matsatsarakwana, a
gomê a boêle ka lapeng la mosadi wa pele. Mantsatsarakwana
ke gore o no êma ka dikgonwane tša menwana ya maoto. A dule
fase, aowa, o no goma a be a eme ka maoto.

950 Monna a swara tau ka dikana, a gopotše gore o tle e
swara ka ditsêbê. O be a dutši le yola mosadi, a mmotša tša
ka pelong ya gagwê kamoka. Lehono ge a mo (tlhanametše) go
tlhanogêla, a kwa botlhoko kudu. Yaba a na taba naê, ka gobane
lerato le legolo le mola ga mosadi yo mogolo.

951 Mamoratwê a tlhanogêla ke mosadi wa pele, a sa na
selo ka gobane mosadi wa pele ke mmago monna le yêna ke papago
mosadi. Ejale ka mokgwa owe, yola wa pele a ka a sa kwêla
yola wa moragô botlhoko ka gobane ditaba di thomile ke mosadi
wa nthagô. Tšewe ke dikgopolo tša batho ka gobane o ile go
beka yowe, wa se sa tseba yola wa pele. Dikgopolo tša batho
ba tla re ke yêna a dirago gore a nyatše yola wa pele.

329

952 Nyole ke go reteletša, mong leina ke Manyole. Ejale
mmago Manyole a hufella morediê, le yêna morediê a tuka bogale
kudu. Ejale bogale bja gagwe le bo mmagwe a tukêla gore bokaone
ke go fa monna moratisô. Aowa, ba dira bjale, a goma a mo rata.
Ejale monna a rata basadi ba gagwê be di ga bôna. O be a na le
tshetla ya basadi, a bôna mosadi wa gagwe a eme le monna yo
mongwê, ke moka ke molato, o teiwa; goba o eme le mosadi wa
gabo, o teiwa, o be a mmitšetša motlabo wa gagwe.

329
(cont.)

953 Ke nnete monna o swere tau ka dikana. Basadi ba boelana ba kwana, yêna a leka ka maatla go diša basadi ba gagwe. Banna ba bangwê ba mmotša gore tlogêla taba ya go diša basadi. Motho a dišwiwi, o se diša ka noši. Ge o sóma modirô wa go diša basadi, o tla lla. A se ke a kwa mantšú a banna, kgopolo ya gagwe a gopola gore ba mporaforantšhetša ba nyaka go rōbala le basadi baka.

330 954 O ganne tayô ya banna ge ba mo laya gore a se ke a tlhoriša basadi ka go ba diša. Bjale ba mo upa empa o ile a upa ke mosadi ka othii, yowe elego ngwana Mongaale. A mo huna bonna, ge a eya ka ngwakong wa ngwana Masete, o fo rōbala fêla (badimu) pōlô ga e tsoge. Ge a eya ka ngwakong wa ngwana Mongaale, eya tsoga. Monna a phela ka mokgwa owe go mosadi wa pele, wa bobedi ke yêna yowe elego mosadi.

955 A thōma go belaela gore molato keng, a se ke a tseba. A tsama a etaola dingakeng, bjale dingaka di mmotša gore ditaola di re o tserwe mašenê ke mosadi wa gago yo monyana. O go hupilê gore ge o ya ka kowa ga ola ngwakô, wa se ke wa ba monna, o be monna fêla ka ngwakong wa gagwê. Ga go na ngaka e e ka go alafago bakeng sa taba ewe. Taba kgolo wêna sepela o bolabolê le mosadi gabotse, o sa felepelo. Motlhomong a ka boetsá pelo fase, a go lokolla wa ba monna.

331 956 Monna a taboga molaô owe dingaka tša go mmotša ka baka la botagwa. O ile ge a tloga mowe, a hwetšana bjala a nwa. Ge a yo fitlha gae, a kukêla taba e la godimu. A thōma go botša mosadi gore o ntoile ka gore nna ke nna monna ge ke etla gago, bjale ge ke eya ga yola mosadi a ke be monna. O swanetše go nkalafa. O botša mosadi batho ba moue ba dikwa, bjale mosadi le yêna a thōma go befêla monna. A rošana ka mokgwa o a ka kgonago. A dirêla gore a dirê sewe a se nyakago.

957 Mosadi a kwata a gome, o kwatêla go litlhêla lehung. Ka baka la maroga a mosadi, monna a iša seatla godimu ga mosadi.

331
cent.

Ke moka ya ba ntwá, ba lwa, monna a tie mosadi ka maatla.
Aowa, a se ke a tloga, a mmotša fêla gore ge nke ke nnete go
dirile nna mošaa, o tla di kwa. Ke go upile.

332 332 Ka moswana e ya ga mosadi, a hwetsana gore o rurugêlane.

A mmotša gore o swanetše go dira mowe ke go botsago mogatšaka.
Ke kgopela tshwarêlô, ke go teile ka phôšô, ke baka la bjala.
A se ke a mo fetola. Lokaone ke gore mosadi a ntlogêle, ke
tla mpa ka šala le bušuwana bjaka, go ena le gore ke fo dula
le motho wa mohuta o.

959 A botša manyole gore o wa bôna ka mokgwa o o
ntšhunilego ka ôna, ke o mobe. A re ke ofe? Ke ra gore o
nkhunnê bonna, ka kowa ga yola mosadi a ke diri selo. Moçirô
o ndos ka ngwakong wa gago fêla. A wa dira ke nna, o dirile ke
ba ba go dirilego, sepela o ba botšê. Ga go na ba bangwê bawe
ba ntirilego, ke wêna, tšhupo ke gore ge ke tla ka ngwakong wa
gago, bonna bo ba gôna, bjale ka kowa ga yola, ga bo be gôna.
Aretse motlhomong ke yêna a dirilego taba ewe, ge e le nna a
ke tsebe selo.

333 960 O wa bôna, ge o sa diri mowe nna ke go botsago, gôna
o ka ntlogêla, wa boêla gageno. A re o wa kwala, wêna o ka
dira gore o mpoetše, ka gobane mo a ka diyo se tliša. Ke
tlile ka go bikiwa, ka baka la kwanô yaka le wêna. Monna a
bitša bo mmagwê, a re go bôna, le a bôna, ke rapana le moapei.
Nna ka noši ke segôlê, bjale bogôlê bjaka ke dirile ke yêna.
O nkhunnê bonna, ke nna monna ge ke leka ngwakong wa gagwe.
Ke yôna taba ewe ke le bitšetsago yôna.

961 A mo fetola ka gore di a kwala ngwanaka, ditaba tša
mohuta o a se mathômê ka wêna, empa ke ditaba tša banna le
basadi. Bjale monna o no bolabola naê gabotse ba le ka ngwakong.
Ge e le ngwana wa motho, o tla no bona, ka tsatsi le lengwê ge
o eya ga yola, wa ba monna. ^Eeng go bolabola ka ntwá. ^{Ba}no
fêla ba ba dira, bjale a gomê a mo lokollê ka go bolabola le
yêna a sa mo felle pelo.

334 962 Monna a kwa mowe mmago a mmotšitségo, a ba a gopola le mantšú ala a dingaka. A napa a díyo bōna gabotse gore o dirile phōšō e kgolo godumi ga mosadi wa gagwê. A leka ka maatla gore a bolabolê le mosadi ka sephiri. A se ke a mo kwa, a no fêla a mmotša gore a še yêna. A leka go epea ka fase gagwê bjang le bjang, yaba tšewe kamoka ke lefêla. A bōna ngwaga o šetše o fêla, ba thōma ngwaga wa bobedi.

963 Go retella go šitile pitsi, a bōna gore theteliŋ yaka a e nthuši selo, ke kgale bjale tshwarêlō a ke bone. A goma a botša mmagwê, ke likile ka maatla go ekokobetša ka fase ga mosadi, bjale a ke bone tshwarêlō ya gwê. Aretse, bjale o ra gore nna ke bolaboleng? Aowa, ga go na polabolo, polabolo ke re a ntlogêlê, a boêlê gagabō. A ke nyake go dula ke lebane naê, matlhō aka a tšhaba ke mađi. Pele ga gore a boêle gagabō, bokaone ke go bitša bageno, o ba botše taba e.

335 964 A se ke a fetola mowe, mokgekolo a bolabotšégo. Mokgekolo a thakgoga a mo tlogêla. A šala a gopola mantšú ala a go a bolabola, a se ke a mo tsêna. A bōna gabotse gore ba ulilo mo ganetša. A thōma go tia mosadi a mmotša gore a tlogê. A se ke a tloga, a ro dula. A tšhaba gore ka moswana a ka mo tetemetša ka ditaba, bjale ka ge yêna lentšú la gagwe ke la gore a mmotše ka molaō, go swana le ge a ile a mmeke ke molaō.

965 A goma a mo tia gape, bjale a kwa gore di a baba, a thabêla go yo mongwê wa ga Moeng. Leina la gagwe ba re ke Mokolokoto Šokane. Ke leloko ka lethii le ba ga Moeng. Ba ga Moeng ba tšwile ba le mowe kgorong ya ga Šokane. Leina le la Mokolokoto a se mong leina la gwê la matswalō. Mong leina la gagwê ba le lebetše ka gobane leina go ile gwa gola lona le la Mokolokoto. Mokolokoto ke gore go ôta kuđu bjale ka kgomo ya tšhofadi.

336 966 O ile a tsêna mowe ga Mokolokoto ka mabanyana ka baka la gore o ile a mo tiya ge letšatši le ya mađikêlō. A dira

336
cont

gore a rōbalê, o tla tsoga a mo ís ka moswana; a rōbala mowe. Ka moswana a mmoetsá monneng, a hwetsána gore monna o tuka mollô matlhong a gagwê. Matlhô a gwê ke a mahubedi, o ka re ke a nonyana e thekwane. A dumedišana naê, a dumêla, a sa rata.

967 A thōma go botša monna gore ke bone mosadi wa gago a nkwêla ka mabanyana, a etšwa a lla. Ejale ge ke mmutšiša, o re wêna o mo teile, bjale ka bōna gore ke bošego, ka dira gore a rōbalê, ke tla mo tliša bo sele. Ejale ge o mpōna bjale ke tlišitše yêna, ke re molato keng? A re ke nnete ke mo teile, yêna ka noši o wa tseba molato o ke mo tšetšego ôna. Ke mnotšitšê gore a boêlê gagabô, a ke sa nyaka go mmōna ka matlhô aka mo motseng waka, ka paka la gore o nkhunnê donna.

337

968 Motliši a napa a bōna gabotse gore ditaba di boima. A bitša mmago monna gore a tshalošê mantšu a gagwê a le gōna. A mo fetola ka gore ke diyo tšhaba ka wêna, a ke sa nyaka go kwa ditaba tše ngwana yowe. Ke bolabotšê naê lebaka, bjale a nyake go ntheletša. Lê gana lehono e be go le kaone gore bagolo bagwê ba bê gōna, e re ge o bolabola mantšu a mosadi ba be le bōna ka ditsêbê ba be ba di kwa. Ba bitša bagolo ba gagwe, Khašane le Makobeng le morwarragô bōna Rakgobadi. Ba tla mowe lapeng la moteiwa.

969 Mokolokoto a re bana a komê le bitša ke nna ka paka la mosadi yo wa lena. O lwelê le monna wa gagwê, bjale o tšhabetše go nna, ke mo tlišitše mo lehono. Ge ke botša monna wa gagwe gore ke tlišitše mosadi, a ke kwane naê, o re a sa nyaka go bōna mosadi yowe mo motseng wa gagwe. Ke ge ke bitša mmago lena, bjale le yêna a bolabola go tenêga ga ditaba tša bōna. Ke ôna mantšu awe ke le bitšetságo ôna.

338

970 Ditaba re a di kwa, bjale mogologolo o ile a šia seêma se, mona ntso a ekgamole. Ka go riale mowe o tla napa wa thuša go lamolanya ntwá e. Rana pele e be re ka kwa phapanô ya bōna pele ga gore o lamolê ntwá e. Mamondi a ka thoma a re

338
Cent.

botša gore yêna o llêlang. Mosadi a phutha thethô a dula godimu ga yôna, a thôma go bolabola. A re nna ga ke tsebe molato waka; o re ke tlogê ke ê gagešu, bagešu ba mo fê dikgomo tsagwê, ka baka la gore ke nna moloi, ke mo hunnê bonna; ke monna fêla gô a le ka ngwakong waka. Ke yôna taba e ke hwêlago yôna, nna ke sa e tsebe. Ke moka ke feditše.

971 Maselo, ke nnete go bjale, mosadi o wa ntoya, ke kgotleletše gore motlhomong o tla laka dipelo tša gagwe, a ntoolla, a diri. O ntshwere bonna, ke no ba monna fêla ka ngwakong wa gagwe. Bjale ka go riale mowe ke re nka se ke ka kgôna go phedišana naê. O swanetše gore a ntlogêlê, a ke sa nyaka go mmôna ka matlhô aka mo.

339

972 Bagolo ba gagwe ba re rena ke rena bana, tabaewe e ka kwa ke mmago rena le yêna Mokolokoto. Mmago monna a re ke thabile kudu ge mosadi a ile a tšhabêla ga mokgalabjê. Le mola a tšhabêla go yo mongwê, e be ke tla tla ke bapisa taba e ka yêna. Ke mpja ya gago, ge mpja e ile ya loma mong wa yôna, molato a o ke o eba gôna. A o be gôna, go bjale, ke ile ka mmotša gore a se ke a kitimêla taba e. A ka a kwa mowe ke mmotšitšego.

973 Mokolokoto, ke nnete le bana, bjale taba e e mmakatsago ke gore lekgôthwane la lena la ba le basadi ba oabeoi. Bagolo ba ba le mosadi, bjale o sita go bolaya twaebela. O ile a lêla, ka gobane lekgôthwane ka metlha ke mamorate, ba mo fa mosadi yowe. Di a kwala, ngwana a lêla naka ya mokhura re a setlha ra mo fa. A tlhwa a letša, ge a re naka e ntenê, re re o ile o wa e nyaka letša. E mpolaisa tlala, aowa letša. Ke bolabola ka mokgwa owe ele gore le nna taba e e ile ye ntirêgêla. Ka leka ka maatla gore ke rakê mosadi empa ke ile ka sitwa ka baka la gore mpja ke yaka.

340

974 Leina le la Mokolokoto a se mong leina laka, ke baka la ôna modirô owe wa basadi. Mosadi waka yo mogolo a nkuna

340
cont.

bonna, bjale ka leka ke maatl'a go bolabola le mosadi, mosadi a se ke a kwa mowe ke bolabolago. Ka re ka gobane yêna mong o nyakile gore mosadi e no ba yêna fêla, ka mo šala nthagô. Yola ka mo lesetša a le bjale, a etaola ka mokgwa owe yêna mong a ratago ka gobane le yêna e be ke mo nyaka, ka fo otiša ke pelo fêla; se nka dirago se se gôna. Ke mowe o kwago ke etheta ka gore ke mokolokoto ke wa motho, e ka ba wa kgomo ekabe ba bolaya.

975 Selo sa mongwê se a tsefa, a se ke a bôna lebaka la go bônana le bankana ba gagwê ka baka la gore ke mo tšwere. Le yêna a ôta bjale ka nna, a phakiša a tšofala. A re go bôna gore monna o wa mpolaya, ge ke robetše naš, a fo tsoga a dudumêla. Letšema la mongwê a le apeelwe, go apeya yêna mong letšema. Ga go kgathalege gore o wa dudumêla, o swanetše go dudumêla a le lwaleng. Ka moragô ke no bôna ge ke bôna yola mosadi badimu ba tsoga. Ka re ko likiša, ka bôna dikoma di wêlana. Dira fêla gore a rwalê kôma e, e tla mo imêla, o tla
341 no bôna a go fodišitše, wena o sa tsebe gore o nkalafile ka mokgwa mang. Ke moka ke feditše, wa tlhôka go kwa gana mowe gôna, a ke tsebe. Ge e le dikgomo tšôna, o se ke wa se fora ka tšôna, o ka se ke wa di bôna.

976 Bagolwane ba re bjale ka go riale mowe ke gore batswadi ba mosadi a ba na molato ka mokgwa owe ngwana wa bôna a dirilego ka ôna? Aowa, a ba na molato, molato o be o ka ba gôna ga o mo tlhale ele gore o lwelê le yo mongwê. O wa di kwa ngwana wa mma, napa o lesetše ditaba tše kamoka, o dule le mosadi wago. Bjale ka ge o kwile, ka mokgwa o mokgalapjê a šetšego a bolabotše ka ôna. O se ke wa tshwenya ngwana Masete ka gobane go tshwenya motho ke gore o tla mo ia sewe o mo tshwenyetsago sôna.

977 Monna a kwa mowe ba bolabotšego, a dula ka mowe lapeng la mosadi yowe. A mo diša bjale ka ge a diša kgomo. Ge basadi ba bangwê ba eya mašokong a dikôma, yêna a e. Yola yêna o fo

341 ⁶²⁷ ya ka go rata, goba go biniwa dikosa tsa malôpô a mo lokolle,
wa bôna a ile mowe dilong tsewe, o tla hwetsana monna a le gôna.

342 Mosadi o kgolegong, a kgone go ya mowe ba bangwe ba swanetsego
go ya. Moepolai a llelwe, o dirile ka kgolê, diema tsa masokong
a ka se ke a di tseba.

978 Ka baka la kgolêgô ewe, a bôna gabotse gore ga go mo
thuši selo ka gobane selo se sengwe le se sengwe o se beya ka
kowa lapeng la mosadi wa pele. Ejale yêna o no humela kgomo
ewe ya tshupja. A boetsa pelo macibeng, a lokolla monna wa
gagwe. O ile a mo lokolla ka moragô ga mengwaga e metlhano.
Ke moka a ya ga yola, a bôna e le monna. A makala, a bôna
gabotse gore yola mo a go ba a mmotša gôna e be e le therešô.

979 Go tloga ka lona tsatsi lewe, kwanô ya ba gôna go
mosadi. Monna wa ntshe a leka ka maatla go tlogela mokgwa wa
kgale wa go diša basadi, ka gobane o gomile tseleng ya lehu.
Go se bê le bonna ke lehu, ke gobane a o na modirô owe o ka o
dirago, ka go riale mowe ke setša motho a hwile.

343 980 Ditaba tse tsa ka godimu di laodišitše ke Khašana
Moeng. Mmagwe o belegile ga Matsatsi (Bolobeđu). A tla mo
esale mothepa, ke ge a loša ke Madome Moeng. Ejale o tswaletše
mo negeng e, mphatho wa gagwe ke Lekgalwa.

Tema ya 16 Ge go ka tlhala mosadi.

Temana ya 1, go tenêga ga mosadi.

981 Ge mosadi a ka diyo thôma pele gore a se nyake monna,
a fo tloga a ya gagabô, ga go na kgomo ya go mo isa, yêna o tla
fo se kiša ka noši. Go ejale ge a ka tšhaba le yo mongwe monna,
ka go riale mowe ke gore o tlhadile. Ka mabapi le go tšhaba le
monna yo mongwe, yêna o swanetše go feta le mosadi, a iê
motlhadiwa dikgomo tsa gagwe.

982 Ge a fiyo tloga monneng a re a ke sa nyake bogadi,
batswadi ba gagwe ba tla mmutsiša. A ba botšê gore molato keng

859

343 *Conf.* ge a sa bolabole lebaka le le sa kwalego, ba tla bôna gore ga
go na taba. Fêla a ba swanêla go fo homola, ba swanetše go
butšiša bakgônyana gore re bôna mosadi wa lena, fêla tše a di
bolapolago a re di kwe. Bjale lena o ile ge a tloga mowe o ile
344 a reng? bala le bôna ba tla tlhaloša ka mokgwa o a tlogilego
ka ôna.

983 Ge a filo tloga ka baka la go tenêga ga gwê, batswadi
ba tla ômanya ngwana wa bôna, ba mmotša gore bojêla pele ga re
bo nyake. Rêna re llê dikgomo tša morwa kêtê, o swanetše go
boêla monneng wa gago. Ge a ka tšwêla pele le go gana, bona
ba tla leka ka maetla go bitša ba leloko le dikgadi, gore ba
tlê ba thusê go ba laiša. Ba tla tla ba leka go ba laiša. Ge
a ile a ba kwa, gôna batswadi ba swanetše go boetša mosadi
monneng wa gagwê.

984 Poetšo ya mosadi o diretše batswadi ba gagwê molato.
Ka baka lewe ke bona ba swanetšego go lefa. A ba lere ka seruiwa
sa madi, aowa, ba lera ka bjale. Ba êna mmela, wa anegwa,
bjale yêna modia tšôna a síla. Ba roma batho gore ba isê mosadi
monneng wa gagwê, ka bjôna. Bjala bjowe ba re ke bja go isa
mosadi bogadi. Ge barwadi ba fitlhile ba swanetše go bolabola
mantšu awe ba ba runilego ka ôna.

345 985 Taba kgolo ge a tloga bogadi o tla hwetšana gore molato
ke lehufa. Ge e se bakeng la lehufa, o tla hwetšana gore monna
ga mo tlhokomele bakeng sa medirô ya banna, ka gobane medirô
ya lapa ga e fele ewe e dirago ke monna. Medirô e bjale ka e:
mefini ya matsêpê, ngwakô, go thêtha tšhemo le mahudu le medirô
e mengwe ya ditšwarô. Ewe ke yôna medirô ya lapa ya monna.
Modirô o mogolo wa go feta medirô kamoka ke modirô wa ngwakô,
ka gobane polabolo ya batho ba re mosadi ke ngwakô, ge monna a
sa go nyake, yaba ngwakô ôna o go agetše, a na molato medirong
e mengwê; a ka fo dira mapoto, banna a ba na bo^otseba, ba tla
mo dirêla.

Temana ya 2 Tlhalo ya go tlhoka ngwakô.

986 Ena ke taba e kgolo ya go dira gore mosadi a boêlê gagabo kantlê le go mmoetša. Mowe phôšô ga e na le mosadi, e na le monna ka gobane a kgone go aga ngwakô. Motho yo mongwê le yo mongwê o phela ka gare ga ngwakô. Ngwakô o aga ke monna, ke wa monna fêla ka molaô. Mongmong ngwakô ke mosadi, ka gobane o tlohokômêla ke yêna.

346 987 Bjale ka Thoko ngwana Malesa, monna wa gagwê e be e le Mpuru Lokweng, papagwe ke Makgoba, mmagwê ke Lwane ngwana Raganya. A thôma a dula le mosadi wa gagwê ka mokgwa wa molaô, a ba le mpa naê. Mafelong ya sinyêga, aowa, owe a se modirô wa motho, ke modirô wa Modimo. Ge mosadi a ile a sinyagalla ke mpa, monna a swanêla go ya malaong a gwê. O swanetše go letêla ge a se tlêma (go bôna kgwedi) a tlhakantšhwê ke ngaka, a kgônê a tsêna malaong a mosadi.

988 Ka lona lebaka lewe, a kgêtha motlabo, yowe leina la gagwê elego Mpo ngwana Mabakane, o be a tsere ke Malakare Mohlabê. Bjale monna wa gagwe a hwa e sale yo moswa, ke ge monna yowe wa ga Lokweng a šala a šêgêla mosadi yowe. Mong mosadi wa gagwe a ka a ba le pelaêlô, a re ke sefokatšô. Ka go tseba gore o sa fiša, ge a ka tsêna malaong a gagwê, a ka tloga a swa. Kganthe ke moka o napile a eya, ka morago ba bôna kgwedi e fêla a sa tle gae.

347 989 A ba a ekgofa ditšhila tša lehu, a botša mmatswala wa gagwe gore nna ke epone. Di a kwala ngwetši waka, bjale ke makatša ke monna wa gago a bônale. A ya mowe morwae a nago ntshe, a mmotša taba ewe a re di a kwala mma, bjale go ka diriwa ka mokgwa o le tlogago la dira ka ôna. Molaô wa ntshe ke go dira bjala, aowa, ba ya ba botša ngwetši a dira bjala bja go tlhoba meriri. Bjala bjowe ke bja ngaka ya go alafa lehu, e tlilo kgaola tše a go apeša mosadi ge a be a alafa lehu.

990 A dira bjala bjowe, monna ešú a ke a etla, e sale kowa mmagwe a eya a mmotša gore go na le sa gore. Bjale motlhang bjala bo nwewago, ba ba ba diyo roma motho a ya a mmitša. A

347
ant.

tlá naê, a na le mošêgêla yola wa gagwe. Ngaka ya kgôna e
šoma modirô wa yôna. Ka moragô ga mo modirô o fedile, ba
bitša ngaka ba ya ba e šupa pitša ya gagwê. Bjala bja mohuta
owe a ba nwele ka ngwakong, ba bo rwala ba tla ba bo beya
kgakala, bja nwewa ke moka modirô o fedile.

348

991 Modirô go šetše wa monna wa go nyakêla ngaka ya go
ba gobagantšha, a kgone a eya malaong a mosadi. Ngaka ela ya
go ba e tlile go ba tlhakola dilô tša lehu, ya laêla, ba e fa
pitša ya molaêlo. Ya nwa, ke moka ya tloga. E ka se ke ya
kgôna go ba tlhakantšha ka baka la gore owe ke o mongwê modirô.
Ge a sa mo nyaka, o swanetše go mo reta ka gae.

992 Ka morago ga mo ngaka e tlugile, monna a diyo nwa
bjala a eme ka maoto. Le phitlhô ya ntshe ya nwewa e sale
mosegare. Ke gore a na lebaka, o nyaka go tloga le mošegêla
ba boêla gae. Monna a falatšanya bjala, ka morago ga mowe a
bôna gore o falatšantše, a tloga. Ke mowe makalô e ilego ya
ba gôna, taba ya se ke ya ba gôna.

993 Mosadi a lebella gore o tla bôna a etla, a no bôna
matšatši a no fêla a sa mmone. Ka lebaka lewe o be a sa na le
ngwakô wa gagwe. A dula, a letêla monna empa a se ke a mmôna.

349

Mpo o tsere ka mma sôna.

994 Ge selemo se fitlhile, gôna o ya a lemêla mosadi ga
mmôgô le mmagwê. Fêla o lema a goma a yo dula ga motlhologadi.
Marega ke lebaka la diphefo (borwa), borwa bjo ke gore phefô
e tšwa e le ka thekô ya borwa. Borwa bo rutla dintlô tša
batho, bjale ka moraga ga mo e rutlile, banna ba goma ba tšhesa
mowe e rutlilego gore pula ya se ke ya tla ya ba nêla. Ngwakô
wa gagwê wa rutluluga, motšhesi a se be gôna. O be a sa nyake
go tloga bogadi, a tloga a robala le mmatswala wa gagwe ka
ngwakong ka o thii.

995 Ka lewe lebaka a sa na ngwakô, ngwakô ke wa mmatswala
wa gagwe, ba rôbala thaka. A fêla a re nna a ke ne monna,
monna waka ke mmatswala waka, nka se mo tlogêlê ke tla mo
apeela.

859

349
Ant

Dikwêlêpa a di tlhoke, ba fêla ba mo kwelepetša gore a tlogê, a ba ganêla matlhong. Ka mabanyana o botša mmatswala wa gagwe dipolabolo tsela tša dikwêlêpa. Yêna a fêlê a re ba go fora, o se ke wa tloga, ke tla no ba ke tlhaka nago, ka gobane le nna ke a tlhaka le wêna go bjale.

350

996 Diêma pele ga di tsibji, Thoko a thôma go baba ke leoto. Ba kilo leka go mo alafiša tša pala, ka baka la bosadi. Ba ya ba tsibiša monna gore mosadi wa gago o wa babja, a se ke a tla go mmôna. O šošetše tsela ya go ya motseng wa gagwe ka lešaša la mokgalo. Matlhong ga tau ba ya ka lebônê, bjale mmatswala wa gagwê a na selo, sa go tsama a o kwa gore molato wa leoto keng.

997 A bôna gore o mo kotseng, monwana o mongwê wa ripêga. Go tlhoka monna ke go tlhaka. A laêla mmatswala wa gagwê a re bjale ka ge le mpôna ke tlhaka, le lena ke a le bôna gore a le tsoge gabotse, ke be ke le botša gore naa go bjang ge nka ya batswading baka, ko ba ke tlhakiša bôna? A re ga go na selo se nka se dirago, bjale ka ge le wêna ka matlhô o bôna gore ke nna tšhuwana. Aretse, motlhomong bôna ba ka ya ba go thuša.

351

998 A tloga, a ya ga batswadi, bjale a fitlha a ba nêgêla ka mokgwa o a tlugilego ka ôna bogadi. A ba ka ba nyaka go kwa nnete go bakgônyana. Ba dula le ngwana wa bôna, ba thôma go mo alafiša. Ka tsatši le lengwê ba bôna go fitlha mmatswala wa mosadi. A re go bôna ke tllilo bôna molwetši. Aowa, a tlhwa a mmôna, e ile ge letšatši le ya madikêlô, a re šalang ke le bone, ba re ke tšôna. A no fêla a dira bjale a etla a mmôna, mafellô a lapa go tla go mmôna, ka baka la gore bolwetši bo tsere mengwaga e mmedi. Leoto la ripêga menwana kamoka gwa šala e le nkonokono. Yaba gôna le kgônago le fôla.

999 Ka morago ga mo a fodile, ke moka a napa a dula a se sa boêla bogadi. Ka moragô a kwana le monna yo mongwê ka baka la botlabo. Batswadi ba lebella ba bogadi gore ba tla tla ba

351 *cont.* bitša mosadi wa bōna, gwa se ke gwa tla motho. Motho ga robe a sa pepudiwi, papagwê a mo agêla ngwakô wa gagwe kantlê ga legora. A bōta ngwakô wa gagwe a dula go ôna. Mmatswala wa gagwe a napa a ripa tsela ya go ya a mmōna.

352 1000 Ka tsatsi le lengwê Mpuru a tia Mpo, bjale ba mo raka ka baka la gore a ka se ke a mo tiya ka mokgwa o šoro, a sa mo nyala. A boêla gae gagwe, a hwetsana e le maruping. Mmagwê a rōbala le mokgekolo wa ga Pōpêla, yowe ba agišanego naê. Le yêna a ya a šutellwa ka gōna. Ntlo ya mo golêla, bjale ka ge e be e le monna, a sa lêmala go rōbala a le nnoši. Molato ke wa mang? Ke wa gagwe ka baka la go šia morago bobo. Gela a be a fêla a etla a ba bōna le ge mosadi wa gagwe a babja, a mo alafišê, lehono nkabe a na le tsela.

1001 Buušwa o diyo tsama a ija le banna ba bangwe. Mmagwê ga fage, o dira maanô, a ntšha dithôrô a fa yo mongwê a faga. Ge a tsotšê, o fêla a bitša mokgekolo yowe gore tlang le ngathê buušwa. Ke moka o wa ya o ja, bjale a ka se ke a kgōna go bitša morwae ka baka la gore ba ile a tlê a ngathê. O be a ka re tla ri jê ge ba ile ba tliša buušwa ka sekgêrô. Le yêna a na maatla a go butšiša mmagwê buušwa, ka gobane mosadi o be a mo tšeišitše, o diyo mo latlha ka noši. Le pelo ya mokgekolo e botlhoko ka gobane dikgomo tša gagwê o lobile.

353 1002 Monna a dula fase a gopola, a bōna gore bokaone ke go ya mosading waka. Ka moswana o mongwê a botša mmagwê gore ke nyaka mosadi waka, o ile kae? A re o ile gagabo ka baka la bolwetši bjola ka go tla ka go botša. Bjale o swanetše go boya ka mokgwa mang? A ke tsebe, kganthe o tlugile ka mokgwa mang mo? O tlugile ka baka la go tlhoka moalafiši, a tlhoka putšišô e ngwê, a napa a homola.

1003 Ka tsatsi le lengwê a re go mmagwê, go bjang ge go ka romêlwa motho a yo nyaka mosadi? Aretse, tšewe di tseba ke wêna, fêla kgopolo yaka e re wêna ka noši o swanetše go ya ka gobane sebaka ka metlha ke sa mogana le molato. Bjale nna ge

353
Cont.

ke fitlhile lentšú laka ke tla bolabola lefe? Ke wêna monna, o tla no bolabola ka mokgwa o kgopolo ya gago e go botšago ka gôna. Ke yo monyana a ke tsebe taba mma. Ga go na polabolô, wêna o no re ke tlilo bôna mosadi waka, bôna ba tla go fetola.

354

1004 A napa a wêla tsela, a ya ga makgolo wa gagwê, aowa, a tsama a ditêgêla tseleng, a dirêla gore o tsena ka letsubjana. Erile ge letsufi le tseyatšeya a fitlha motseng, a ba dumediša, ba dumêla, ba ba ba butšišana maphelo. Ka moragô ga putšišanô ya maphelo, gwa re tuu. Ba ga makgolo wa gagwe ba maketše, bjale ba theletšitše polabolo e e tla tšwago ka ganong ga mokgônyana. O ile a homola lebaka le letelele, go fitlhêla ge makgolo wa gagwê a re o tšwa ka kae bošego bjo? Ya ba gôna a ba botša gore ke tšwa ke le gae, bjale ke tlilo bôna mosadi waka. Mosadi wago mang? A re Thoko, o ile kae, o tlile gana mo. Neng? Aowa, ke kgale makgolo.

1005 Thoko o dutši ka lapeng la gagwe, bjale ba mmitša a tla. Ge a fitlha a mo dumediša ka letsôgô a dula fase, a mo loša. A mo tsebe ka baka la letsufi. Ba thôma go mmotša gore re bôna Mpuru šo, o re o tlilo go bôna. A re o tlilo mpôna, ke nna mang le yêna? Le yêna ka ditsêbê o wa kwa, a re o mosadi waka. Go thoma neng? Botala bjo kamoka. A re o diyo tlhoka go ya gae gago, nna monna waka o hwilê kgale, a ke sa na monna. Monna o kilo tšeya gore ke dinyane, ba napa ba mo raka, a tloga le bošego a boêla gae.

355

1006 Bakgekolo ba kwa bošego a kôkôta; o mang? A re ke nna, bula, a bula. A thôma go ba anêgêla ka mokgwa o a rakilwego ka ôna. Mong ngwakô yowe elego mokgekolo wa ga Pôpêla a re o ka se ke wa kgôna selo ngwanaka. O dirile phôšô, o gopola leriba ka go bôna o naiwa, bjale ka tšhwene. Ge o kwa ba bolabola gore motlhôlôgadi ke phoka, letšatši la tlhaba e a ologa. Lehono o bone, e ulugile, gana lehono o tla hwetšana a bile a kgathane le yo mongwê. Gela motlhomong o na le kgomo, o rapêla ba ga makgolo wa gago ka yôna, motlhomong ba ka go swarêla.

355
ent
1007 Taba kgolo, bitša marášana a geno a ga Lokweng, ba tla tla ba go thuša ka dipolabolo. A rôbala a kwatamile ka dikhuru. Ka moswana a tsáma a botša ba gabo gore ba gatlhane mola maruping a gagwê ka tsatši la gore. Papago Mpuru o sa phela, bjale le yêna o tlogetše mosadi wa gagwê Lwane, o dutši le mošêgêla ga Mokgotho, ke kgolê a tlhaellwa go mmitša.

356 1008 Ka lona tsatši lewe, ba swara kgogo molomo. Tala e apeillwê a lewe ka mphaka, ba ya ba gatlhana mowe maruping. Bjale a thôma go ba botša sewe elego taba. A re Morena bakone, le bitšitšê ke nna ka baka la taba ya mosadi. Mosadi waka o tlugile, o ile ga gabô, bjale ke ile ka ya go yêna, bjale ge ke fitlhile a mpotša gore nna a ke monna wa gagwê. O re monna wa gagwê o hwile kgalê, ka ba ka boya le bošego mono gae. Bjale ke le bitšetša taba ewe gore le tlê le nkeletše gore ke swanetše go e šoma ka mokgwa mang. Morena, ge a rile a dula fase.

1009 Ditaba re a di kwa, bjale mo motseng nka eke ga go dule motho, o ka re beng ba motse ba hwile kamoka. Monna o kga tlhatlo, a o re botše ditaba. Fêla bjale ka ge re tseba gore wêna o be o sa dule mo, lehono o nyaka mosadi ka gobane ba ga Mohlabe ba go rakile ga Mpo. Monna o lešáedi la go fitiša, bôna ngwakô ga o gôna, le gôna gape a o kwele mmago botlhoko, le yêna a na ngwakô. Ka baka la dikgomo tša yo mmago rena, re tla bolabola.

357 1010 Ditaba ke tšewe mmago rena, tše di bolabolago ke morwa wa gago. Mmago mamondi a re ke a di kwa, bjale ngwana yo waka ke phôlôfôlô (pôôfôlô). O ile makgoweng, bjale dilô tše a tšwago natšo a di iša mošegeleng, a dutši mosadi a e naê. Ka leka go mmotša dilô kamoka tša mo a se ke a nyaka go ntheletša. Ngwana a ba mmone ka telo, o boniwa ka pêlêgô. Nna madimabe a aka a phala le a 'nyo e tšwago madi e sa tlhabiwa. Lo bitša ngwana wa motho yowe, o tlilo lebella ke mang, ka gobane ge a tla ya gagabo ke baka la go tlhoka motlhokomedi?

357
Cent

1011 Mankepeng Lokweng a re homola mma, o wa re tlhodia, tšewe o di bolabolago ka matlhô re a di bôna. Le yôna medirô ya morwa wa gago re a e bôna. Bjale e be re nyaka lentšu la gago mabapi le ngwetši ya gago ka gobane wêna o tseba taba, goba aowa. Ke riale ka baka la gore le šetše le tlhaka ka babedi. Lehono o tlugile le wêna o tlugile ka baka la go tlhoka mengwakô.

358

1012 Nna, ke tlhakile le ngwana wa motho yowe, bjale ka morago borwa bja tla bja rutla ngwakô wa gagwe. Ka thôma go rôbala naê thaka, pelo yaka ya kwa botlhoko kudu ka gobane yêna o sale yo monyana. Ge a na le mogwêra wa gagwe yowe a mo fokatsago, a ka se ke a kgôna go tla. Tšewe ya ba dinyane, a thôma go baba ke leoto. Mowe ke ile ka tsêna matlhomoleng a mangwe a masetlapelo. Ka baka la go tlhoka sa bobedi sa go mo alafiša, ke ge a ntaêla, a eya gagabô. A diyo tloga ka phôšô. Ka fêla ke ya ke mmôna, ka ba ka swaba ka go tlhoka selo sa go thuša bo makgolo, ka dula. Ge a na le kgomo a ka ntšha a yo rapêla makgolo wa gagwê.

1013 Bjale ditaba re di kwile, ngwana wa gago ke nnete ke lešaedi la masetlapelo. Bjale o wa di kwa, wêna o swanetše go dira bjale, o tšamê o kôlôta kgomo, o ê o fê ba ga makgolo wa gago ka gobane ke wêna modiya tšôna. Aowa, ditaba re di kwile, ba laêla, ba palakana ba ya magae a bôna.

359

Temana ya 3 A tšama a kolota kgomo ya go rapêla makgolo wa gagwê.

1014 Monna a tšwa letsolo la go tšama a kolota kgomo. Go kolota ga kgomo o kolota go wa genô, bjale a dira ka ôna mokgwa owe. A se ke a e bôna, ba gana go mo kolota ka baka la gore o tllilo goma a latlha mosadi. Motho o rêrana naê molato a dutši motseng wa gagwê, bjale wa go tlhoka motse a se motho. Gwa ba gore mmago monna a tšama a kolota, yêna a ka a tshwenyega bjale ka morwae. Ba mo kolota kgomo ewe, a fitlha gae a mmotša gore ke hwetšane. Bjale motlhang o yago makgoweng wa se ke wa lebala molato owe.

1015 Ba roma motho gore sepela o re kgopella mosadi ka kgomo. Morumiwa ke Sepedi Pôpêla. A ya a fitlha, a ba botša mantšu awe ba mo rumilego ka ôna. Ba re ditaba di a kwala, bjale sepela o ba botše ba ntšhe kgomo ya bobedi le pudi ya ngaka ya go hunolla moraba. Re alafisitse mosadi wa bôna, ebe ba mo latlhile. Go se beng bjale, a ba mmone.

360 1016 A boêla a ba botša mantšu a bo makgolo wa bôna. Lwane a tšwêla pele le go tšama a kolota, a di hwetsana. Ba goma ba mo roma a ya a gapa dikgomo tšela le pudi. A fitlha a ba šupa tšôna ga mmôgô le pudi. Ba botša moredi wa bôna gore lehono o boêla monneng wa gago. A re go bôna, ke a di kwa, bjale pele ga gore ke ê, o swanetše go aga ngwakô, a bee a rêkê le kobo ya bošego. Kantlê le mowe, nna nka se ke ka ya. Ge dilo tšewe a di dirile le tla kgôna le boya go tla go mpitša. A goma a ya a ba botša gore molato o fedile ka batswading. O šetše ka mosading, yêna o re a agê ngwakô, a rêkê le kobô ya bošego a kgônê a etla.

1017 A thoma go aga ngwakô ka lebelô, o agiwa bošego le mosegare. A o fetša, a ba a aga le wa mmagwê. Ka moragô ga mo a feditše medirô ewe, gwa šala kobô ya bošego. A tšama a kôlôta ga bankana, ba mo kôlôta tšhalete. A ya a rêka kobô. Bjale ba roma sebaka sa ya go bitša mosadi, a ya a boya naê.

361 1018 Ditaba tše di laudisitse ke Sepedi Popela, yowe e ilego ya ba sebaka sa go bitša mosadi. Mphathô wa gagwê ke Lengana, bontši Mangana,; o tswaletšwe mo nageng e. Bjale o re monna a rata mosadi wa gagwe bjale ka ge e sale kgarebe. Ditaba tša bôna tša fêla di etla mowe. Monna le ge a sa rate mosadi, o swanetše go mo agêla ngwakô, ke nnete mosadi ke ngwakô, monna o nyakilo loba dikgomo le mosadi ka baka la mošegêla.

Tema ya 17 Bakgônyana ba lefêlwa dikgomo tša bôna tša monyalo.

1019 Ge mosadi a ile a fo tloga monneng wa gagw kantle le

361
Q.V.

go rakiwa goba phôšô ya monna, a ya dula ga gabô, bjale ge batswadi ba mmutšiša a se ke a bolabola therešo ya go tloga gagwê, a no bolabola fêla gore a ke sa mo nyaka, batswadi ba mosadi ba swanetše go lefêla mokgônyana dikgomo tša gagwê. Go bjale ka ge a ile a tšhaba le monna yo mongwê, ba swanetše go lefêla mokgônyana dikgomo tša gwê. Mowe a sa hwetsânego dikgomo ke ge a ile a diyo mo raka, mowe ga go tlhale yêna, ke monna a tlhalago. Gôna dikgomo a ka se ke a di bôna.

362

1020 Batwadi ba mosadi ba ka se ke ba re dikgomo le motho. Mong dikgomo a šala a bolaya ke tlala, aowa, taba ewe a e direge. Ba swanetše go mo fa monyalo wa gagwe kamoka, go tloga mathomong. Mabotšo a kgarebe gammôgô le batwadi, dikgethekgethane kamoka di swanetše go tšwa ba mo fê. Dikgomo tšôna a re bolabole, ke dilo tše dikgolo, di tšwa pele, dilwana tše di nyana tša šala di etšwa ka moragô. Monna a nkgago o nkgala le sa gagwe, o tla tšama a phumula megôkgô a di gapa.

1021 A le e le tletše la boya le tletše. Sewe ke seêma, ba bolabola ka dilwana tše dingwê gore di ka se ke tša boya kamoka ga tšôna. Bjale ka ge monna a sa iša; dilo tše di lôbago ke dilo tše mokgônyana a rego ge a ile bogweng a no tšeya a ba fa. Ka baka la gore ba sa nyakana, le bôna ge ba gatlhane le mmagô mosogana ba bola gore ngwana waka o mphile sa gore. Le dilo tše a fago dikgarebe, dilo tšewe a mo fago a no mo fa e le gore a di molaong, ke tšôna dilo tšewe di lobago ka gobane ge a yo tlhala, a re ke a di bolabola ba ganetša. Ke moka di lobile ka baka la gore tlhatse (sebaka) a sa di bôna.

363

Temana ya 1 Masetiêlê ngwana Mogofê a tlhala monna wa gagwe.

1022 Mosadi yo re tla mmitša gore ke poyabogadi ka baka la gore o tladile a le matshegong. Ba no bôna a etla, ba gopola gore o tlilo ba bôna. Ba mmotšiša tša mo a tšwago, aowa, a ba botša gore di sa robetše. A rôbala a sa ba botša

363
ant. selo. Ka moswana ka moragô ga dijô a re ge a na le mmagwê a mmotša gore a sa boêla, o tletše ruri. A mmutšiša gore molato keng, a re molato ga o gôna, a ke sa nyaka monna. A leka ka maatla go nyaka go tseba molato, a se ke a mmotša. Mosadi ke motlhôlôgadi, o na le marwae fêla.

1023 A ya a botša morwa wa gagwê, bjale kgaitšedi ya gagwe a mmutšiša. A re nna a ke sa mo nyaka, molato keng? Molato ga o gôna, pelo yaka a e sa mo nyaka. Bjale o forane le mang? A ka forana le motho. O swanetše go boêla monneng wa gago. A re a ke e, bokaone ke gore o mpolaê. Mogadibô wa gagwê a re le nna ke tla bôela gagešu. A re sepela, a o thibele ke nna. Nna ke tlugile ka gobane môya waka a o sa kwana le monna. Le wêna ge nke o bjale o ka no sepela, eseng ka baka laka.

364 1024 Monna wa gagwê a fitlha a re ke nyakêla mosadi waka, a ke mmone. Ba re o gônamo, bjale o re molato keng, a rego a tloga a se ke a mpotša? Aowa, a re tsebe, rena re no gopola gore o go butšitše; o diyo tla fêla go tliilo re bôna. Aowa, a bolabola, nna ke šetše ke nyakêla ka go se tsebe mowe a ilego. O ka mmutšiša šo, a bolabolê molato wa gagwê. A mmutšiša, a re go laêla motho ke go kwana naê, ge o sa kwane naê, o ka se ke wa mo laêla. Go se kwane le nna ke go reng? A re a ke sa go nyaka.

1025 Monna a re go batswadi le a mo kwa ngwana wa lena, o re a sa nnyaka. Bjale le bôna ba re o hwetšana re lwa naê mo. O bolabotše gore a sa boya, bjale ra butšiša gore molato keng; a rate go re botša nnete. Aowa, le di kwile le lena ba ga makgolo, bjale nna ke boêla nthagô, le šale le bolabola le ngwana wa lena. Motlhang ke boyago le mpotše nnete, eseng gore ko tšeya matsatši a matelele, aowa. Ko fetša beke e, e e tlogo ke ya boya ka baka la gore ke bolaya ke tšala. Ga go na motho yo a nkapeelago, lena le apeelwa. Ke moka a tloga.

365 1026 Ba šala ba bolabola le moredi wa bôna, a napa a ba ganêla. Ba bôna gore ditaba di boima, ba bitša dikgadi ga

365
(6.2.1)

mmôgô le ba leloko le malome wa mosadi. Ba ba botša gore ka mono re fapana le ngwana o tšo boya bogadi. Bjale o re a sa nyaka go boêla bogadi. Ge re nyaka gore molato keng a nyake go re botša nnete. Bjale re re tlang le re tšuseng ka taba e. Letsatši re ka se ke ra beya la kgolê ka gobane monna o be a tlile, o re o nyaka gore beke e e tlogo, a hwetsane nnete ya taba. Ka go riale letsatši ke la ka moswana. Ba dumelana go gatlhana ka lona letsatši lewe.

1027 Ka moswana yo mongwê le yo mongwê ge a tsoga a ba ka mowe ba bitšitšwego ntshe. Ba fitlha ba kgobakana. Bjale kgaitšedi ya mosadi a re le bitša ke nna, ka baka la yo kgaitšedi yaka. O tlugile monneng o re o nyaka go tllilo dula mo. Monna wa gagwe malôba o be a le mo, bjale a mo ganêla matlhong a gagwe. A mmotša gore a sa mo nyaka. Fêla ge go nyakiwa lebaka gore molato keng, a re fe lebaka. Bjale ke yôna taba ewe ke le bitšetsago yôna. Ke moka ke feditše.

366 1028 Re a go kwa, bjale yêna ka noši a bolabolê la gagwê re kwê. A thôma go bolabola a re ga go na molato, ke pelo yaka, a e sa mo nyaka. Ke lona lebaka laka lewe, tše dintši nkaba ka bolabola maaka. Re a go kwa fêla a re go kwe, bolabola nnete, ga go na motho yo a ka fo tlogago felô kantle le taba. A re ke tšhaba go nyêla ngwana wa motho yowe masepa, ga go na sewe ke rego o ntshwenya ka sôna. Ge o sa bolabole nnete, o tla teiwa, wa ya ka lebelô; a re go lukile, a le tii pelo le tiya mmele. Kgolwang mowe ke le botšago, ke pelo e yaka fêla.

1029 Malome wa gagwe Matlala Mongaale a re wêna mmagwê, bolabola re kwê gore molato keng. Motlhomong o go butšitše nnete. Aowa, a mpotša selo, nkabe ke bolabola, o filo bolabola bjale ka gana mo a bolabolago. Bjale motlogolo, o ke o mpotše gabotse gore naa o furile ke motho yo mongwê? A re awoa. Bjale o ra gore batswadi ba gago dikgomo ba yo di bôna kae ka gobane di ile go fitlha ba di fitiša, tša ya go tšeya mogadibô wa gago? A ke ne taba le taba ewe, a ba yo gapa ba mo fê, mogadibô wagago a boêlê gagabô? Ge a rata, eseng gore ke mmotše gore a boêle gagabô.

859

367 1030 Le a bôna, ngwana a šiti batswadi, a se be a na le mokgwa o mongwê. E be re tla mo kwa mola a be a bolabola lebaka, bjale lebaka la gagwê o fo bolabola fêla ge pelo ya gagwe e sa rate. Ka go riale mowe le swanetše go tšama le ekwa gore molato wa gagwe keng. Goba o dira ka kgolê, goba a diri ka kgolê, ditaola di tla le botša. Ge batho ba ka re ba tiya ba ka bolaya makgowa a tla a le swara. Ditaba di a kwala, bjale ge mokgônyana a ka tla, a na taba, le fo mmotša gore sepela o dula, re sa lwa naê. A ka se be le maatla ka mokgwa owe.

Temana ya (bobedi) 2 Go tšama ba laola moredi wa bôna.

1031 Leina la mmago mosadi yowe wa poyabogadi ke Matsatši, kgaitšedi ya poyabogadi ke Leokê. Ba tšama ba mo laola, bjale ditaola tša ba botša gore a diri ka kgolê. A ka a bikiwa ka molaô, monna wa gagwe o ile a diyo mo tšhabiša, ba re se a foma. Motlhang monna a tlogo naê, a la ka la mmege lebitleng la papagwê, ba dumêla. Bjale le ile la dira phôšô, nkabe le mmege. Bjale lehono môya wa mohu o ka gare gagwê, o wa
368 belaêla, o re molato keng le sa mpege dikgomo tša ngwanaka? O dirile gore a boê gae, lena le tla kwa botlhoko ge le lefêla monna yowe.

1032 Ka mokgwa o le dirilego ka ôna, le dirile molato o mogolo. A re laolêlê dipheko, ba di olla, bjale ba re re ya ya gana kowa lebitleng la papagwe ro phasa, ka matlhatswa leselo, ngwana o na le botlomi, o ke o re botše monêpê, modupa tša fase, wêna wa matlhô a go bôna, wašaa. Tša gana, ba goma ba di olla, ba laolêla nku, le gôna tša gana. Ba goma ba di olla, ba laolêla kgomo, tša dumetša ka mpherefere. A re ditaola di dumetša kgomo ka mpherefere, mpherefere o ntšha gore batho ba tla ba gôna ba be ba fapanetšana mowe. Le swanetše go dira bjala le mo isê ka bjôna.

1033 Le re go fitlha gae, le tsibiše kamoka ba leloko la geno ga mmôgô le dikgadi. Le yêna mokgônyana le mmotše le

859

368
cont.

le malome a mosadi. Bjale motho yowe a swanetségo go phasa ke kgadi e kgolo ya motse owe. O kga bjala bo sesú bja tlhotliwa, le motho ka othii a se ke a bo nwa. La tsogêla lebitleng, le na le kgomo ewe. O phasa ka tsiba sa modimo, bolebatša le mphêra ka thabi ya morula wa setona, le tla bôna ngwana wa lena a boêla bogadi, kantle le mowe ke moka o tlile, a ka se ke a boêla.

369

1034 Ba boêla gae, ba fitlha ba botša ba leloko gore ditaola di bolabola gore ngwana a ísiwê lebitleng la papagwe go phasiwa. Go tla diriwa bjala, ba mo íse ka bjôna, bo etetša ke kgomo. Ditaba di a kwala, bjale go ka bolabolwa letsatši la go êna mmela. Ba beya letsatši la go êna mmela. Ka moragô ba tsibišwa go šila, ka morago ba tsibišwa go tlhobolêla le go riteletša. Aowa, ba dira ka mokgwa owe, tsatši lewe bjala bo nwewago ka lona, ba tsogêla mola motseng wa Leoke.

1035 Ke moka ba rwala ditheba ka legapana, ba gapa dikgomo tša ya mowe lebitleng. Dikgomo tše dingwê di ya go goma, di etetša ka ethii ya sedimu. Ba fitlha, bjale kgadi le Masitiêlê ba kwatama kgaufsi ga lebitla. A thôma go phasa, a bega dilo kamoka tšewe ba ilego ba dira phôšô. A ba botša gore badimu lalang, re tlilo le bega ngwana wa lena šo, re llê dikgomo tša morwa Madiagane. A ê bogadi go apeela monna wa gagwe. Re le bega ka kgomo, ke ôna moabê wa lena, ditlogolo tša lena di phele gabotse, e be dikgogwana tša rena di re fatele.

370

1036 Ka moragô ga phaso ewe, ba tllhaba kgomo, madi a yôna ba a falatšetša godimu ga lebitla. Ba thôma go e tswiya. Ka moragô ga mo ba feditše go e tswiya, ba e šêna dithô kamoka ga mmôgô le dibêra. Yôna kgadi ela ya di ísa kowa lebitleng, a fitlha a kwatama ka matolo. A thôma go phuphutha dikgofi, a ba bega kgomo ela. Ka moragô ga pegô ewe, bjale yo mongwê le yo mongwê o sega nama ka mokgwa o, a ka kgônago. A ba ísi gae, ba e beša ba i jêla gana mowe, ga e lukiwi ka letswai, ba fo e ja kantle nalo.

370

1037 Ka moragô ga mo ba llê nama, bjale e ba kgapile, ba sêta marala, ba tlemela matsogong. Eseng batho kamoka, aowa, ba leloko fêla. Bjale mokgopa le marapô di beiwa godimu ga lebitla. Bjale go fedile, dinama tse di setsego, di sala gana mola lebitleng. Di tla sala di tja ke dimpja, ke gôna go llê badimu. Bjale ba tloga, ba boêla magae a bôna, pele ba yo kgobakana lapeng la bo mophasiwa. Ba yo nwa bjala, ka gore yo mongwê le yo mongwê wa leloko o tswa a rwele sethepana sa bjala, ba bo tliša lapeng la Matsatši.

371

1038 Ka ôna mabanyana awe, ba bôna mosadi a lla monna wa gagwe legogô. Batswadi dipelo tsa thaba. Leratô la goma la ba gôna bjale ka pele. Ka moswana a mo šilêla bušwa, a ba a dira le gore ba mmolaêlê kgogo, ba dira ka mokgwa owe a bolabotšego. Ka moswana wa mowe, ba laêla ba tloga, ba boêla gagabô bôna. Ditaba tsa bôna tsa fêla di etla mowe.

1039 Ditaba tse di laudisitše ke Matlala Mongaale. Papagwe ke Motala, mmagwê ke Masegabu ngwana Mašumu. O tswaletše mo nageng e. Mphathô wa gagwe ke Legasa, Magasa ke ka bontši. Temana ya 3 Mpao ngwana Mongaale o tlogêla Khašane Moeng.

1040 Monna yo wa ga Moeng o be a na le mosadi wa pele, bjale a loša wa bobedi, Yowe elego Mpao. Papagô Mpao e be e le Makonkwane, bjale a hwa e sale mothepe. Mmagwe Thokwane yêna a sala a sa phela. Kgaitšedi ya gagwe ke Makello.

372

1041 O ile a mo loša e le mothepe o mogolo, a mo fa mabotšô a mašelang a matlhano. A mo fe ka noši, o fa kgarebe e ngwê, gwa ba yôna e mo fago, le yêna a mo fa pheta. Ke dilo tsa go šupa gore ba kwane. Bjale mothepe a fitlha a šupa mmagwê a mmotša gore ke kwane le Khašane Moeng. Ge mmago mothepe a sa nyake monna yowe, o tla mmotša gore a boetše. Empa mmago a ka se ke a botša monna goba morwae. O tla no botša moredi wa gagwe gore sepela o e boloka. Ke moka a yo boloka, lebaka la yôna la go bôna ke batho le sa atla.

1042 Mosogana le yêna o thôma a dula lebaka, o lebeletše ge mothepe a tla buiša mabotšô. Ka moragô ga lebaka le

859

372
Co. 21

373

letelelenyana, ke gôna a kgônago a botša batswadi ba gagwe gore ke kwane le moredi wa mokete. Bjale le bôna ge ba kwana le taba ewe, ba mmotša gore a nyakêlê nku (ponto) ya go ya go tsibiša batswadi ba motheпа. Ge ba sa rate, gôna ba no mmotša gore a re rate ka gore ba loya, goba ke menôtla. Ke moka tšhalete ela ya mabotšô e lobile, a ka se ke a mo fa, ka gobane go tlhanugile wa monna. O e hwetsana mo go ka tlhanoga wa motheпа, ka gobane batswadi ba tla mmotša gore boetša. Ke moka o fa motheпа yola a go amogêla. A mmotša gore sepela o mmotše batswadi baka ba gana.

1043 Ke tšôna dilo tša mathômô tšewe tša ge mosogana a kwane le motheпа. Bjale Moeng o ile a phetha molaô o wa ka godimu. A lebella ge motheпа a tla buiša, a bôna a sa buiši. A bôna gabotse gore ditaba tša gagwe di mo loketše. E be e le mmini moekopedi, fêla o ile a botša mmagwê, a kwana le taba ewe. Mmini moekopedi ke gore ke monna o epega ka noši, ba gabô ba tlilo diyo bôna fêla ge a ntšha selo.

374

1044 Ka moragô ga mo a butšitše mmagwê, ba nyakêla motho yo, a yo tsibišago batswadi ba motheпа. Ba fa Mokgadi ponto ya go tsibiša batswadi. A rôbala, ka moswana a tsogela e sale (gosasa) ka moswanyana. A ya a fitlha, a ba botša gore ke rometše ke ba ga Moeng, ba re re kwane le ngwana wa lena. Ke mang? Ke Mpao. Ba mmitša, ba mmotša taba e; bjale a dumêla. O go fileng? A ya a tšeya mašeleng ala, a ba šupa. Aowa, re di kwile, sepela, re sa tsibiša batswadi ba motheпа, re tla go botša.

1045 Motheпа a swanêla go sinya tšhalete ela, aowa, o swanetše go e beya. O tlilo goma a ntšha gapê, tšatši le ba leloko ga mmôgô le rakgadi wa gagwê ba kgobakanago. Ge ba ile ba dumelana le taba ewe, ke gôna a ka kgônago a e šumiša. Aowa, ba bitša batswadi, ba tla, bjale ba tsibišwa taba e ba ba bitšetsitšego yôna. Ba ile ba kwana le taba ewe gore monna yowe wa ga Moeng a tsênê re mmônê. Mmago motheпа a roma mothe

859

374

gore a sepele a yo ba botša gore batswadi ba mothepe ba dumêla. O ya a rwele serotwana sa ditloo, ge ba sa dumêla, a e a swere selo, o fo re kowa a yo tsêna, a kga letlhare a swara lona. Ke gore ditaba ba di gannê, o boetša tšhalete ya mabotšô.

375

1046 Dikgomo a ba fo di bitša ka molomo, aowa, mmago mothepe o dira bjala. Bjala bjowe ke bja go bitša dikgomo. Ba bo tšhêla magapeng, ba a rôna ka mokgwa o, a ka kgônago. Bjale a nyakêla barwadi, ba ba botša molaô wa bjôna, gore sepelang le mmotše ke bjala bja tlha'na. Tlhaana ke gore ke bja gore tlang le nyale.

1047 Ke moka barwadi ba rwala, mphulukwane wa lla, ge bo etšwa ka mafôrô, ba re le ê le boê natšô. Ka lebaka lewe bo rwele ke bantšhi, barwadi ba fo sepela. Ba yo ba fa mowe ba yago go ba gomêla gôna, bjale ba rwala ka noši. Aowa, ba ile ba dira bjale, barwadi ba ya ba fitlha ka lebaka. Ba hwetšana beng ba motse ba le gôna, batlhakanetši ba tlhakanetša. Ge ba le kgaufsi le motse ba re aiai, boya tsêna ga Moeng a kôma, gore batlhakanetši ba tsebê gore bjala bo ya kae.

1048 Ge bo tsene ka ngwakong, le bôna barwadi ba tsêna gana ka kowa bo tsenego ka gôna. Ke moka ba bitša sebaka sela sa go tliša tšhalete ya go tsibiša batswadi ba mothepe. Ke yêna yowe a isago maduma. Bjale ba mmotša gore sepela o ba botše re a dumediša, ke Mongaale. Ka moragô ga maduma, bjale ba bolabola molato wa bjala, ba goma ba botša sôna sebaka sela. Sepela o ba botše re rumile ke ba ga Mongaale ba itše bjala bjo ke bja tlhaana. A goma a boetša mantšu awe, sepela o ba botšê re di kwile. Ke moka a ya a ba botša gore bare re di kwile

376

1049 Bjala ga bo dule ka magapa, bo ka sinyêga, sepelang lo tšholêla bjala dipitšeng le bee le tlhalêlê le barwadi. Ba nyakêla dipitša, ba yo tšholêla bjala ka ga tsôna, ba tšeya sefolô ba tlhalêla barwadi ka bjôna. Ka moragô ga mo ba nwelê, ba bula difate. Ragô la moeti le beya ke mong motse. A ya a re ba re difate, bjale mong motse a re di a kwala, fêla a ba

859
376
ant

êmê ke tla ba botša. A ya a ba botša gore ba re êmang, ke gore go dula o tla le fetola. Bjale ba dula dipelo tša bôna di thabile.

1050 Bjala bjowe ke bja molato, a ka se ke a thôma go bo nwa, a sešu a bitša ba gabô, ga mmôgô le mammuwi wa dikgomo ba kgobakana kamoka, a ba begêla ba kgona ba bo nwa. Ke bjala bja go nyaka dikgomo, bjale ke molaô wa gore a ba bitšê; go bjale ka moswana ga dikgomo di tlilo tšwa. Ba swanetše go goma ba kgobakana gapê. Aowa, ba kgobakana, a ba botša molaô wa bjala a re ke bja tlhaana. Di a kwala, ba kgôna ba enwa bjala. Barwadi ba ba tlabêla pudi.

377 1051 Ba apeya pudi ewe le mosegare owe, ba ja nama, ba tsolêlana ka motšhatšhathanô. Letsôgô le mokgopa ba rwala, ba yo bega mong wa bjala ka tšôna. Letsôgô le tšwa ka tlhôngô ya yôna. Ka merithi, ba rwala magapa a bôna, ba boêla gae. Ba fitlha ba ba tlhalošetša ka mokgwa o ba ilego ba ba thabêla ka ôna. Ba re ba re tlhabetše pudi, mokgopa wa yôna ke o, le tlhôngô ya yôna. Aowa ke bothakga. Ke moka ba ntšha pitša ya marolakgare, ba ba fa ba nwa.

1052 Ka moragô ga mo go ile bjala bja tlhaana, a go sa na bjala bjo ba sa tla isago. Taba ke ya bakgônyana. Bôna ba swanetše go šala ba ekgopola mabapi le go nyala.

Temana ya 4 Lenyalo la Mpao.

1053 Moeng a bitša ⁶ga gabô, ga mmôgô l dikgadi, a ba botša gore ka tšatši la gore le swanetše go tla mola gae gaka. Ke na le molato. Molato wa ntshe ke wa go ntšha dikgomo, di a go nyala. Ka lôna letšatši lela a ba butšitšego ba ya, ba gatlhana. Bjale a re go bôna, le bitša ke nna, ke le tsibiša gore dikgomo di a tšwa di ya go nyala. Di a kwala, o ka re šupa mmala wa tšôna. A ba isa šakeng a ba šupa tšewe di swanetšego go nyala. Ba di bôna kamoka ga bôna. Ka moragô ga

378

859
378
C&A

mo ba di bone, ba laêlana naê, ba tloga. Ba di bone, bjale go šetše fêla go romêla banyadi ba ya go nyala. Dilo kamoka tše a yo di ntšhago mowe monyalong o wa ba šupa, ba šupiwa bawe ba banyadi le bôna ba le gôna fa. Ka mabanyana awe, banyadi ba ya bogweng, ba yo rôbala gôna. Ka moswana ba tsoga ba ba botša gore re tlilo nyala. Ele gore ka mabanyana awe, maduma a bôna ba swanetše go ntšha setlhano sa mašelang.

1054 Bjale ka moswana ge ba ba botša bakeng sa go tla go nyala, bôna ba tla ba fetola goba ba re go bôna, boêlang gae, re sa botšana, go tseba bôna. Ge ba re boêlang gae, ke gore ba nyaka go dirêla banyadi bjala. Ge ba ka fetola ka gore re di kwile re tla di bôna ka moswana, re sa botša batswadi ba ngwana, mowe ke gore ba tla phôphêla kantlê le bjala. Kudu molaô ke go gomiša bakgônyana gore ba dirê bjala. Ka moragô ga mo ~~ka~~ baphophedi ba phophetše, ba ntšhê pitša ke ya baphophedi, e ngwê ke ya bakgônyana.

379

1055 Ba ile ba ba gomiša ba ba botša gore le tla kwa rena. Re sa tsibiša batswadi ba mothepa. Ba goma ba ya ba botša Khašane gore ba ile ba sa botšana. Tšatši lewe ba apeyago bjala, ba roma Maganong gore sepela o botšê bakgônyana ba tlê go nyala ka tšatši la gore. Ge a ile a ba butšitšê, ka mabanyana a tšatši le ba tla tsogago ba enwa bjala, ba ya, ba yo rôbala gôna. Bjale tšatši lewe ba fo dumediša ka molomo fêla, ka gobane maduma ke a tšatši lela la pele.

1056 Ka moswana ba leloko ge ba tsoga magae a bôna, ba fo baka gôna, ba yo hwetšana gore bakgônyana ba dutši ba ba letetše. Ge ba kgôbakane kamoka, ba yo dula kgaufsinnyana, go lebana le molomo wa ngwakô wa bakgônyana. Bjale motswadi wa mothepa o ba botša maduma a bôna, gore ba dumedišitše ka setlhano sa mašelang. Sebaka sa bôna mo ga Mongaale ke Maganong, bjale sôna sebaka se dula molomong wa ngwakô. Ba botša sôna mantšu a bôna, sôna se botša bakgônyana, le bôna ba botša sôna, se botša bagôgadi. Selo sefe le sefe se feta go yêna.

380 1057 Letšatši le tllhabile, go phôphêla ba phôphêla e sale ka moswanyana. Ba re go sebaka ba botše re kgobakane. Sa ba botša gore ba re re kgobakane. Ba ntšha ponto, lesome ke la molomo wa mmago ngwana le lengwê ke la molomo wa papago ngwana. Ba re di a kwala tšewe, a ba bulê kgôrô pele; ba ntšha setlhano sa mašelang, ba bula kgôrô. Ponto ya melomo ya batswadi ba dirêla gore ba kgône go ba bolabodiša ka gobane ba tlhoka go ntšha yôna le ya go bula kgôrô, ba ka se ke ba ba phôphêla. Go bjale ka ela ya maduma, ka yôna ba re ga ba tsebe le gore go na le batho mo.

1058 Bjale ba botše ba tsênê monyalong, a ba botša gore ba re tsenang monyalong. Bjale ba ntšha dikgomo, di badiwa ka mebala ya tšôna. Monyadi a se ke a lebala gore tšhupa e a ila. Ge a ka ntšha dikgomo tše di tshelêlago, ya ba go šetše kgomo ka ethii, ya bobedi ya go šupulla ga e gôna, a napê a êmê gana mowe ka gobane a ntšha tšhupa, a êma ka yôna, ke moka o tla fapana le baphophedi, o tla ba a šupulla ka kgane. O ile a nyala ka lesome la dikgomo.

381 1059 Bjale re mmone, mmotše molato wa gagwe ke kgomo ya tswetši. A ba botša ba setlha lepara, re bolabotše kudi, go nyakêga thoko ya motšoko, ba ntšha ba mo fa. Ka gare ga thoko ya motšoko, ba swanetše go fakêla šelang, goba sekhušumane (2/-) goba lefakorong. A se motšoko wa motho ka othii, yo mongwê le yo mongwê yowe a kgôgago o swanetše go hwetšana kabêlô ya gagwe. Tšhalete ela ya goba e na le motšoko ba e beya mola ga tšela dingwê. Thoko ewe ya motšoko ge bakgônyana ba tloga, ga ba tloge nayô, e na le molato, e tla išiwa ka bjala.

1060 Bjale go fedile, ba botšê go nyakêga kamogêlô ya dikgomo. Ke molao o o tsibjago ke mang le mang. A di phôphêlwe, ba swanetše go ntšha, ba bitša ka maina a tšôna. Ba ntšha kgati ya go gapa dikgomo, setlhano sa mašelang. Ba e bitša gore ke kgati ya dikgomo. Wa bobedi ba ntšha mphaka. Mphaka ke wa gore ge kgomo e hwilê ba tswiê ka ôna. Wa boraro selêpê,

859

381 ^{2/11} ba ntšha mašelang a matlhaano. Ke sa go rêma diphate tša go aga lešaka la dikgomo. Mphaka ba ile ba ntšha lefakorong. Wa mafellô ke go tswalla kgôrô. Ke moka go fedile, dikgomo tša amogêlwa.

382 Temana ya 5 Mpao a tšhaba le monna wagwe.

1061 Ka moragô ga mo ba nyetše, ba tliša mokgônyana bogweng ka pudi ya kgata lapa. Bakgônyana ba ya ka mabanyana, bjale yo mongwê wa banyadi a tsogêla ka moswanyana. O botša bagôgadi gore re tlišitše mokgônyana wa lena ka pudi. Ba leboga, ke moka ba bolaya pudi ewe. Ka moragô ga mo ba llê nama ya pudi, o wa laêla, a boêla gae. Bakgônyana bôna ba šala, ba šala ba bôna basadi ba bôna. Ba tla šala ba tloga ka la bôna letšatši.

1062 Ba šala ba bôna basadi ba bôna. Bjale Khašane a bolabola le mosadi wa gagwe mabapi le go tšhaba. Aowa, ba kwana, bjale bošego kowa ba robetše, ba tšwa ka ngwakong, ba tloga. Ba šiya ponto godimu ga legogo, ke ya gore ba bônê ka yôna gore ba tšhabile. Matlagosa ba thaetša gore ba tla kwa ba setla, ba fo kwa go ile tuu. Ekaba ba ralukile ka maatla, ba tagilwe ke borokô? Mmago mothepa a ya a kôkôta lebati, a kwa go filo re tuu. A bitša moredie ka leina, gwa se arabe motho. A bula lebati, a hwetšana go se na motho, magogô ôna a sa adilwe, ponto e godimu ga legogô.

383 1063 Ka gobane e be e sale bošegonyana, a boêla malaong go rôbala. Ka moswana a thôma go tšeya mabêlê, a kwatama lwaleng a šila. O ile a sa šila a bôna Mokgadi a tšwella. A re go fitlha a dula fase, a dumedišana naê, a re ke rumile ke ba ga Moeng, ba re nyakelang mono. A re ngwana yowe waka ke a mo nyaka gana bjale. Go bolabola ke go tswala disêlê, a lola mabêlê a beya ka ngwakong. A ya go phuphamatlala, a ba botša gore ngwana waka ke yo mo nyaka. Ba mo raka ka kgomo, a goma a boya gae. Ke moka go fedile, a dula le mosadi wa gagwe.

383
Cont.

1064 Mpao a ka a lapiša, o ile a phakiša a ima. Mosadi wa pele ke mmago, bjale Khašane a thôma go nyefola mosadi wa pele, a re a kgône go faga, o faga ditšhila. Leina la mosadi wa pele ke Mpapi, bjale yêna a se ke a belaêla. Mosadi yo wa pele o be a uta mokgwa wa monna wa gagwe. Monna yowe e be e le lehuhudi, ge a ka bolaya kgogo, mosadi le bana ba šeba ka motlopi. Goba o tšo kobêla kgomo mogongwe o fo ja a le thii. Mosadi a lebella bophelo bja monna, a bôna gore a se bjôna.

384

1065 A tswetšifala, bjale a ya ga makgolo wa gagwê go ba botša gore ngwana wa lena ke motswetši. O na leng? O na le ngwana wa ngwanenyana. Aowa, ke lebugile ngwanaka. Ba re motswetši o bôta go ja kudi, ba swara kgogo ba mo fa, ba re o tla ya o mmolaêla. A ya a šupa mosadi gore kgogo e e tšwa ga makgolo, o itše ke tle ke go bolaêlê. A re bolaya, a bolaya. A e tlhoba, a ba a e apeya, aowa, ya butšwa. Monna o šebetša ka noši, a tšeya serope ka sethii a fa mosadi. Kgogo kamoka a e ja.

1066 Mosadi o be a ditêla ke mpa, ka moragô ga mo a tšwile ka ntlo a napa a tloga, kantlê le polabolo, a ya a dula gagabô. Monna a lebella gore o tla bôna mosadi a gôrôga, a se ke a mmôna. Letsufi la ba la swara, ba etiša, a ba a bôna ba eya malaong a sa bônale. A lala a kwatamile ka dikhuru, bja re go sa, a tšama a nyakêla. Pele ga go tšama a nyakêla ga ba gabô, a leba motseng wa makgolo wa gagwê. Ge a fitlha a bôna a šila, pelo ya gagwe ya wa, fêla a no belaêla gore molato keng a sa ka a mmotša gore ko bôna mma.

385

1067 A fitlha a tsêna ka lapeng, a ba dumediša, gwa dumêla mmagô mosadi wa gagwê. Le kae?, go riale e le mokgônyana. Re gôna, re ka butšiša lena? Aowa, le rena re gôna. Le nna ga le mpôna bjale ke tšama ke nyakêla, ke nyakêla yêna mosadi yo. Kganthe a go laêla ge a tloga? Aowa. Nna ge ke mmôna fa, ke fo gopola gore o go laetše. Wêna kganthe o tlugile bjang, o sa botšago monna wa gago gore ke sa yo bôna bagešu? A fetola

859

385
Cont

ka gore ke ya ka naê? Monna a makatšwa ke polabolo ewe, mmago mothepa a re o bolabola bjang? A re a ke sa mo nyaka, a ê a dulê le dikgomo tša gwê le go gapa a tša gapa ke motho.

1068 Nnete yôna ke nnete, e sale a nyala dikgomo e be ba sešu ba di gapa. Mmagwê a re o reng o fetola monna wa gago ka mokgwa owe? A napa a homola, ba kilo tšeya go bolabola ka mokgwa mang le mang a se sa fetola. Monna a re le ge motho a sa rate motho, o no bolabola, wa se ke wa homola. A re monna wa lejakapitša a ke mo nyake. La tllhaba monna a napa a thakgoga, a tloga a boêla gae.

386

Temana ya 6 Go lefêla Khašene dilo tsagwe.

1069 Monna ge a boetse gae, a thôma go botša mmagwê gore ke tšo mo hwetšna gagabô. Bjale polabolo ya gagwê, o re a sa nnyaka. Molato keng? Ka kwa a re monna wa lejakapitša a mo nyake. Bjale ka ge mmagwê a tseba bojato bja morwa wa gagwê, a re aretse. Dula, o lebellê, o tla kwa ge ba re ekgopolêlê, ge nke ke nnete, leratô le fedile. Taba ewe ke ya kgale, mogôga mogolo a o na nama, nama e na le mogôgana. Bjale ge o bolabola ka mokgwa owe, dikgomo tšôna ke a di bôna a ba gapa. O fa ke mang ditsekana tša gago, ka gobane a tšee ke motho? Batswadi ba swanetše go mpha. Aowa, tšewe di tseba ke wêna.

1070 Monna a bitša motho, a mo romêla ga makgolo wa gagwe gore sepela o botše ba ga makgolo ke nyaka mosadi waka. Sebaka sewe ke Phupu Malesa, a ya a fitlha a bolabola mantšu a ba mo rumilego ka ôna. Bjale mmago mosadi a re nna ke makatša ke ngwana, ke mmutšitše gore a boêle monneng bjale o wa gana. O wa mo kwa, o rumile ke monna wa gago, o wa go nyaka. A re a sepelê, a ê makhutšwi a yo khutša, nna a ke sa mo nyaka.

387

1071 Sebaka sa nyaka go tseba nnete, ke molaô wa sôna. Bjale ka ge le yêna motho wa go mo roma a ile a mo tlhalošetša ditaba kamoka. Ka moragô ga mo a mo tlhalošeditše a mo fa lentšu le a yo bolabolago lona. Bjale molato o o go tlošago

859

387
Cont.

bogađi keng? Ke tloša ke bohoba bja monna, nna mo lapeng la mma a ka lêmala go šeba ka motlopi fêla. Ke šeba ka motlopi ke ja le nama, bjale yêna o šeba ka nama, rena re tšhelwe metsi, a ke ôna molaô? O wa bôna, monna o uta dibi tša mosadi, mosadi le yêna o bjale monneng. Sa go hwetsana o êmê. A ka tseba gore o ka mokgwa owe, nkabe ke sa ya.

1072 Ke di kwile, šalang. Ba re morena. A boetša mantšu ga Moeng. A bitša mmago Khašane, ge a tlile a thôma go laudiša mantšu a mosadi. A re o re sepela o ê makhutšwi go khutša, ka go riale o re a sa go nyaka. Ge ke butšiša lebaka, o re ke wêna lehoba, yêna o re a lêmala go šeba ka motlopi. O lemetše go šeba ka motlopi le nama ya ôna. Bjale ka leka go bolabola lentšu le, dibi tša monna di uta ke mosadi le tša mosadi ke monna. A se kwê, a napa a gana. Ke moka.

388

1073 Bjale ke ditaba go riale e le motlhadiwa. Mmago motlhadiwa a re aowa, ga go na taba, taba ke gela a be a tšere ke yo mongwê. Ge a dutši lapeng la mmagwê, e sale mosadi wa gago. Mma, moleta ngwedi o leta letsufi. Aretse, ka gobane matsatši a bo lehono ke a sekgowa. Ke isa ditaba kgorong, di tseba ke wôna ngwanaka. Dinonyana go tlhalefa mafôto, go riale e le mmago motlhadiwa. Fêla pele ga gore o ise ditaba kgorong, o be o swanetše go bitša ba geno o ba tsibisê taba e. Taba e tšwa e le ka gae, o ka se ke wa ba botša mola o šetše o le ka kgorong. Aowa, mowe ke ditaba mma.

1074 A napa a thôma go tsama a ba botša ditaba tšewe, a ba botša le letšatši le ba swanetšego go gatlhana ka lônâ. Ka lônâ letšatši lewe le bailwego, yo mongwê le yo mongwê a re go tsoga a ba ka mowe ba bitšiwago. Aowa, ba fitlha ba dula, ba letela ba bangwê, ba ba sa šaletšego nthagô. Le bôna ba phakiša ba etla, ba tlhakana kamoka ga bôna. Go lukile Moeng, o ka re tswêla re be re di kwa, bo sele.

389

1075 A êma a re aowa, bagešu, le bitša ke nna, ka baka la go tlhadiwa ke mosadi. O filo tloga, o ile o dutši gagabô, kantle le polabolo ya kômanô goba go lwa naê. Bjale ge ke

859
389
ant.

tšama ke mo nyakêla, ka mo hwetšna a le lapeng la mmagwê. Ge ke bolabola gore ke nyaka yêna mosadi yo, mmagwê yêna a mmotša gore kganthe , o filo tloga kantlê le go botša monna a re a sa nnyaka. Bjale ka boya gae. Ka goma ka romêla sebaka gore so tšeya ditaba, a ya. Bjale ditaba le tla botša ke yêna tša mo e be ke mo rumilê. Ka tšana tšewe banakômê.

1076 O ka re botša monna wa ga Malesa. A êma, ba re aowa, no bolabola o dutšî fase, ka gobane ke taba ya ka gae. Go êma ke ge re le kgorong. A dula fase, a thôma go bolabola a dutšî. Ke nnete babina nku, o ile, a nthoma a re ko botša mosadi gore o wa mo nyaka. Ka ya ka bolabola ka ôna mokwa owe. Bjale phetolo ya mosadi a re sepela o mmotšê a ê makhutšwe a yo khutša, a ke sa mo nyaka. Ka re molato keng? A re monna ke lehuhudi, ke sejato, o ja ka pitša. A re yêna a lêmala go šeba ka motlopi nama ya yôna e se gôna. Sepela o mmotšê a ke sa mo nyaka. Ke moka.

390 1077 Mmalo! re tla tlhala ke basadi ka baka la bohoba. Morogô go sola mosadi goba ke wa nama le morogô wa matlhare ke modirô wa mosadi. Bjale o tšeya ke mang? Aowa, a tšee ke motho; bjale wêna no homola, o tla mmôna motho yo a mo forago. Monna a gana go kwa mowe, bjale o tla lefêla ke mang? A re batswadi ba swanetše go ntefêla. Aretse, monna a šupiwi sefate.

1078 Le se ke la bolabola ka mokgwa owe, nna kgopolo yaka e be ke nyaka gore ba mphe mesebjana yaka. Le rena re bolabola ka mokgwa owe. A go rumiwe sebaka sa go ba botša gore monna a nkgago o nkgale sa gagwe. Ba goma ba roma Phupu gore sepela o ba botšê monna a nkgago o nkgale sa gagwê. A ya a ba botša lentšû lewe, ba re di a kwala, re sa botšana. Re tla le fetola.

1079 A botša ba gabo ba atla ba kgobakana mowe lapang la bo motlhadi. Makellô a re ke bôna kgaitšedi yaka, o re a sa nyaka go boêla monneng. Bjale ge re butšiša molato gore keng, o re sejagobe a ke se nyake. Ngwana o wa kwala, o ja gobe kang? Aowa, go ka bolabola yêna mosadi ka nošî.

391 1080 Mpaoo a thôma go bolabola a re ke nnete, monna yowe a ke sa mo nyaka. Lebaka ke le: monna ke nnete ke lehuudi, a bolaya kgogo o fo ja a nnoši goba o tšo kobêla sekobêla molaô ke ôna. Bjale motho wa mohuta owe nna a ke kwane naê. Ditlhaa a di kwe, ke yêna a nnoši, le rena re a di kwa. Molato wa ntshe ke onowe, e ngwê yôna ga e gôna.

1081 Ngwana o wa kwala, go riale e le Motala Mongaale. Bjale dikgomo tša gagwê yêna mong o dutši natšô. Ge go na le selo le ka mo fa, a tšamê a di bôna. Balang dilo tše e lego tšagwê kamoka re di tsebe. Sa pele ke malošo a mothepa le yêna ke mašelang a matlhano. Ya go re tsibiša ke ponto. Motlhang a phôphêlwago maduma setlhano sa mašelang, sa go bula kgôrô setlhano, melomo ya rena ponto, kgati ya dikgomo setlhano sa mašelang, mphaka lefakorong, selêpê setlhano sa mašelang, go tswalla kgôrô setlhano sa mašelang le pudi ya kgatalapa. Ke moka dilô tša gagwe tšewe re di tsebago.

392 1082 Babadi ba ka re botša gore dilo tšewe kamoka ke bokae. Ba re ke ponto tše pedi di nago le sekhušumane le seke le pudi. Dilwana tšewe a di dikae le ka ntšha la mo fa, go bolabola go a tshwenya ka gobane ge le ka leta gore a bônê ke mothoka wa gagwe, go tla tšeya lebaka.

1083 Makello a re ke nayô, aowa go lukile, aretse, go na le mogongwe le go šilego, ka gobane ba re moji ga bale. Aowa, ke nnete ke tšana tšewe fêla. Ba roma Maganong gore sepela o ba botšê rena re šitile ke ngwana, a tlê a tšee dilo tša gagwê. A ya a ba botša bjale ba re ka moswana re atla, o ba botšê.

1084 Ba itšei ka moswana re atla. Aowa, ba fitlha. Ba ga Moeng ba roma motho gore a ba botše ba tlile. A ya a fitlhetša mantšu awe, le bôna ba dula kgorong ba lebana nabô. Re botšeng dilô tša lena. Ba thôma, ke mabotšo setlhano, di a kwala, ya go le tsibiša ponto, di a kwala, ke pudi ya le tshabêla, mowe ga go kwale, e be le leboga bjala bja tlhaana. Maduma ke setlhano, di a kwala, melomo ya batswadi ke ponto, di a kwala,

859
392
Cent.

go bula kgôrô le go tswalla ke lesome. Di a kwala. Thoko ya motšoko sekhušumane. Kgati, mphaka, selêpê kamoka ke lesome le lefakorong le pudi ya kgatalapa. Ke moka ke tšôna dilo tša rena tšewe. Ba ntšha ba ba fa ponto tše pedi di nago le lesome le mašelang a manê le seke. Tšatši lela ga ra bala gabotse. Molato wa fêla o etla mowe. Khašane a šala le bohoba bja gagwe.

393

Tema ya 18 Molato o fo reriwa ka segae, kantle le go ya kgorong.

1085 Lehu le a tshwenya, le re bontšha mašako. Monna o tšeya mosadi, bjale ka moragô a hwa, a šîêla mosadi wa gagwê motlhakô. Molaô wa mosadi wa go hwêla ke monna o swanetše go lla sellô sa monna wa gagwe. Go lla sellô ke go ilêla dilo, go fitlhêla a tloša meriri ya mafello. Ka moragô ga mowe, gôna a ka kgôna go epônêla. Ge go na le yo mongwe yowe a mo lebanego o mmeula meriri ka selo, ke yêna motho yowe a swanetšego go dula naê.

394

1086 Ge a ka taboga molaô owe, a phakiša a ima, molato ôna ga o gôna, fêla ba tla mo êpa ka gore o be a sa mo nyake. O akêla ge monna wa gagwe a hwile. Ge motho a nyaka go lifiša mosinyi, go rata gore wa hwetšana a mo lebane, le gôna a re go lifiša mosinyi a dulê le mosadi. Go lebana gabotse ke bana ba mosadi, eseng bana ba pôô. Bana ba pôô a kgone go lifiša, ka baka la lephekô le, lapa a le ji lengwê.

Temana ya 1 Go likiša go lifiša motlhôlgadi.

1087 Bjale ka monna yo Maphowase Mohlabe, ke morwa wa Makgolomele. Burwane le Makgolomele ke bana ba mosadi. Bjale mogolo ke Burwane, moratho ke Makgolomele. Bjale mogolo a tšeya mosadi, a bêtêga Maphowase. Moratho le yêna a tšeya, a belêga Burwane. Ke Burwane ka gobane ge bana ba mosadi ba ka ba le bana ba pele ba batlhankana, ba ba rêla maina a bôna.

859
394

Wa mogolo ba mo rêla la papagô bôna, bjale ngwana wa moratho ba mo rêla leina la mogolo wa papagê.

1088 Bjale ke moka ba ile ka malapa a bôna. Maphowase a gola a tseye mosadi, wa moratho ngwana le yêna a tseye mosadi yo Magaingwana. Mosadi yo o ile a mo tseye ka dikgomo tsa kgaitšedi. Ka molaô yola ge a bôna mosadi wa yola o re mogatšaka, yola le yêna o bjale. Ke nnete ge ba riale. Bjale batswadi ba Burwane ba ahwa, ele gore monna o hwa a šile mosadi wa bobedi Lekwadu. Morwa a šala a dutši le mogatša papagwê ga mmôgô le mosadi wa gagwê.

395

1089 Go ya ka merutla a se go tšwana. Makgolomele o ile a fapana le mogolo ka baka la gore o be a rôbala le basadi ba mogolo. Bjale ba palakana yo mongwê a dula ga wa gagwê mmoto. Ke mowe ba rego go ya ka morutla a se go tšwana. Re hwetšana seêma se sengwê sa gore konanang tša go ja, taba mpe le botšanê. Aowaa, ge batho ba ile ka morutla, ba kwana, le tša go ja ba bitšetsana. Bjale batswadi ba Burwane ba hwile ba dutši go wa bôna mmoto.

1090 Ka moragô ga mengwaganyana, Burwan^o a hwa. Bjale basadi ba šala ba le ba babedi, aowaa, ba dula ba lla sellô sa mohu. Ba dira bjala bja meriri ya pele, ba kêra meriri. Meriri ya moragô e tseye lebaka le letelele. Maphowase a namêla a ya makgoweng.

1091 Motlhôlgadi a šala a ima, ba re ge ba dira bjala bja meriri ya mafellô, ya ba o ethwele. Ba mmutš^š gore o imišitše ke mang, a re ke Maranrane Mohlabe. Monna yowe ke wa kgole le kgôrô ewe, a dupelane nabô. Ke mang yo a tlogo rêra molato, aowaa, ga gôna, ditaba di swanetše go êmêla Maphowase, go riale ke Lekwadu. Gwa ba bjale.

396

1092 Lekwadu a tiya ngwakô wa gagwê, ka moragô ga bjala bja meriri ya mafellô. A re go yola o tla aga la gago legora ka baka la gore e sale yo monyana, a tsiêlêga, a bôna gore ke boêlê batswading baka. Yaba ka ôna ngwaga owe go na le tlala.

396
ont

A ya dula lapeng la mmagwê, mmagwe a tlhaka le moredie, tlala ya feta. Mmagwe e be e le mmopi wa dipitša, ba tsama ba rekiša tsôna.

Temana ya 2 Go boya ga Maphowase gae.

1093 Ka gobane o be a dula go wa gagwe mmoto, a fitlha a robala. Lekwadu a re go kwa gore o buile, a mo tsogella e sale gosasa, go mo anêgêla ditaba tša mosadi yola. Yaba ka lebaka lewe batswadi ba mosadi ba teile ngwakô wa moredi wa bôna, ba mo agêla wa gagwe ngwakô kantlê ga legora la bôna.

1094 Ge a ukwile ditaba tše, a di kukêla godimu kantle le go thôma a butšisetša go banna ba bangwê. Tša êta ke namagadi go ya leweng ke ga tsôna. Bjale ba leloko la kgôrô ewe, monna e fo b^oa yêna le bathhólôgadi, a agísane le Nyatha Raganya. Bjale ba lukiša letsatši la go bitša mosadi, ge a gana, monna yola wa go mo imiša o swanetše go lefa molato wa mpa, ka moragô ga mowe a nyale.

397

1095 Ba lokolokana, ba ya mowe motseng wa ga Mongaale ba fitlha ba dula mowe. Ba re go bôna, re nyaka mosadi yo, gore a boê gae. Bjale batswadi ba re šowe, yêna ka nnoši a re ge monna yo a nthata o tla fo tla gana mo. Go boêla kowa a ke sa boêla. Gôna ge o bolabola ka mokgwa owe, o dirêla monna yo a go forago molato. A re ga go na taba, o tla no lefa. A ke tsebe gore monna waka o tsugile, yowe a tla rego go mo lifiša a tšeya dikgomo.

1096 Dikgomo tšewe ge a le file di tla ya di jêlwa lapeng la ngwana mang, ka gobane mmatswala o hwile ga mmôgô le monna waka? Monna a se sa tseba gore a ka bolabolang, a bôna gabotse gore mosadi yo Lekwadu o mo iša ka leweng. O bitša mosadi fêla gore o dula mowe ka ngwakong wa gagwê, o re a ka se ke a ya. O re yêna motlabo yowe o tla fo tla a bônana naê, gôna mowe a yo mmeyago. Ke nnete ditaba di boima, a ka se ke a di kgôna. A se ke a ba botša gore le mphentše, a re go bôna le šale le

859

397 bolabola le moredi wa lena, ke tla boya, le tle le mpotse nnete.

398 1097 Go be go na le bjala, ba napa ba ba kôna, ba tloga,
 ba šala ba kakolêla bjala ba nwa. Ba dula ba lebeletse ge ba
 yo boya, ba se ke ba bôna motho. Ba kgôna go tlhotlha magôtlô,
 ba re go bôna mesela ba tšhaba. Ke moka ba napile ba tšhaba.
 Ka moragô ga lebaka le letelele, a tla, ba gopola gore o tletse
 ditaba tsela. Ba kwa a re ke tlilo bôna bana, aowaa, bana ba
 thabile. Ba ya ba mo nyakella bjala ba tla ba mo fa.

1098 Ditaba ka metlha di thôma di bolwabolwa ka gae go
 fitlhela di fêla. Wa bôna di thoba, ke gore a ba kwane mo
 dipolabolong tsa bôna ge ba kgobakane. Ke moka ke mafellô a
 ditaba tsa tuma ya ll.

ends 5859